

ON 1881

Tractatus Brevis
D E
T E M P O R E;

Quem vulgo Computum nominant, ubi agitur de variarum Gentium Annis & Mensibus, item Septimanis, diebus & horis: ubi etiam de dierum ac noctium quantitate, horaq; ortus & occasus Solis. Item de Anni characteribus, nec non incensione & ætate lunæ ad singulos dies mensis, & à quo mense Lunatio denominanda sit. Item de festis Anni, nec non Kalendario Chiro-metrico, Juliano atq; Runico, & de observati-
nibus quibusdam Astrologicis, col-
lectus studio,

S I M O N I S K E X L E R I

Mathem. Profess.

A B O Æ,

Excusus à PETRO HANSONIO Acad. Typ.

SERENISSIMO AC POTENTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,

D.N. C A R O L O
Illiis nominis XI.mo Svecorum,
Gothorum wandalorumq; Regi
Electo, & Principi Hæreditario,
Magno Duci Fenningeæ , Duci
Scaniæ, Estoniae, Careliae, Bremæ,
Verdæ, Stetini, Pomeraniæ , Cas-
subiæ & Wendæ; Principi Rugiæ,
Domino Ingriæ atq; Vismariæ;
Nec non Comiti Palatino ad Rhe-
num in Bavvaria, Juliæ, Clevvæ
atque Bergæ Duci,

Dominus meo clementissimo,

NEC

N E C N O N

S. ræ R. M. Regnorumq; Sveciæ
& Gothiæ Senatoribus, respe-
ctivè Tutoribus & Admi-
nistratoribus,

ILLUSTRISSIMIS ET MAGNIFICENTISSIMIS
DOMINIS,

DN. P E T R O Brahe / Co-
miti in Visingsborg / L. B. in Catana / Domino in
Rydboholm / Lindholm / Brahestad / & Bogesund &c.
Regnorum Sveciæ - Gothiæq; Drotzeto Magno,
Senatori supremo, Westmanniæ, Montanorum
& Dalekarliæ Judici Provinciali ; Regiæq;
Aboensis Academiæ Cancellario Ma-
gnificentissimo.

DN. LAURENTIO Raggh/
Comiti in Mariestadh / L. Baroni in Tofmajsäfsvi /
Domino in Raggeholm & Fjälstafste / Regni Sve-
cie Senatori, & Marscho, Generali exercituum
Præfecto, Collegij Martialis Præsidi, &
Judici provinciali OstGothiæ.

DN. CARALO GUSTAF

Wrangel/ Comiti in Salmis/ L. B. in Lindesberg/ &
Ludenhoff/ Domino in Skogkloster/ Bremer Verde/
Wrangelburg/ Spiker & Rostorp/ Regni Sveciæ Se-
natori Architalasso, & collegij Admiralitatis Præ-
sidi, nec non provinciali judici Uplandiæ.

DN. MAGNO GABRIEL

DE LA GARDIE, Comiti in Lecköö & Arens-
borg/ L. B. in Eekholmen/ Domino in Hopsal/ Ma-
gnushooff & Högenterp. &c. Regni Sveciæ Can-
cellario, judici provinciali WestGothiæ & Daliæ,
Regiæq; Upsaliensis Academiæ
Cancellario.

DN. GVSTAVO Bonde/

Libero Baroni in Laihela/ Domino in Espelun-
da & Gräffsten/ Regni Sveciæ Senatori
& Thesaurario,

Dominis & fautoribus meis Gratosis.

*Vitam, Salutem, Gratiam, Benedictionem
atq; victoriam à Jehova deva-
tissime precur.*

Serenissime atq; Potentissime REX, Domine clementissime;
Vosq; HEROES illustriſſimi, Regni Administratores Magnificenſſimi, Ampliſſimi;

Mnibus hominibus sanis notissimum est, valdè prodesse generi humano exactam temporis distinctionem, & integrum annorum seriem, inde usque à condito mundo. Voluit deus sciri exordia rerum & tempora suarum patefactionum, ut cogitaremus, nec casu, quod Epicuræum, nec ex atomis, quod democriti est, neque ab æterno, quod Aristotelicum, extitisse rerum naturam: sed coepisse & conditam esse ab æterna mente Architectrice, sapientissima & liberrima, quæ fese primum in creatione & conservatione naturæ, postea novo modo in promissione de Messia venturo ad instaurationem generis humani patefecit. Ideo in solis sacris literis series annorum inde usq; ab initio rerum, annotata & recitata est, quod ostendit anni rationem mox ab initio cognitam & traditam esse, tanquam rem summè necessariam, & qua genus humanum carere non possit, nisi in densissimis tenebris, ac rerum maximarum ignoratione, imò in tetra confusione omnium vitæ actionum & negotiorum vivendum sit, ritu bestiarum. Proinde voluit Deus statim ab initio aspici pulcherrima Lumina Solem & Lunam, eorumq; considerari circuitus & periodorum metas, ac hinc annos & menses definiri, ut retrò initia rerum, patefactionum divinarum, aliarumq; maximarum rerum tempora cogitemus. Quid quæso nobis constaret de prima doctrina, quando, quibus testibus, quo in loco subinde novæ patefactiones editæ sunt, quo tempore filium miserit in carnem Deus, quid de origine Evangelij,

voce filii Dei & Apostolorum inter omnes gentes sparsa,
quid de Antichristi & Mahometi furoribus pugnantibus
cum Evangelio sciremus, nisi temporis observatio nota
esset? Magnum certè deus est Ecclesiæ, quod solahæc no-
vit historiam de origine rerum & generis humaui: Sola
annorum ordinem inde usq; ab initio numerat: cæteræ
gentes, quia ordinem & antiquitatem suam ignorant, o-
mnia insulsissimis fabellis involvunt atq; corrumpunt.

Nec dubito, quin ex contemptu studiorum Astrono-
micorum, Muscovitarum & Platonis ineptiæ exortæ sint,
qui retrò multa millia annorum ad exordium mundi nu-
merarunt: Nec non Aristotelis, qui prorsus sublata serie,
æternitatem quandam sibi finxit, nec certo tempore mun-
dum extitisse affirmavit. Tales opiniones toto peccore
nos execrari & fugere decet, ac grata mente Dei celebrare
benficium, qui ut tenebrae & dubitationes hic discutiantur,
vult nos scire ex doctrina Ecclesiæ exordia mundi, & tem-
porum intervalla, quæ magnis sæpè imperiorum mutatio-
nibus aliisq; rebus memorabilibus sunt insignita.

Etsi vero multa sunt ornamenta Ecclesiæ Dei, quæ
ex patefactionibus, colloquiis, miraculis, & liberationibus
divinis sumi possunt: tamen nec illud Ecclesiæ decus negli-
gendum est, quod in sola historia sacra prophetarum ex
consideratione motus luminum, integra temporum series
retenta est, ab initio mundi usq; ad Persicam Monarchiam,
cum Etnicæ historiæ nullæ extent in quibus primæ Mo-
narchiæ initia & res gestæ ordine sint comprehensæ.

Hoc ut rectius intelligamus & admirremur oraculum, Propo-
suit Deus generi humano, Luminaria omniaq; sidera firma-
menti condita esse, ut sint in signa, tempora, dies & annos,
quo non tantum de consilio suo concionatur, cur cæli ma-
china stellarum Luminumq; corporibus exornata sit, sed

etiam

etiam sua autoritate & voce divina præcipit, ut cælum
contemplemur, & motus siderum scrutemur, quæ radiis
collustrant & sovent hanc machinam inferiorem, & tem-
pori præsunt. Vtrumq; sanè hic mandat Deus, cum
ut perpetuas miranda sapientia distinctas corporum cœ-
lestium conversiones investigemus, metas & curricula
temporum notemus, quæ eorundem periodis designan-
tur: tum ut experientia duce, magistra & interprete ra-
tione discamus, qua ratione temporis qualitatem mutent,
orbemq; elementarem undiq; cœlo inclusum, stellæ affi-
ciant & gubernent.

Ex hoc fundamento divinæ vocis, Mathematica stu-
dia Deo præente, Artificium industria originem traxisse
opinor, artesq; constitutas esse, quarum quæ motus ex-
plicat & periodorum tempora definit, annorum - dierum
& mensium rationem rimatur, Astronomiam: alteram,
quæ variis luminis effectiōibus constitutionem tempo-
ris observat, signorumq; effectus scrutatur, Astrologiam
postea nominarunt.

Cum a. Temporis utilitas & dignitas divinitus
fancita & munita, nota esset vel natura sola duce, nulla
gens unquam tam barbara & fera fuit, quæ mensium,
dierum anniq; rationem aliquam descriptam habere, &
in designandis rebus gestis uti & sequi non studuerit,
etsi exactius cultiores gentes, negligentius rudiores id
præstiterunt. Cum autem gentes, primorum patrum ve-
ltigiis relictis, doctrinæ divinitus traditæ professionem
abieciissent, temporis quoq; novas, antiqua anni obscu-
rata forma, distinctiones & descriptiones excogitarunt &
usurparunt, vel quod novis & ingeniosis inventis dele-
ctarentur: vel potius, cum religioni antiquissimæ omnia
contraria statuerent, anni quoq; rationem mutatam, insti-

quiis suis accommodarent, ne quid mutuati à populo Dei,
aut retinuisse ex præscripto Dei & dispensatione viderentur.

Hebræi vetustissima anni ratione usi sunt quam popu-
lo suo Deus ipse magna sapientia in dies festos & profec-
tos, ex ordine & lege motuum cœlestium distributam tra-
didit. Hæc divinitus monstrata ratio, etiam sanctis Pa-
tribus dubio procul tradita à Deo, ad Luminis utriusq; Solis
& Lunæ conversiones congruebat ea lege, ut anni prin-
cipium ab illo Novilunij momento penderet, quod verno
æquinoctio proximum erat. Hinc totam seriem temporis
ita dissecari voluit Deus, in justa & congruentia spacia, ut
periodico ambitu Solis, sive reditu ad idem cœli punctum,
congruente novilunio anni dinumerarentur.

Deinde ut annui spacijs tempora, minutioribus articu-
lis distinguerentur, Lunæ cursum considerari voluit, cuius
periodo, congressu cum Sole, recessu, constitutione ex dia-
metro, annum in menses duodecim, mensem in dies tri-
ginta, sive hebdomadas quatuor, quater variantis sese post
dies septenos singulos, luminis Lunæ effigie distinxit, ut
fluenta tempora præcisius dirimerentur, & cùm exercitijs
sacris, tūm operis domesticis omnia aptius congruerent.
Ac ut hæc Anni, mensium & hebdomadarum ratio certa
esset, & perpetuò ad sacros ritus peragendos, & operas œ-
conomicas rectè tractandas, conveniret, Annum à Novi-
lunio ordiebantur. Principia verò Annorum, ne incertis
oberrarent sedibus, propter Noviluniorum incertitudi-
nem, neve Anni magnitudo incerta esset à Solis conver-
sione discrepans, ad ea Novilunia alligata sunt initia, quæ
æquinoctio verno proxima fuerunt.

Hic annus Judaicus magnas commoditates habuit, cum
Luminis utriusq; motus periodicos completeretur, & ex u-
triusq; conversionibus annua spacia deducerentur, ita, ut
quan-

quanquam menses ex Lunæ indicationibus distribuerentur, periodi tamen integræ Solis ad æquinoctij punctum redditu definitur, & secundum has annuæ periodi numerarentur in populo Dei. Et hanc ipsam incoationem & dimensionem ab æquinoctio verno, ut accuratissimam, commodissimam & certissimam, Artifices post omnium temporum seculi sunt & retinuerunt in studijs Astronomicis, quæ vel hac ratione præcipue excitare, conservare & propagare voluit Deus in Ecclesia, animos erigens ad contemplationem accuratam cœlestium motuum, anni initio ad monumentum velut fixum punctum verni æquinoctij.

Reliquæ autem gentes, ut religionem primorum patrum, sic institutam ab iisdem anni rationem mutarunt: aliæ quidem aliter. Tandem julius Cæsar aliarum gentium anni rationem perplexam & laboriosam, minusq; certam neglexit, & Ægyptio atq; Græco anno collatis & examinatis, ex utroq; assūmens, quæ suo instituto convenire viſa sunt, annum conflavit Julianum!, quem 365 diebus & quadrante diei naturalis definitum, ad Solis cursum directit, quo, ad huc totus orbis Christianus utitur. Hæc Julianæ anni ratio, facilis & expedita, apteq; constituta & distributa, etsi imperitorum Astronomiæ inscitiæ medeatur: tamen curam perquirendi siderum cursus reddit frigidorem. Est enim in hac temporum morumque pravitate, contemptuque Astronomiæ eō potior & commodior, quod anni metas uteunq; circumscribit, quæ si novis annuatim notationibus explorandæ essent, vix unquam reūtè constituerentur, fædaq; temporum confusio sequeretur

Magnas gratias omnibus illis Heroicis viris debemus, qui in hoc fortiter elaborarunt, ut certam anni rationem & temporum seriem posteritati relinquenter, cuius utilitates cum sint iuſinitæ, exhausti non possunt. Quam magna

esset confusio, ut antea monuimus præsentium negotiorum, contractuum, pactorum, judiciorum, quam densæ te-nebræ, si nulla esset annorum ac mensium distinctio? In historijs quanta caligo esset? Non mundi initium cogitari non exordia Religionum discerni, non mutationes imperiorum constitui possent, nec quicquam de exhibito Christo & reditu Christi in nubibus sciret quisquam, sublata temporis notatione.

Execranda verò est omnium illorum perversitas qui anni doctrinam alto supercilie derident exhibantq; , contemnentes oraculum divinum, quod toti generi humano propositum est, ut discamus anni rationem, & agnoscamus hoc quoq; esse Dei beneficium singulare, quod primis patribus sapientiam de temporis distributione ostendit, ut consideratis motibus Luminum, annorum & mensium intervalla & intelligamus & alijs monstremus. Fugiamus impietatem illorum, qui testimonia de Deo illustria contemnunt, non cognoscunt, nec considerant, quo tempore se Deus patefecerit, doctrinam cœlestem revelavit, Ecclesiam distinctam à cæteris gentibus sibi collegerit in genere humano, quando filius Dei natus sit, quod doctrinæ genus suo tempore tradiderit, quando & ubi factus sit victima & revixerit, & quibus testimonijis hæc confirmata sint. Harum rerum omnium recordationem necessariam esse universæ Ecclesiæ dubium non est, quæ temporum seriem accuratè considerari volunt. Hinc verè fatemur, primos parentes, qui sapientiâ & pietate excelluerunt, divinitus impulsos esse ad annorum distinctionem observandam & propagandam, quod sine motuum cœlestium cognitione, annis æquinoctiorum metis aptè inclusis, fieri non potuit.

Quid dicam de Principibus & Heroicis viris, qui majorum

majorum secuti vestigia, magna diligentia annum ordinariunt, quibus illud unicè curæ fuit, ut tempora aptè discernerentur, rerumq; memoria, annorum serie recte constituta, propagaretur & conservaretur? Magnam laudem meretur Solon qui de judicio Thaletis, Athenis annum ordinavit, & certas notas tropicorum dierum constituit, quæ ratio annos ducentos duravit. Quanta est laus *Iulij Cæsaris* in historijs, qui cum videret anni descriptionem apud omnes vicinas gentes non solum incommodam, sed barbaricam & incertam, inter strepitus armorum, in castris secum circumduxit Sosigenem Mathematicum, cuius consilio novam multo cæteris commodiorem excogitavit, ita ut anni certum esset intium, certaq; intercalationis ratione mensium principia & dies æquinoctiorum parum admodum, aliquot tandem seculis elapsis, mutarentur. Hujus exemplum secutus est *Augustus Cæsar*, qui cum sacerdotum incuria & bellis intestinis, intercalationem neglegitam esse videret, Juliani emendatam formam restituit, & ad æternam memoriam Æneis tabulis incisam posteritati reliquit.

An ne omni laude dignissimus est *Constantinus Magnus*, qui ut esset certa temporis festorumq; ratio, ex decreto Nicenæ Synodi publico edicto sententiam de Paschatis festivitate promulgavit, ut eodem die omnes Ecclesiæ Pascha celebrarent, nec alij Judaicum, alij aliud diem observarent, qua in re ut error deinceps vitaretur, tanta temporis cura fuit primitivæ Ecclesiæ, ut teste Cyrillo, ex Synodi constitutione quotannis Alexandrinus Episcopus significarit Romano certum æquinoctij diem, cum in Alexandrina Schola adhuc illo tempore hujus Philosophiæ studia florerent, quæ jam tum minus Romanæ excœabantur. De Alfonso X. Castiliæ & Hispaniæ Rege celeberrim-

leberrimo scribunt, quod in Tabularum cœlestium motuum constructionem quadringenta millia aureorum contulerit, hoc tantum fine principaliter, ut anni & totius temporis certa esset distinctio.

Taliū principum industriam, liberalitatem & ardorem in propagatione optimarum rerum ad Ecclesiæ salutem totiusq; posteritatis emolumentum, grata mente considerare & imitari nos decet, non aspernari Cyclopica barbarie majorum studia, sine quibus generis humani felicitas & incolumenta vera nulla esse potest.

Cum igitur hæc doctrina de anni ratione maximè sit nobis necessaria, quam omnes honesti homines amare debent, singuli enim suo loco, beneficium illud Dei maximum, certa anni descriptione nobis communicatum, agnoscant & propagare studeant, excitati non modo summorum Principum exemplis, sed etiam autoritate divina, & primorum Parentum studijs, qui posteris suis duces & doctores cum veræ religionis, tum veræ sapientiae distinctione, monstratores fuere. Ac ut meo etiam loco, publico velut testimonio, profitear gratitudinem meam, cum erga Deum, tum erga præceptores qui mihi veras sententias à majoribus ex Schola S. Patrum acceptas, instillarunt de tempore, hunc tractatum ex monumentis optimis clarissimorum Patrum & præceptorum scriptis collegi, de quo labore hominibus pijs, sanis, bonis & candidis judicium relinquo.

Tuæ autem Majestati, serenissime REX, Domine elementissime, Wq; Celsitudinibus, Illusterrimi Regni Proceres ac Senatores amplissimi, hunc qualemcumq; meum laborem dedicare ac dono offerre volui, ut S.ræ R. M. T, quam Deus hæreditario jure amplissimo huic regno præesse voluit, aliquod subjectionis documentum declararem,

rem, meq; Clementiæ Tuæ memorem esse ostenderem, ac
submissi animi mei, de tanta Patriæ & Academiæ nostræ,
per florentem Regem felicitate, gratulationem publico testi-
monio relinquarem; quodq; W.celsitudines, ad Clavum Rei.
publicæ constitutas, optimarum artium ac disciplinarum cu-
stodes esse, & hisce studijs quibusolim tot Reges ac Principes
operam dedere, etiam delectari & de ijs rectissimè judicare
non ignorem, quem à me, non nisi publici boni, & Juvenum
studijs, in mea professione utiliter inserviendi amore, suscep-
ptum & elaboratum, ut S.ra R. M. T, Wq; Illustrissimæ
Celsitudines clementi & sereno vultu accipiant, contraq;
malevolos foveant, & me meaq; studia sibi clementer con-
mendata habeant, omnī animi subjectione humiliter peto.
Quod si impetravero, spartam meam, pro ingeniali mei
capacitate, ornare non cessabo. Deus Opt. Max. S.ram
R. M. T, Wq; Illustriss. Celsitudines, quām diutissimè no-
bis servet ac tueatur incolumes, novumq; annum auspica-
tissimum illucescere jubeat, & felicem singulis Reipub.
administrationem largiatur. Hisce benè & feliciter S.ra
R. M. T, Wq; Celsitudines valeant, ac laborem pio con-
silio suscepsum boni consulant, quibus me totum & hæc
mea studia commendabo. Aboæ 18. Jan, Anno à nato
Christo clo lhc lxr.

S.ræ R. M. T.

&

W. Illustriss. celsitudinibus

Subiectissimè
inserviens

SIMON KEXLERUS
NERISIENSIS,

Ad

Virum Reverendum atq; Clarissimum,

**DN. M. SIMONEM SVENONIS
KEXLERUM, NERICIUM, Mathematum**

in Regiâ Academiâ Aboensi Professorem jam diu celeberrimum, Computum suum Ecclesiasticum, denuò editurum,

προσφόρνημα :

Pæna Mathematicas, que sit sphenentibus artes,

Vix statuet qui non noverat ipsius eas.

Tempore quodq; suo factum laudabile fertur;

Temporis ast res est ardua scire modum.

Adde alas: aures & caudam & cornua Cervo.

Tollito: depictum sic tibi tempus erit:

Tempore namq; nihil currit velocius uno,

Nec semel elapsum quo revocetur habet.

Hinc illæ lachrymæ, quod pauci ad initia primæ

Ducere per certos nos valeant numeros.

Tu reverende **SIMON** nobis KEXLERE, recenses

Tempora per firmas indubitata Epochas;

Ergo vehendus eris summis nunc laudibus, ibit

Fama per æthereas intemerata plagas.

Amicissimo affectu effectuna

ab

ENEVALDO SVENON: Q. Gyld. Al.

S.S.Theol. D. & Prof.P. nec non h.t. Acad.RECTORE.

Viro plurimum Reverendo atq; Praclarissimo

DN. M. SIMONI KEXLERO, Mathematum tam

Superiorum quam Inferiorum in Regiâ Academia Aboensi Professori laudatissimo, nec non Pastori in Pjste/ College & Fautori meo plurimum honorando,

cum COMPUTUM suum Ecclesiasticum Typis mandaret, hac

paucula in summâ festinatione apposui,

Quam Scriptis magnam præclaris atq; perennem,

Reddideras famam, Vir Venerande, Tui

Nominis

Nominis, haud paucos multo sudore per annos,
Extendit præsens COMPUTUS egregie!
In quo ut lector habes de quo læteris abunde,
Sic mecum Auctori prospera cuncta vove!

OL A U S WEXIONIUS
J. U. D. & Professor.

Vlderat in lucem Pallas prodire labores
KEXLERİ, & docti scripta relecta senis:
Hem meus Arctoo sese ingeniosus in orbe
Exserit Euclides, & sua scripta novat:
Edidit ille prius Geometrica; prodit in auris
Nunc quoque fastorum Computus ipse comes.
Ipse mihi in plures si perduraverit annos,
Ingeniosa recens tota Mathesis erit.
Vivat, ait, patriaque sua sit nobile fidus:
Et tandem patrio fulgeat ille polo.
Præceptorí quondam optimo, nunc
Facult. Phil. Seniori & Decano
ita fautori suo magno reliquie
observantiae E.
ANDREAS THURONIUS
Phys. & Log. Prof. ord.

Tempora mutantur & nos mutamur in illis
Tempus edax rerum, tempore cuncta fluunt.
Nascitur in mundo quiequid, denascitur illud;
Et sua fors saxis arboribusq; venit,
Ast superest Virtus in secula sola perennis,
Effugit extremi tristia fata rogi.
Et superest animi vis vivida, nescia mori
Pervolitat clarum clara per ora Virum.
Temporis exactam rationem KEXLERE tradis
Nobis, eximium mentis & artis opus.

E

Est labor egregius, volvant juvenesque senesq;
Quem; famæ ponis sic monumenta Tuæ.
Vive, vigeq; diu, fautor, columenq; Lycæi,
Tempora condecorat tempore Mitra Tua !

Reverendo & Praclariss. D. Authori ita paucis
in officiose mentis testificationem adgratus
lari voluit

A X E L I U S K E M P E
Pol. & Hist. Prof. Ord.

SI KEXLERE, tua non cætera mentis acumen
Prodant eximium, scripta probata fatis ;
Sufficeret præsens solerti indagine natus,
Temporis exactè qui monumenta docet
Computus : antiquos purgatus mente sagaci
Errores ; cultu clarior ille novo.
Tempora quâ quondam ratione est mensus Hebraus,
Et Græcus solers ; pensat egregiè :
Nec Runicas Sueonum tædet monstrasse figuræ,
Gothorum primi queis tenuere viam,
Cynthia quâ faciem repetit mutata priorem,,
In cæli remeans quo fuit ante, locum.
Ergo tuis tandem resonabit laudibus æther :
Nam tua cura fuit volvere mente polos.
Obses cæloram vel cæli nuncius audis ;
Dum remanens terris, cælica regna doce.
Te voveo Superi longum superesse labori
Faxint, Natura nobile depositum !

Hanc animi sui tesseram sub-
missè reliquit

I A C O B. F L A C H S E N I U S
Acad. Ab. Sceret. & Fac. Phil. Adj.

TRACTATUS BREVIS
DE
TEMPORE, QUEM VUL-
go Computum Nominant

C A P. I.

De
A N N O &
Anni quatuor temporibus.

Apr. 2
Computus est artificiosa temporis & partium ejus distinctio, descriptio & numeratio, ex motibus cœlestium corporum, in primis Solis ac lunæ, deducta & derivata, ut historia ecclesiæ & imperiorum annotari, & ad posteritatem propagari possent, & in societate humana certus ordo & communis esset actionum & negotiorum.

Subjectum computi, seu res ipsa de qua instituitur, est tempus & notæ seu termini quibus in determinandis temporibus utuntur mortales.

Jac. M. 26. 16.
Tempus est mensura ex Solis potissimum & luna motu deducta, qua omnium mobilium vicissitudinem mensuramus. Est quæ vel Artificiale vel Naturale.

Tempus Artificiale est certum intervallum docendi dispensandi causa ab artificibus excogitatum. Historici vocant & pocham, id est, illustrem terminum, unde retro citroque computemus.

EPOCHA igitur est, non tantum in metrum cœlestium consideratione, locus cœli certus, linea monstratus, à quo motus; Verum etiam in

Disputatio 1. De Tempore. Ad de Anno et tempo.
Anni quatuor Temporibus.
Respondens Ericus Deningius Noric. Aboe 1661.

tempore principium certum & illustre, unde annos, menses & dies in anni
etcedentia & consequentia numeramus. Vulgo dicitur Radix, unde relis
qua quasi à fundamento & termino à quo supputantur: item Æra Hispani-
cæ sunt qui & Heram vocant.

Licet Epochæ in Calendarijs, quæ temporum normæ sunt, recte ann-
norentur, ut sciatur quotus quisq; annus sit, non tantum à nativitate Chris-
tii; verum etiam aliarum rerum memorabilium initij, ut condito mundo,
Diluvio, olympiadibus, urbe condita &c. tamen proprie spectant ad His-
toricam & Chronologiam.

Tempus Naturale est quod Astra suo motu metiuntur.
Hujus temporis partes sunt, Annus, Mensis, Septimana,
Dies, Hora, Minutum.

Annus præcipua & usitissima temporis pars est, &
quidem earum, quæ luminarium cursu definiuntur maxi-
ma, quâ non modo hominum, mundi, aliarumq; re-
rum ætates; sed & omnium ferè in mundo actorum
tempora, initia nempe, progressus, duratio[n]es & in-
tervalla, mensurantur & numerantur. Et definitur;
quod sit revolutio periodica, seu circulus magnus mensium
dierum, quibus quatuor tempora, ver, aestas, autumnus &
hyems, peracta una ferè revolutione solis, in orbem redire
statuuntur. Varto lib. 5. de ling. Lat. sic nominatum
asseverat, quod, ut parvi circuli annuli, sic magni dice-
rentur Anni. Ut enim annulus omnibus partibus in-
vicem cohæret, inq; se redit, sic annorum est certa suc-
cessio, & quasi cohærentia quædam ac connexio, dum
in se sua per vestigia volvitur annum, ut Poëta hoc eruditè ex-
pressit. Unde veteres Gothi, ut & etiam Ægyptij, an-
te literarum usum, repræsentarunt annum serpente, ex-
tremum caudæ suæ ore apprehendente.

Etsi vero annus propriè est spacium temporis, quo
Sol percurso ^{12.} signorum orbe, ad eam, in qua fue-
rat, coeli partem ^{in Orbe} redit: tamen passim ex historijs con-
stat, dissimilia fuisse annorum spacia apud diversas gen-
tes

tes, quarum aliæ aliter, & longius quidem à simplici forma anni discesserunt, quam primi patres tradiderunt atq; usurparunt. Quare cum hujus varietatis collatio multum Lucis adferat quorumcumq; scriptorum historijs, tenendæ, sunt initio hæ distinctiones.

*Annus alias est Astronomicus, alias Politicus. Astronomicus
rursum alias est Solaris, alias Lunaris.*

Solaris annus, est spaciun*m* temporis, quo Sol ab uno cali puncto egressus, perlustrato toto Zodiaco, ad idem punctum motu suo redit. Constituerunt autem artifices initium & terminum solaris motus, vel in aliqua stella fixa, vel in puncto æquinoctij vel Solstitij. Inde nata est distin-*c*tiō Anni Solaris in Sidereum & Tropicum seu vertentem aut tempore*m*.

Annus sidereus, est spaciū temporis, qno sol ad eandem stellam vel fixam vel Erraticam; unde digressus est, revertitur: unde & annus sidereus est, vel fixus vel mobilis.

Fixus ad stellas fixas referatur, & est spacio, quo-sol ab aliqua stella fixa digressus peragrat Zodiaco, ad eandem revertitur, sive ea sit prima * arietis, sive alia quacunq;. Estq; ejusdem quantitas invariabilis semper, continens secundum Thebit, qui primus hujus anni constitutor statuitur, Copern. lib. 3. cap. 13. 365 Dies, 6 Hor. 9.^l 12.^{ll} Secundum Copernicum, Dies 365, Hor. 6 9.^l 40.^{ll} Secundum Tychonem verò 365 dies, 6 Hor. 19.^l 26.^{ll} 43.^{lll} 30.^{IV}

Mobilis est, qui ad unum ex planetis dirigitur: Et vel ad
Saturnum, cuius quantitas media est Dier. 378. Hor. 2.
12, 13.ⁱⁱ vel Iovem, cuius quantitas media est 398 Dier. 21.
Hor. 12, 9. vel Martem, cuius quantitas est 779 Dier. 22.
Hor. 22,¹ 40,ⁱⁱ &c.

est solaris motus Tropicus seu vertens, temporalis est Naturalis annus est
vix longus a principio fere 300 dies, secundum postea 300 dies, Ast. 6
spacium temporis, quo sol ab equinoctio verno vel solsticio digredi-

*sus, Zodiaco confecto, ad idem revertitur. Dicitur Naturalis, quoniam à natura tempori mensurando destinatus esse videtur: Item Temporarius, vel quia quaternas anni vicissitudines temperat, (de quibus paulò post dicendum erit.) vel quia tempus optimè metitur. Nec non Tropicus, quia ad tropas, id est, puncta 4 cardinalia Zodiaci referuntur. Hic annus ob motum Solis, respectu nostri duplē, verum & medium, item ob præcessiōnem æquinoctiorum duplē, medium scil. & veram, duplex quoq; constituitur: Médius & verus, prout ad æquinoctium medium vel verum referuntur. *vid. Lansb. 2. i. 10.**

*Medius, relatus ad aquinoctium, medium qui aequalis est
dicitur temporis intervallo. II III IV V VI VII VIII IX X XI XII
perpetuo, dierum 365. Hor. 5, 49, 15, 45, 52, 48, secūdū. Et a rebus
gula & norma omnium annorum. et notū. Et medius dicitur 59 2 19 37 24
94 50 K
11 12 13 14*

*Verus seu apparet annus dicitur, quo Sol ad verum æquinoctium revertitur, suntq; hæc anni spacia inæqualia, nec eadem omnibus temporibus, sed interdum major est, interdum minor, anno medio: universaliter tamen minor est anno sideo reo & tanto dimirum spacio, quantum Sol in peragrandis
II III IV I II III
51, 13, 22. requirit, scilicet unius horæ scrup. 20, 47, 40. Nam aequalē seu medium æquinoctium intra spaciū anni fidere obyiam Soli progreditur contra seriem si-
II III IV*

*gnorum 51, 13, 21. Itaq; necesse est Solem breviore periodo ad punctum æquinoctij, quam ad locum, unde digressus fuerat; reverti, quum Sol priore anno eundem locum cum æquinoctio teneret. Cum autem hæc æquinoctiorum progressio ratione Anomalia in-
eitetur aut tardetur, sentiet hanc quoq; varietatem annus Tropicus, ideoq; inæqualis erit cum propter hanc causam, cum propter alias quoq; scil. inæqualē motum Solis in Zodiaco:*

diaco: Eccentricitatis ejusdem incrementum vel decrementum:
Apogai Solis instabilitatem: Quæ omnia in Astronomia,
nimurum in Theorijs Planetarum fundamentaliter ex-
plicantur & declarantur. vide Copern. lib. 3, & Pitisc.
lib. 3 & 4.

Quomodo vera anni Astronomici apparentis quan-
titas indaganda sit, ab æquinoctio apparente, tradit præ-
ceptum. XXI. Tabularum prutenicarum Domini Eras-
mi Reinholdi piæ memoriæ, Artificis accuratissimi. Et
tantum quidem de Solari anno.

Lunaris tandem annus est, quo luna post aliquot cum so-
le synodos, non procul à priore loco, cum sole coit atq; unitur.
Est autem & hic annus duplex vel communis, qui 12 luna-
tiones Synodicas: vel Embolismalis, qui 13 lunationes com-
pletitur: Et uterq; rursus, vel medius, qui norma est, omni-
um annorum civilium Lunarium: vel Verus. Medius com-

I II
munis continet juxta Tab. Prut. 354 dies, 8 horas, 48, 38,
III IV I II III IV

7, 38, Embolismalis 383 dies, 21 horas, 32, 41, 18, 16. Verus
ab hisce medijs secundum plus & minus exorbitat; ut appa-
ret consideranti motus & Syzygias luminarium.

De Anno Politico.

Anni Politici seu Civiles sunt, quibus passim Populi ad
notanda tempora utuntur:

Annus politicus ad differentiam anni Astronomici dicitur, in quo ne-
glecta subtilitate scrupulosa quam motuum cælestium ratio postulat, super-
ficialiter, vulgariter & non accurate numerus integrorum tantum dierum
comprehenditur, intra quem luminaria cursu suum absolvere creduntur.
Neq; enim vulgus rationem exigue & exiliter, ad calculos, more Mathes-
maticorum vocat.

In hac anni spacij constitutione quædam gentes

ad motum Solis, vel lunæ circuitum tantum: aliæ ad utriusq; luminis periodos respiciunt.

Ad Solis motum respiciunt, primum Ægyptij, qui annum constituunt 365 dierum exactè: Duodecim enim, in anno menses habent, singulos 30. dierum, & sub finem addunt 5 dies intercalares. Hoc anno ob æqualitatem & commoditatem usi sunt Ptolomæus, Albategnius, Alphonsus, Copernicus & quicunq; ferè qui ex fundamentis calculationes motuum posuere, sicut docent Tabulae ex scriptis Artificum deductæ; quæ & ideo monstrant rationem convertendi annos Julianos in Ægyptios, & vice versa. ut in Astronomia docetur.

Ad Solem respiciunt & Persæ, Abissini, Coptitæ & Æthiopæ; qui 12 menses in anno habent, singulos 30 dierum sicut Ægyptij, sed sub finem addunt in anno communis dies 5, in intercalari verò 6, quos hi Epagomenos, illi Persæ Musteraka vocant, ut ex collatione calendariorum patet

Deniq; ad solem respiciunt Romini, qui anno utuntur majori quam Ægyptij. Nam juxta constitutionem Julianij Cæs. annus dierum est 365, horar. 6: quæ 6 horæ quartum annum intercalarem faciunt 366 dierum cum communis tantum sit 365 dierum. Atq; hoc anno utuntur non tantum Muscovitæ, qui retentis nominibus & quantitate Mensium Romanorum à 1. Septembbris annum ordiuntur. Verum etiam Syri seu Syro Graci &c. qui menses suos & dies numerant juxta formam Julianam, sicut alia ipsis nomina tribuant, ut ex calendariorum collatione patet.

*Juxta vero emendationem Gregorij 13 pontificis, annus est dierum
1 11*

365: Hor. 5. min. 49, 12. atq; ita 4 tantum minutis secundis horæ ferè minor anno solari medio. Verum cum hoc Kalendarium novum Gregorianum

tianum omnibus suis partibus, quibus quam te^{ctissim}e reformatum vel est
vel esse putatur, multis modis mendosum, & in ipsis fundamentis vitiosum
sit, ut luculenter Michael Maestlinus id in suo examine demonstrat, &
Henricus Buntingus pag. 499 Chronologiae suae inconvenientiam & falsis-
tatem aperit, & multis rationibus ostendit: idecirco illud hic loci sicco-
pede præterimus.

Verum ut Julianus annus melius intelligatur, sci-
endum est in illo sex horas, quibus annus ultra 365 dies
major constituitur, ad evitandam perturbationem inter-
calandi, primis tribus annis negligi, & quarto demum
anno, ubi sex horæ quater aggregatae 24 horas seu in-
tegrum diem efficiunt, omnes ex 4 annis emergentes si-
mul intercalari. Hinc anni duplices efficiuntur, priores
tres 365 dierum, qui communes vocantur; quartus ve-
rò 366 dierum, qui intercalaris, item bissextilis dicitur.
Intercalaris enim dies in Februario, proximè ante diem
sextum calendarum Martij inseritur, ac sextum calen-
darum Martij, qui litera F notatur, bis numerari facit.
Et inseritur ibi ideo, quia in prima mensium constitu-
tione hie ultimus fuit, propemodum respoudens ultimo
mensi Hebræo Adar. & paucissimos dies habuit, si-
cut etiam adhuc habet.

De numero dierum anni communis vel bissextilis, admonent etiam hi
versiculi vetusti;

Julius ut statuit Cæsar civilis habetur

Annus, trecentis & sexaginta diebus,

Quinque, simul junctis, sex horas insuper adde:

Sed Bissextilis fit quartus quilibet annus.   vel sic:

L. X. V. tria C, sex horas continet annus:

Hæ Bissextilem dant quarto quolibet anno.

Bissexturna sextæ Martis tenuere calenda.

Posteriore die celebrantur festa Mathiæ,

Mat, Math dicatur; sed festum nou variatur.

*Modus, quo cognoscitur num propositus aliquis
annus*

annus communis vel bissextilis sit, in annis à nato Christo datis hic est: Dividantur solummodo dati anni Christi per 4, siquidem primus annus nati Christi primus fuit post bissextilem, & numerus ex quaternaria divisione residuus, quotus à bissextili sit, ostendet. Veluti datur annus à nato Christo 1662. Hic per 4 divisus 2 in residuo relinquit. Ostendit ergo propositionum annum communem esse, & secundum post bissextilem. Quotus 415 ostendit quoties bissextilis iteratus sit à Christi nativitate. In annis vero ante natum Christum datis (si ut aequum est julianum annum ad principium usq[ue] mundi retro numeramus) auferatur primum à datis annis unitas, quandoquidem annus quo Christus natus est in Decembri, fuit bissextilis: Postea reliqui dividuntur per 4, & residuum, si quod est, quoq[ue] monstrabit annum communem, nullum vero residuum, annum bissextilem; ulterius ternarius residui annum primum, unitas annum tertium post intercalarem. Veluti datur annus 747 ante natum Christum, quo ipso æra Nabonassari incidit. Aufero primum unitatem & residuum 746. divido per 4, relinquentur 2, quæ ostendunt annum faire communem & secundum à bissextili. Ita annus ante nativitatem Christi 1950, fuit similiter communis & tertius à bissextili. Ita annus urbis conditæ ante nativ. Christi 753 est bissextilis.

Hic dies ascititius seu intercalaris, nisi quarto quoq[ue] anno reliquis adjiciatur, futurum est, ut intra 728 annos, dimidijs anni spaciū succedat in alterius medietatis locum, & festa omnia peryagentur singulos dies semestris spaciij. Verbi gratia: S. Iohannis Baptiste festum ex 24 junij die motum, per semestre sequens in brumam, seu diem Iohannis Evangelistæ migraturum esset; ac reliqua festa similiter. Qua in re quantum & de-

& deformitatis & incommodi (præsertim in Agricultura, in qua temporum discrimina aptè & diligenter considerare prodest) sit, judicari à non peritis quoq; facile potest.

Ad lunam respiciunt Arabes, item Indi & Turcae, qui ex 12 lunationibus Synodicis annum efformant 354 dierum. Sed initium anni vagatur per omnes septimanas anni juliani, sicut anni Ægyptiaci : Itaq; hic præteritur, quoniam nec certi hiberni vel certi aestivi menses sunt.

Ad utrumq; luminare respexerunt primi Patres ante Diluvium, ac deinceps Patriarchæ & Veteres Hebrei, qui annum constituerunt ex 12 mensibus lunaribus Synodicis quorum initia sumebantur perpetuò à novilunijs, & alterni 30 & 29 dierum erant. Illi menses Pleni:hi Cœvi dicebantur, ut esset annus lunaris 354 dierum: quibus ad complementum anni solaris 365 dies adjiciebantur qui ἐπανται nominabantur, quasi mensibus 12 superadditi dies, ex quibus tertio, nonnunquam etiam secundo anno collectus mensis decimus tertius 30 dierum, qui Embolimus, intercalaris & quasi interiectitus dicitur, qui in fine anni inserebatur, atq; ita annus ille, qui constaret 13 mensibus lunaribus, Embolimæus quoq; vocabatur: cuius mensis beneficio æquinoctia & Solstitia suas sedes in Calendario retinebant, ut ijdem semper essent menses aestivi & hyberni, & nulla sequeretur confusio, qualis in anno Arabico deprehensa est, cuius principium per omnes partes Hebrei & Juliani calendarij vagatur.

Quod hic annus, pariter utriq; luminari accommodatus à primis patribus ante diluvium usurpatus fuit, ac deinceps apud patriarchas & Hebreos in usu mansit, Sacra historia, quæ nihil in mundo extat antiquius, nihil certius, satis ostendit.

Evidem in historia diluvij, que vetus fuerit anni forma & magnitudo conspicitur. Cum enim Noah atatis sue anno 600 ingressus esset arcam, die 17 mensis secundi, deinceps mentio fit mensis septimi ac decimi ejusdem anni. Postea anno sequente, qui est atatis Noah 601, mensis secundi die 27 ex aro ea iterum egressus, obtulit Deo orationem, cum jam intra arcam conclusus integrum solarem fuisse. Nam à 17 die secundi mensis, anni 600 atatis Noah, usque ad eundem diem ejusdem mensis anno sequente 601, annus Lunaris comprehenditur, dierum 354. Cui accedunt deinceps etiam tali dies 10, quibus adhuc in nave commoratus legitur, ut compleatur anni solaris spacium.

Hujus igitur anni ratio pervetusta est, quam Deus ipse suo populo tradidit ac commendavit eo ipso, quod annuatim momenta & quinoctiorum observari, & de illa observatione incoari lunares periodos distribuique menses voluit: & mensem quemlibet de intervallis principiarum Patrum seu effigierum lunæ in 4 hebdomadas dividi.

Hunc annum lunarem accommodatum simul ad motum solis, posteri Sanctorum patrum omnibus temporibus retinuerunt, cui sententiae adspicuntur Theologi magni nominis in Ecclesia, Beda, Dionysius, Augustinus, Cyrillus, Epiphanius & alii, quibus testimonia Philonis & Josephi annumeranda sunt.

Hac formâ anni ulos fuisse Sveo-Gothos ac Fennigos, ante nativitatem Christi & post quoque, donec unâ cum religione Christiana Calendarium Julianum receperunt, verisimile est & credibile, quia rustici, qui nunquam literas didicerunt, more Hebræorum, Epactas numerare, & mensem Embolimæum inserere, & Pascha indigitare longè rectius noverunt, quam Romanæ Ecclesiæ Doctores per suos terminos Paschales, licet suum Dionysium abbatem adhibuerint. Imò & Baculi Runici, vulgo Rymstafwer/ quibus hodieque

utuntur, ita formati sunt, ut utriq; Calendario Hebraeo scil. & Julianu applicari possint, ut postea dicetur. Hac de re vide etiam Olaum Magni, lib. i. cap. 34. De Ritu Gent. septent.

*Ad utrumq; luminare respexerunt quoq; Attici & Greci,
& horum temporum judæi, qui semper motum lunæ
cum motu Solis in anni efformatione conferunt.*

Nec deniq; Romano Calendario utentes prorsus negligunt annum Lunarem, sed eundem quoq; diligenter attendendum esse judicant, Cum ut singulis lunationibus sua tribuantur nomina, qualitatibus & operationibus accommodata, Tum ut festa mobilia, in primis Pascha fundamentum res liquorum exactius determinentur.

De Annorum vario initio.

Cum de varietate anni politici agitur, illud quoq; in primis meminisse oportet, alijs gentibus, alia initia fuisse. Nam ut nullus annus initium certum habet *κατὰ φύσιν* (siquidem quovis tempore in se revolvitur) ita ex hypothesi, vel pro gentium arbitrio & voluntate quovis vel loco vel tempore incipit & finitur. Hac ergo de causa alij aliud principium sibi statuere.

Hebrei duplex anni principium habent: *Ecclesiasticum*, quo à novilunio æquinoctio verno proximo: Et civile, quo à novilunio æquinoctio autuminali proximo annum incipiunt. In Politicis ergo rebus annus Hebraeorum à Mense Tisri. In Ecclesiasticis verò à mense Nisan deducitur: Quod ipsa scriptura sacra testatur. Nam, annum Ecclesiasticum sive historicum & ceremonialē quem divina autoritate institutum magna sapientia ex ordine & lege motuum cœlestium distributum, populo suo, in dies festos & profestos, certisq; publicis congressibus accommodatum, tradidit ipse Deus. Hunc ordiebantur Hebrei à novilunio, quod verno æquinoctio erat pro-

ximum, hac lege, ut illud interlunium perpetuò initium anno præberet, quod vel præcedebat proximè diem æquinoctij vel sequebatur, à quo novilunio dies 14 desti- natus erat mactationi Agni Paschalis, ut in lege Mo- faica videre licet, quod sacrum nunquam licebat cele- brare ante æquinoctium vernalum, sed vel ipso æquino- ctij die vel aliquanto post, ut testatur Josephus, lib. 3. cap. 12. Menses deinde diesq; tam festos quam profe- stos, secundum hujus anni initium dividebant & nume- rabant ordine, ac eodem continuam seriem annorum mundi & historias populi judaici, notabant, & quicquid siebat & gerebatur in illa Ecclesia & Republica definie- bant. Æquinoctij igitur observatione, vel reditu Solis ad idem punctum, vernalis æquinoctij, tanquam exa- ctissimum limitem, ne anni principium incertis oberra- ret sedibus, annos numerari voluit Deus, hinc lunæ cursu annua intervalla in certos articulos vitæ & actio- nibus populi convenientes designari jussit.

Hic annus igitur Hebræorum ex utriusq;, Solis & lune cursu eruditissime coagmentatus & compositus fuit, quo simul in tribu Levitarum accuratis observationibus motuum, studia Mathematum in ipsa Ecclesia exculta, conservata & propagata sunt, cum æquinoctij dies, qui initium anno præbuit certissi- mum, animos ad contemplationem corporum cœlestium & di- ligentem anni mensuram excitaret.

Hujus anni observationem, usum, adeoq; totam rationem, exemplo patrum, Astronomicæ doctrinæ peritissimi artifices magnâ curâ semper retinuerunt, ut veris & justis spacijs seri- es temporum divisa, ad posteros Astronomicæ causa propagare- tur. Inò hoc principium anni certissimum secuti omnium temporum Astronomi, ita tamen, ut cum eadem intervalla, id est annua spacia mutentur, duo diversa initia annorum de- termi-

terminatione præsuerint, unum æquinoctij vernalis punctum, alterum primam Arietis stellam. Cur autem ab equinoctio die, Deus annum ordiri voluit, nullam aliam causam video, nisi quod Hebræi sentiant & fateantur, mundum à Deo conditore ea anni parte conditum.

Civilem seu Politicum & Oeconomicum annum suum Hebrei incoabant à primo die mensis septimi prioris anni historici, quo die Festum Tubarum celebrabant, & quindecimo die ejusdem mensis Festum Tabernaculorum, in quo frugibus feliciter perceptis, & toto terræ proventu, Deo gratias agebant. Voluit autem Deus hujus anni initium diversum esse à priori his de causis.

1. Ut finito hoc anno, cum annos proventus collegissent, decimas factordibus & debitum templo solverent, & si quid cui deberent ex mustuo, commodato vel emtione, aliove contractu, id restituerent. Nec aliud tempus solutioni debitorum magis commodum eligi potuit, quam illud, quo post messem & vindemiam maximè abundabant.

2. Serviebat hic annus institutione & septimi anni, ut & anni Jubilæi, quibus omissa prolsus cultura, nec serere nec metere licuit, ut præcedentes anni proventibus sese ad proxime sequentes duos præpararent, quod post messem commodissimè fieri potuit.

Attici à Solstitio æstivo, sive à novilunio ei propinquum annum incideant. Lansb. Prog. Ast. L. i. c. 6

Perse horum temporum ab æquinoctio verno annum ausplicantur; nimirum in anno communis 9, sed intercalari 10 martij anni juliani.

Coptite, Abissini, Æthiopes & Alexandrini, ante æquinoctium autumnale annum incipiunt; nimirum in anno communis 29, sed in intercalari 30 Augusti anni juliani.

Sed hoc diligenter notandum est, quod annus intercalaris Persarum, Abiss. Copitar, Æthiopum &c. incidat in annum communem anni Juliani, qui proximè bissextilem antecedit.

Ægypti etsi annum à meridie primi dies mensis Thoth auspicantur: tamen primus ille dies, neq; æquinoctio neq; solstitio certo affixus est, sed per omnes menses

anni nostri vagatur; quandoquidem propter defectum quadrantis diei, cuius intercalatio omittitur, singulis quadriennijs unius diei intervallo in antecedentia fertur.

Romani ex ordinatione Romuli, anni quidem initium primum, circa æquinoctium vernum à mense Martio habuerunt. Postea verò a bruma seu solstitio hyberno annum suum, ex constitutione Numæ & ap. probatione Julij Cæs. incoarunt.

Ast cum Solstitium hybernū in Iuliano calendario 20 diebus, primum primi mensis seu Ianuarij diem antevertere videamus, non respondet hoc tempore annus Romanus suo à veteribus constituto principio. Sed diversis atatibus mundi initia sua variat: Etenim dies æquinoctiorum & solstitiorum, non esse fixos, statos, eosdemq; omnibus atatibus, sed paulatim tardeq; mutare suas sedes in dies præcedentes, ex historijs, & calculo motuum notissimum est. Nam Julij Cæsaris ætate vernum æquinoctium occupabat diem 24 aut 25 Martij, quod nostro seculo ad 10 vel 11 diem ejusdem mensis pervenit. Ejus autem regressus seu anticipacionis, qua æquinocta solstitiaq; mutarunt pristinas sedes à veteribus eis attributas, vera & propria causa est, quod annus Politicus, qui integris diebus tantum continetur, major est anno vero atq; Astronomico. Exacta enim anni medijs quantitas, qualis in calculatione motuum cœlestium ussurpari necesse est, diebus constat 365. Hor. 5. scr. 49. &c. Pro quibus tamen horis & minutis quater sumptis & coacervatis, Julius Cæsar voluit quarto quoq; anno diem unum calendario anni politici ante 6 calend. Martij inseri februario, qui dies propterea intercalaris, & annus ipse bissextilis dicitur, ut antea dictum. Contrarium accidit Ægyptijs quibus subito, ac quarto quoq; anno per integrum fermè diem porrò migrabant hæc, propter p̄terea quod ipsorum annus, plus à vero desiceret, quam Julianus superat.

Muscovita à primo septembribus die anni juliani annum auspicantur: Nec in nominibus mensium & festis quicquam ferè à juliana numeratione differunt.

Veneti annum suum ordiuntur à prima martij die, forte quod eo tempore urbis fundamenta jacta sint.

Syri vel Syro Græci à primo octobris die anni juliani, cui

menem primum Tisrin priorem applicarent atq; ita post aquil.
noctium autumnale annum suum ordinentur.

Sveo - Gothi hoc tempore incoant annum. I. Ecclesiasticum à Dominica prima adventus. II. Civilem sive historicum & Politicum à media nocte calendas Januarij antecedente. In aulis tamen Regum ac Principum in scriben-
do incipiunt annum à nativitate Christi, & quidem re-
cte. Convenienter ethi anni initium sumimus, unde
salutis nostræ exordium ducitur. III. Tributarium à Fe-
sto S. Johannis Baptistæ. IV. Economicum, pro condu-
cendis servis & ancillis, in provincijs ruri circa festum
Pentecostes vel S. Martini, B. B. L. L. cap. 15. In civili-
tatibus circa festum Paschatis & S. Michaelis. V. Astro-
nomicum ex Solis ingressu in 4 puncta cardinalia, id est,
quando sol ingreditur puncta vel æquinoctialia γ &
 ω , cum dies & noctes sint æquales: vel solstitialia α
& δ , cum dies est vel brevissimus vel longissimus o-
mnium dierum totius anni: quod sequentes versus
declarant.

Hac duo Solstitium faciunt: Cancer Capricornus,

Sed noctes aequali, Aries & Libra diebus.

Aliqui & certis diebus calendarij hanc adscribunt: quibus tamen ingressus solis in puncta cardinalia tribus fere diebus antevertitur, sic:

Lambert, Gregori, nox est aequata die;

Vitus, Lucia, dant duo Solsticia.

De IV. Anni temporibus.

Hinc quatuor anni partes existunt, juxta quatuor
Zodiaci puncta cardinalia, in quibus Zodiacus à colu-
mis intersecatur, videlicet Ver, Æstas, Autumnus, Hyems:
& euique parti temporis tria Zodiaci signa adsignantur,
ut versus declarant:

Sunt

*Sicut Aries, Taurus, Gemini tibi Sydera veris ;
Æstatem Cancer, Leo trux cum Virgine complent :
Scorpius Autumnum duplici cum Lance Sagitta :
Hinc Hyemem pisces, Capricornus, Aquarius addunt.*

In his Sol incessu suo per alia atq; alia signiferi loca frigorum atq; calorum efficit varietates, & insignes eas primarum qualitatum in aëre ac tempestatibus mutationes seu vicissitudines anniversarias & quadripartitas, quæ ad maturationem frugum, corporum temperationem & refectionem, deniq; ad salutem animantium rerumq; omnium conservationem sapientissimo Dei consilio directæ sunt.

Has verò insigniores anni partes, veris scilicet temperiem, deinde æstatis fervorem, mox pomiferi autumni ubertatem, postremo hyemis Sol asperitatem efficit accessu suo ad tropas seu 4 puncta Zodiaci cardinalia ♀, ☽, ☾, ☿.

Juxta versus

Zodiaci caput est Aries, et veris, et Annis,

Æstatis Cancer, Autumni pendula Libra.

Incipit ab imo Nivialis hyems Capricorno.

Martius à medio Ver dicit, Iunius allum,

Autumnus September habet, brumamq; December.

Habent verò hæc 4 anni discrimina, juxta Physicam rationem atq; agriculturam & alia initia, quæ juxta climatum differentiam variant: Et in nostris regionibus quæ magis Boreales sunt minusq; temperatae, alia initia observari vulgo solent, quæ his versibus significantur:

Dat Clemens Hyemem: Dat Petrus ver Cathedratus,

Æstuat Urbanus: Autumnat Bartholomaeus

De quan-

De quantitate autem exacta singulorum anni quadrantum, ex Astronomia & calculo motus per singula Zodiaci dodecatemoria constituendum est.

NOTA. Planetarum annos magnos vocant nonnulli, intra quos singuli Zodiacum proprio motu pergrant, velut his veribus expressum est:

Saturnus dena peragit triateride cursum,
Signiferum absolvit duodenis Iupiter annis,
Mense quater seno trux circuit astra Gradivus,
Curriculum Titan bis senis mensibus implet,
Omnem mense polum Phabe nocturna pererrat.

Plerique existimant à vere primum ac vetustissimum incoasse annum, quod tunc mundus sit conditus. Ita ut inquit Poeta,

Non alios prima crescentis origine mundi
Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem
Crediderim: Ver illud erat: ver magnus agebat
Orbis, & Hybernis parcebant statibus Euri,
Cum primum lucem pecudes hauferet, viri
Immissaque feræ sylvis, & sidera caelo.

Verum de his statuat quisque quod volet. Nos autem solam Ecclesiam sicut doctrinam de initio mundi, ita anni quoque rationem conservasse integrum, ad beneficiorum & consiliorum divinorum explicationem, statuimus.

Hic nonnulli addere solent annum climactericum septimum quemque, & nonum. Item annum periodicum imperiorum: Verum neuter hic spectat; sed ille ad Astrologiam & medicinam: Hie non tam ad Astrologiam quam historias, eaque non tam profanas quam sacras. Veras enim ruinæ causas monstrat doctrina Ecclesiae, quæ mutationes imperiorum penas esse scelerum affirmat, quæ populi & imperatores perpetraverunt &c.

De Mensibus.

Menses, sive à mensurando, sive à Græco μῆνες dicti, spacio sunt temporis à motu luna proprio dependens, & ferè hebdomadas complectens. Suntq; vicinæ appellations: ὁ μῆν, mensis, & ἡ μῆν, luna, & nostræ vernaculæ: måne / månat: Ex quibus manifestum fit, apud has gentes lunam mensi nomen dedisse. Nam ut Ovid. inquit: *Luna est, qua mensibus impletat annum.* Item: *Luna regit menses.* Etsi enim postea in mensium spacijs constituendis, quæq; genit vel superstitione quadam, vel studio dissentienti, vel alio deniq; consilio quoconq; suam quotidiam rationem secuta sit, ne^{per. 57.} glecta motuum cœlestium consideratione, tamen dubium non est, primam & antiquissimam hujus partis temporis originem atq; distinctionem mensum, à luna petitatam fuisse. Ut enim sapiens antiquitas Annū vocavit proprie illud spacio, intra quod Sol cursu suo proprio totum Zodiacum cœliq; ambitum perlustrat: Ita mensem proprie dixit lunæ circuitum per Zodiacum. Rursus & hoc deprehendit, eo tempore, quod Solis circuitu describitur Lunam duodecies novam plenamq; fieri, seu conjungi Soli atq; opponi. In hoc apertissimum naturæ exemplum intuentes primi parentes, & annum & signiferum, sub quo tanquam proprio itinere errantes stellæ per suos quæque passus diffimilibus periodis incedunt, in 12 partes, ipsa natura diue ac monstratrice distinxerunt. Hæc observatio præbuit occasionem primis illis artium inventoribus, ut annum in 12 menses, Zodiacum in totidem signa digererent, et si nonnullæ postea gentes, sicut à doctrina vera religionis pri⁷⁵⁰ morum patrum desciverant, ita etiam ab hac naturæ regula turpiter impetratq; discesserunt, sicut in historijs exempla ineruditæ numerationis ac distinctionis temporum, seu confusionis potius barbaricæ, conspici possunt eorum, qui suo quodam arbitrio posthabita cœli accuratissima inspectione, vel annum ordinarunt temerè, vel alia atq; alia menstrua spacia usurparunt. De his ergo ut possimus explicatius dicere, primum distinctio mensum tenenda est hujusmodi:

Menses alij sunt Astronomici, alij Politici. W. de O & P. 1. L. 2. 19

Astronomici, qui ex Naturales dicuntur ad motum Luminarium expendantur. Suntq; vel solares vel lunares.

De Tempore Disputatio II De Mensibus. Solaris
Respondens Petrus Schepherus. Altero anno 1661.

Solaris mensis est spaciū temporis, quo Sol unumquodq; Zodiaci signum proprio motu peragrat: quod fit duodecima pro tempore anni parte, id est, 30 ferē dierum spa-
cio. Quia verò motus solis duplex est, alias medius a-
līus verus; duplex quoq; mensis solaris erit, alias medius,
alias verus.

Medius seu equalis, norma omnium mensium solarium,
est spaciū temporis, quo sol aequali seu medio suo motu unum
Zodiaci signum conficit; Estq; perpetuò dierum 30, hora-
rum 10, minutorum, 29. 6. 18. 50.

I II III IV

Verus autem seu apparenſ est spaciū temporis, quo Sol
vero seu apparente suo motu unum Zodiaci signum perambulat.
Cumq; hic motus inæqualis sit, inæquales quoq; men-
ses constituet, longiores circa apogæum Solis in ♈, ubi
motus tardior est; Breviores circa perigæum in ♉, u-
bi motus solis celerior est. Ratio patet ex Theoria Solis.

Quæ verò signa Zodiaci, quibuslibet mensibus no-
stris hodie respondeant, seu quod signum Zodiaci quo-
libet mense sol teneat, inde facile addiscēs, si secundum
priscam Astronomorum consuetudinem, anni princi-
pium Martium statueris, cuius 10 vel 11. die Sol ingre-
diatur principium γ. Aprili 8. Majo II, & sic dein-
ceps singulis mensibus singula signa tribuas, et si non
circa principium mensium, sed ferē post decimum di-
em, Sol ingrediatur signum mensi destinatum, ut ex Ca-
lendario patet. Suntq; tres menses Vernali: Martius, Aprilis
Majus. Tres aestivi: Iunius, Iulius, Augustus. Tres autumnales,
September, Octob. Novemb. Deniq; totidem Hyemales: De-
cember, Ianuar. Februar.

Sed relictis solaribus mensibus ad lunares transe-
amus, quorum discrimina propter insignes atq; subitos

lunæ effectus in ijs, considerare prodest. Estq; alias Pe-
riodicus, alias Synodicus, alias illuminationis seu apparitionis.

I. Periodicus, quem alias conversionis & peragrationis, i-
tem peregrinationis mensem nominant, est spacio temporis,
quo luna motu suo proprio, totum Zodiacum peragrat. & ad is-
dem signiferi punctum, unde digressa est, revertitur: quod
fit juxta motum medium seu æqualem, diebus 27, ho-

I II
ris 7. min. 43. 5. ferè. Juxta verum, horā unā ad sum-
mum plus vel minus.

II. Synodicus, quem conjunctionalem vel consecutionis &
propriè lunarem mensem vocant, est spacio temporis ab una
conjunctione luminarium ad proximè sequentem. Estq; vel
medius vel verus; Medius quo luminaria medijs seu æquali-
bus motibus convenient, quiq; norma & mensura omnium mens-

I II
sum lunarium, est dierum 29, horarum 12, min. 44. 3.

III IV V

10. 58. 10. Verus autem quo veris & apparentibus moti-
bus conjunguntur, à medio, ut cum maximè, ad 14. horas dif-
fert, quibus vel major, vel minor est. Quæ nunc addendæ
nunc demendæ mensi synodico medio, ut verus prove-
niat. Hæc autem συνύια vel σύνοδος, vel νεομηνία
vocatur luminarium conjunctio, Plinio coitus & inter-
lunum, vulgo novilunium, quo tempore nec ipsa luna
in oculos incurrit, nec aliqua lumini ejus scintilla e-
nitescit. Unde ille congressus etiam συνύια dicitur,
vel occultatio, item luna intermensura & intermestris,
silens, & accensio lunæ. &c.

III. Mensis deniq; illuminationis seu apparitionis est spaci-
um temporis à primo die illucescentis conspectuq; luna post Sy-
nodum usq; ad diem ultimum evanescentis, quo tota deficiens
vires ex oculis evanescit. Hoc spacio aliqui metiuntur
diebus

diebus 28, seu 4 septimanis quod tamen perpetuum es-
se non potest: Alias enim tardius, alias citius luna con-
spicitur & evanescit, prout Primo vel septentrionalis
vel australis est: secundo vel velocior vel tardior motu:
Tertio in signis vel recte vel oblique acoendentibus
vel descendantibus.

N.B. Cum hic mensis ab illuminatione nomen
traxerit, ab hoc loco alienum non erit, ab Astronomis pe-
titas appellationes facierum seu effigierum lunæ, bre-
viter recensere. Etenim cum tria sint in luna maximè
conspicua, motus nimirum ejus celerrimus per Zodiacum;
deinde admirabilis proportio lunæ ad Solem, ac fædus,
quo velut principem atq; numen suum illa cum qua-
dam reverentia colit, suumq; cursum ad ejus normam
dirigit: Postromò, stupenda illa luminis lunaris dissimi-
litudo & varietas, qua cæteræ stellæ carent, ut alias ali-
am speciem præ se ferat, diversaq; facie quasi resulgeat:
Ex his apparentijs natam esse eam, quam recensui, men-
strui spacij distinctionem, credibile est. Prima enim spe-
cies Periodum motus lunæ, altera $\sigma\gamma\gamma\gamma\alpha\tau$ luminarium,
tertia deniq; hanc respicit ac perpendit facierum diver-
situdinem in luna, propter quam Poëtae eam variam Phæ-
ben, & triformem Dianam atq; Triviam vocant, quod sin-
gulis mensibus subinde mutet speciem luminis, & triplici
potissimum imagine appareat, videlicet, aut $\mu\nu\nu\nu\delta\eta\varsigma$,
aut $\delta\chi\delta\tau\mu\circ\circ$, aut $\alpha\mu\varphi\kappa\nu\tau\circ\circ$, aut $\pi\alpha\tau\epsilon\lambda\eta\varsigma\circ\circ$
quæ formæ sunt præcipuae, maximèq; conspicuae. Cum
enim luna non luceat proprio lumine, sed alieno & mu-
tuatatio, quod à Sole haurit; illuminabitur quidem sem-
per illius medietas, aut paulo etiam plus: ut Optici do-
cent, quia minor est Sole. Sed non semper collustratum
à sole hemisphærium à nobis cernetur. Nam dissimilis

lunæ ad Solem positus; aliæ plus, aliæ minus de illuminata parte corporis lunæ, visui nostro obvertit, & mutuatum lumen diversis formis nobis ostendit. *μεταβολὴ* ergo dicitur, seu falcata & corniculata, quando tenuissimum ejus lumen in cornua quasi curvatum apparet, instar falcis: id quod singulis mensibus accidit, primum nascenti lunæ, die secundo, tertio, quartove, post coitum. Rursus verò senescenti, paulo ante novilunium, cum subitura Solis radios se ex nostro aspetto iterum subducit. *Διχόρομφα*, dicitur, cum divisa sua seu dimidiata apperet, quadrante circuli à Sole distans. Id quod similiter ei bis evenit, septimo die & 21 post conjunctionem. *Αυφίνυρα*, vocatur, seu untrinque gibbosa & quasi turgida, quadriduo ferè ante & post plenilunium, seu 11 die, & 18 post coitum. Denique *τωνσέληνα* est, cum objecta soli ex diametro plenum orbem terris ostentat, id quod plenilunium & oppositionem vocant, quæ regulariter die 15 à coniunctione accidit. *Met. T. I. L. 1. c. 3. 5 W. B. L. 2. 18*

Ex his omnibus perspicuum est, lunam eisdem effigies singulis mensibus bis, sed converso seu præpostero ordine nostris objectare oculis, semel quidem ante oppositionem, iterum vero post, sicut schema illuminationis & tabella effigierum lunæ has monstruas lunæ mutationes ac vicissitudines luminis proponunt.

Schema illuminationis lunæ, vide ad finem libri N. I. & Tabulam τῶν φάσεων. vide ad finem
hujus capitii.

Sed utrum crescat luna vel decrecscat lumine, visu agnosces, si ad cornuum ejus situm respexeris. Ea enim cum semper sint à sole aversa, ortum spectabunt, si cre-

si crescat illa; occasum si decrescat luna, Quod & tñ
versus etiam indicant.

Dextra carum veteris replebit, Læva recentis
Hoc ætas lunæ noscitur indicio.

Est & aliud hujus rei judicium. Quamdiu enim
lucet prioribus horis noctis & vespertina est, augetur
lumine. Sed cum de nocte exoritur, ac posterioribus
horis nocturnis lucet, & matutina dicitur, senescens
est; Tantoq; propior futuro novilunio, quanto pau-
cioribus horis luce sua nocturnas tenebras dispergit, si-
cut in plenilunio tota nocte resulget atq; conspicitur.

Quota sit dies mensis, sive quanta ætas lunæ, quam
dierum numero à coitu definire solent, licet ex aug-
mento ejus & decremento deprehendi, nec non ex ef-
figierum tabella, in qua ætati lunæ adscriptum est tem-
pus in horis & minutis, quibus illa supra horizontem
lucet, innotescere possit. Consultius tamen est ex E.
phemeridibus alijsq; motuum canonibus verum lunæ
locum in Zodiaco, atq; ætatem ejus excerpere. Inte-
rim, quomodo incensio & ætas lunæ in singulis mensi-
bus civilibus investiganda, & à quo civili mense luna-
tio quælibet denominanda sit, in subsequentibus ostendemus.

Hæc de quotidiani incrementi & decremeuti lumi-
nis lunæ populari supputatione, breviter monuisse satis
est. Nunc civiles & Politicos menses explicabimus.

Politicorum mensium magna fuit omnibus ætatibus
diversitas, quod aliæ gentes, cum alia constituerunt an-
ni principia & magnitudines, tum dierum quoq; nume-
rum diversum mensibus assignarunt, ad certiorem illam
& perpetuam temporum descriptionem, quæ ab astro-
rum cursu petenda est, non attendentes. Aliæ namq;
pariter

pariter omnes menses 30. dierum numero definiti erunt, aliae alternis 30. & 29. diebus, aliae quosdam menses 30. quosdam 31. diebus complexae sunt. Quare breviter mensium appellations, quae apud gentes praecipuas in usu fuerunt recitabo.

Ordinar autem ab antiquissima Hebreorum consuetudine, qui anno usi ex solis lunæq; motu composito, duodecimi mensibus Synodis adjecerunt II. Epactas, ut numerus dierum, quibus sol percurrit signiferum expleretur. Initium coiulq; mensis fuit novilunium, velut medium oppositio, ex quo siebat, ut dies quisque mensis, etatem Lunæ significaret. Ac primus quidem mensis, ab eo numerabatur novilunio, quod æquinoctio verò proximum erat, sive antecederet, sive con sequeretur. Reliqui deinceps menses ab hoc ordine supputati, ac numeris tantum significati fuere. Neque enim menses seu lunationes Hebreorum ea habuerunt nomina quæ nunc recensentur, ante exilium Babylo nicum, præter paucos admodum. Sed à Chaldais in captivitate acceptas mensium appellations deinceps retinuerunt. Ut primus diceretur Nisan sive Abib cuius initium cadit hoc tempore fere inter I & 29 Martij, est 30 dierum. II. Iiar vel Ziph, qui incipit inter 31 Mart. & 28. April est 29 dierum: III. Sivan, qui incipit inter 29 April & 27 Maij, est dierum 30; IV. Tamuz inter 29 Maij & 26 Jun. inchoatur, est 29 dierum, V. Abi inter 27. Jun. & 26 Jul, initium sumens est 30, dierum. VI. Elul, incipiens inter 27 Julij & 24 Aug. est 29 dierum. VII. Tisri, veteribus Ethanim, incipit inter 26 Aug. & 22 Sept, est 30 dierum. VIII. Mar chesvan, veteribus Bul appellatus, inchoatur inter 24 Sept. & 22 Octob. est 29 dierum. IX. Cisleu, cuius initium cadit

cadit inter 24 Octob. & 21 Novemb. est 30. dierum. X. Tebeth, qui inchoatur inter 23 Novemb. & 21. Decemb. est 29 dierum: XI. Schiebeth, inter 22 Decemb. & 19 Jan. incipit, 30. dierum: XII. Adar, incipit inter 21 Jan. & 18 Feb. in anno simplici, est 29 dierum, sed in Embolim dies 30 habet, & tum adjicitur mensis Vedar 29 dierum, qui inchoatur inter 19 & 28 Februarij.

Fuerunt enim Judaici menses tantum lunares, & quidem Synodici, qui alternis 30. & 29 diebus constabant, & duodecies sumpti, dies 354 constituebant, quibus Epactæ 11 adjiciebantur. Ex his sub finem nonnunquam tertio, nonnunquam secundo anno, jungitur mensis Embolimæus 30 dierum; ut anni numeratio solis motui aliquo modo corresponderet, sicuti modo diarium: & postea quoq; dicetur clarius. Menstruum verò spacium in hebdomadas vel septimanas 4 distinguebant judæi, eò quod septimi' cuiusq; diei observatio divinitus mandata erat, & quia lunæ facies, singulis septenis diebus novam speciem luminis ostendebant.

Diligenter tamen notandum est, ut plenilunium, quod æquinoctio prius est, vel incidit in ipsum æquinoctij diem, ad ultimum mensem anni præcedentis: plenilunium autem quod sequitur æquinoctium, ad primum anni sequentis mensem referendum sit, qui mensis paschati celerando destinatus est. Reliqui deinceps menses ab hoc ordine supputantur ac numeris significantur.

Et insuper etiam hoc diligenter notandum est, quod in anno embolimæo aliquando plenilunium mensis Vendar sece ultra æquinoctium vernum extendat, quod tamen semper priori anno erit annumerandum & anno-

D

tandum

tandum. ut anno	I 6 3 6.
	I 6 5 5.
&c	I 6 7 4.
	I 6 1 7.
	I 5 9 8. Cum N. aureus 3 fuit

& anno	I 6 4 4.
	I 6 5 3.
	I 6 8 2.
	I 6 2 5.
	I 6 0 6. Cum N. aureus 11. fuit.

& Anno	I 6 4 7.
	I 6 6 6.
	I 6 8 5.
	I 6 2 8.
	I 6 0 9. ubi Aur. Num. 14 fuit.

Hunc ordinem mensium obsevarunt Sveo Gothi & Fenni, antequam Calendarium Julianum receperunt Sed alia ipsis indiderunt nomina: Sveo-Gothi 12 mensium nomina hæc habent:

1. Marsmånat/ som eliest kallas Påschemånat och Vår, månat.
2. Aprilm. eller Alstermånat
3. Matsemånat.
4. Somarmånat/ som och kallas howila.
5. Höödmånat.
6. Skördemånat.
7. Höstmånat.
8. Slachtmånat.
9. Wintermånat.
10. Hivlmånat.
11. Torsmånat.
12. Göya och
13. Andra Göya vishi anno embolimæo: infukblingz: mānat.

Fenni hæc habent mensium nomina :

1. Maalis Cw.
2. Huhti Cw.
3. Touco Cw.
4. Keskä Cw.
5. Heinä Cw.
6. Elo Cw.
7. Syys Cw.
8. Loeca Cw.
9. Marras Cw.
10. Talvi Cw.
11. Tammi Cw.
12. Helme Cw.
13. Toinen Helme in anno Embolimæo.

Sed

Sed hoc tempore Sveo-Gothi & Fenni una cum Romanis primum habent mensem Januarium.

II. Attici sive Athenienses, qui principium anni vel mensis primi ab eo numerant novilunio, quod proxime antecedat vel sequatur Solstitium aestivum, haec nomina mensium habent: I. ἐκατορτοβαιών. 30. II. μεζογειανιών 29. III. Βοηθομειών 30: IV. μαμαντηριών 29 V. τωναεψιών 30: VI. ποσειδεών 29: VII. γαρμλιών 30: VIII. αὐγεσηριών 29: IX. ἐλαφηβολιών 30. X. μενηχιών 29: XI. Θαργηλιών 30. XII. σκιρροφοριών 29. dierum.

His sub finem nonnunquam tertio, nonnunquam secundo anno, jungitur mensis embolimaeus, 30 dierum sicut Hebrei; ut anni numeratio solis motui aliquo modo correspondeat.

III. Arabes & Turcae, qui annum suum Lunarem ex 12 mensibus Synodicis coaugmentant, singulis alternatim 30 & 29 dies tribuendo, haec nomina mensium habent:

I. Muharam 30 dierum: II. Sephar 29: III. Rabie prior 30: IV. Rabie posterior 29: V. Giumali prior 30: VI. Giumali posterior 29: VII. Regeb 30: VIII. Sahaben 29: IX. Ramadhan 30: X. Scheyval 29: XI. Dhiikahde 30: XII. Dhilhaga vel Dhilhilsche 29 dies habet in communione 30 in Interkalari anno.

Sed cum hi dies non aequant veram anni solaris quantitatem, necesse est singulos menses transcurrere totum annum spacio 33 ferme annorum, ita ut non sint fixi statim menses aestivi et hyberni. Quamobrem ut novilunia sequentis anni preveniunt anni antecedentis novilunia 11 diebus: ita etiam menses in subsequentibus annis perpetuo anticipant diebus undecim.

IV. Aegyptij 12 mensium nomina haec habent:

1. Thoth, 2. Phaophi, 3. Athyr, 4. Chæac, 5. Thybi,
6. Mechir, 7. Phamenoth, 8. Pharmuthi, 9. Pachon,
10. Payni, 11. Epephi, 12. Mesori, omnes 30 dierum,
quibus accedunt sub finem dies intercalares quinque.
Verum cum hi dies collecti, omissa quadrante, tantum
35 integras dies contineant, sit ut quinto quoq; anno
initia mensium retrò volvantur in diem præcedentem,
& quidem exactis 1460 annis Julianis per omnes dies
atq; menses totius anni Romani vagentur, nec certi ij-
demq; sint hyberni & aestivi menses, nec solsticia atque
æquinoctia ijsdem diebus affixa maneant.

Sed hactenus expositarum gentium propè omnium menses
excepto Hebreo, non fuerunt stabiles, nec nisi multiplici va-
riaz̄ intercalatione redigi ad aliquam normam certam potue-
runt. De mensibus itaq; Romanis, quibus hodie, tanquam
commodissimis, magna pars orbis utitur, quadam superioribus
adjiciemus.

Romani antiquiores Naturam velut ducem sequen-
tes, principium anni à Martio, mense verno capiebant,
sicut hoc vetustæ mensium appellations numeris desi-
gnatae : Quintilis, Séxtilis &c. Testantur, quod ille
quintus, hic sextus à martio esset, velut in his versibus
Ovid: 1. Fast. & 3. exprimitur.

Martis erat primus mensis, Venerisq; secundus,

Hec generis princeps, ipsius ille pater.

Sed Numa Pompilius principium anni retraxit ad
brumam, & annum auxit, duos menses Januarium &
Februarium cæteris anteponendo, sed varia intercalan-
di forma, mensibus hinc inde vagantibus : itaq; longo
intervallo post, eum fecutus Julius C. abolita anni forma
pristina illa confusanea & barbarica, quæ intercalatio-
ne multivaria atq; operosa indigebat, aliam, sed magis

CON-

congruentem solis curriculo, & illiteratæ genti atq; bel-
lis occupatae satisfacientem, magisq; accommodatam
condidit: & totius anni dies 365, in 12 menses Polit-
icos, distribuit inæqualiter, sic ut alternis 30 & 31 dies
tenerent, et si Februario tantum 29 attribuit, ut quar-
to quoque anno die uno Embolimæo austus, ipse
quoq; dierum esset 30. Ac retinuerunt deinceps men-
ses tua nomina, exceptis duobus, Quintili ac Sextili:
quorum ille in honorem Julij, Julius, hic in gratiam
Augusti Cæs. Augustus nominatus. Sed ne Julio in-
ferior dignitate videretur Augustus, diem uniuersum Februa-
rio exemptum, huic etiam mensi adjecerunt Romani,
ut ambo menses, Julius atq; Augustus, æquali dierum
31. numero imponerentur Calendario: Februarius au-
tem 28 tantum retineret.

Nomina igitur & seriem Romanorum mensium
hic versus ostendit:

Ja. Fe. Mar. Ap. Ma. Iun. Iul. Aug. Sept. Oct. No December.

Numerum verò dierum cujusque mensis, hinc ad-
disces.

*April: ter denos, Iun. Septemberq; November :
Uno plus alijs: viginti Februis octo.*

At si bissexturn fuerit, superadditur unus.

Et hoc loco consideratione dignum illud quoq; men-
ses Politicos Romanos non esse ad lunæ cursum ita di-
gestos, ut novilunia perpetuò affixa sint mensium prin-
cipijs, quemadmodum apud Judæos & alias gentes ac-
cedit, sed in quoq; mensium dies, pro ut Luna
per Cyclum decennovennalis vagatur, incurrere syno-
dos luminarium posse. Superat enim anni Juliani
quantitas, 12 lunationes, quæ cum dies tantum 354 gi-
gnant, non explebunt hi annum solarem, sed deficient

ab eo diebus ii, qui annis tribus collecti, dies constituent 33, spaciū videlicet una lunatione majus. Ideo-
quē retrahi in priores dies sequentium mensium no-
vilunia necesse erit, & plerumq; spaciū Synodici
mensis vel integræ lunationis, in duos menses Politicos
distrahi: quod cum fiat, non injuria quæritur, à quo
mense politico denominari nova luna debeat.

NOTA Hæc quæstio in cap. VII. quod est de lu-
næ incensione ac denominatione, solvenda venit.

Quæ verò litera Alphabeti seu dominicalis, in pri-
mum cujusq; mensis diem incidat, horum versuum i.
nitiales literæ monstrant, quorum tot sunt dictiones,
quot anni menses, sic ut à Jannario ordiens, deinceps
unam dictiōnem singulis mensibus accommodes:

Altitonans Dominus Divina, Gerens, Bonus, Extat
Gratuita, Cæli, Fert, Aurea, Dona, Fideli.

idem habes

Si ex: ADDIG, BEGIC, FADIE. tria jota removes.

Sed nunc de appellationibus dierum cujusq; mensis
apud Romanos agendum. Romani quemcunq; men-
sem in Calendas, Nonas atq; Idus distribuerunt, ut re-
liqui dies mensium ab his vocabulis denominarentur,
& inverso ordine numerati, eo dierum numero no-
tantur, quo ipsas Novas, Idus & Calendas antecedunt,
ita tamen ut calendæ nomen sortiantur à mense sequen-
te, quod ex hæc versibus memoriae causa à veteribus
traditis manifestum est:

Prima dies mensis cujusq; est dicta Calende,
Sex Nonas Majus, Octōber, Iulius & Mars,
Quatuor at reliqui: tenet idus quilibet octo.
Inde dies alios omnes dic esse Calendas.
Quas retrò numerans dices à mense sequente.

Ratio -

Rationes appellationum, hic addere nihil attinet: sed Romanam loquendi consuetudinem adolescentes hic obseruent, quam videmus hodie quoq; eruditiores imitari. Diem certum mensis designaturi Veteres Latini, utebantur quidem his vocabulis, sed Phrasij dupli- ci. ut: *venit tertio Calendas*, vel *ad tertium Calendas*; in quibus formulis ellipsis committitur præpositionibus *Ante*. Item, *quarto Nonarum*, ubi similiter subintelligatur præpositio casui suo respondens: *quarto ante diem Nonarum*. Sic & pridie *iduum*, hoc est, die qui idus antecedit.

Nonarum, *Jduum* & *Calendarum* ordinem & seri- em vide etiam in ipso Juliano calendario perpetuo.

Cum Romanis mensibus 12 propemodum convenienti. I. Men- ses 12 Persarum, qui omnes sunt 30 dierum, quibus ac- cedunt intercalares, quos vocant *muſeraka*, quinq; in communi, sex in intercalari anno.

II. Syrorum vel Syro Chaldeorum, qui cum mensibus anni Juliani in numero dierum & intercalandi modo prorsus conveniunt, sed tantum alia mensium nomina sunt, & anni initium à 1. Octob.

III. Macedonum seu Græcorum & Syro Græcorum seu Ga- zensium mensium eadem est ratio, quæ Syro Chaldeorum.

IV. Abissinorum, Coptarum & Æthiopum, quibus singulis 30 dies tribuunt, junguntq; eis Epagomenos dies 5 in communi, 6 in intercalari anno.

V. Muscovitæ calendarium Romanum integrum retinent sed initium anni & seriem mensium suorum faciunt à 1. Septembbris: sicuti Veneti à 1. Martij die. Horum men- sium nomina, initium, seriem & ordinem vide adhuc in ipsa collatione atq; conciliatione calendariorum.

NB. Etsi autem hac varietas mensium consideratione dignis- sima est, & lucem historijs Ecclesiæ & aliarum gentium adfert: tamen

tamen non est hic requirenda scrupulose mensum, qui apud dis-
similes populos in usu fuerunt, certa atq[ue] exquisita conciliatio,
quod eorum omnibus etatibus magna fuerit, ut annorum quoq[ue],
discrepancia & varietas. Quarundam enim gentium menses
non erant fixi, hoc est, ad certa & stata tempora anni alligata,
sed qui exactis aliquot annis vagabantur procul ultra constitutos
terminos, ita ut non essent idem astivi vel hyemales. Romano-
rum vero menses fixi sunt, qui non nisi multis seculis exactis,
aliquam mutationem, seu evariationem admittunt. Itaque fieri non
potest ut aliarum gentium menses ita adaptentur julianis, ut dies
diebus certo atq[ue] indubitanter respondeant.

Tabula τῶν Φάσεων lunæ

Crescentis ☽			Decrescentis ☾			Luna supra Horizontem		
Dies	Aspe- ctus	Loca ec- centrici	Φάσεις	Loca ec- centrici	Aspe- ctus	Dies	Aspe- ctus	Hor. min.
I	☽	In Apogeo	σύνοδος ☽	In Apogeo	☽	29	○ 48	
2						28	I 36	
3	*	In long. med.	μηροεργῆς	In long. med.	*	27	2 24	
4						26	3 12	
5						25	4 ○	
6						24	4. 48	
7	□	In perig- geo	διχόρο.	In perigeo	□	23	5 36	
8			μ ☽			22	6. 24	
9						21	7 12	
10						20	8 ○	
11	△	In long. med.	α μερικυρ- το	In long. med.	△	19	8 48	
12						18	9 36	
13						17	10 24	
14						16	11 12	
15	○	In apogeo	πλαντελη-	In apog.	○	15	12 ○	
			ν ☽			mane	Lucet	
Serè								

CAP.III.

De Hebdomadis seu Septimanis.

Hebdomas à septenario numero nomen accipiens est duplex, dierum scilicet & annorum.

Hebdomas dierum seu Septimana qua quasi septem mane, hoc est, dies synechdochice dicitur, est spaciū temporis, quod continua revolutione septem dies complectitur. Hebreis sabbatum & unum tantum hebdomadis diem sacrum, & septimanam integrā denotat.

Verum, unius Sabbati seu septimanæ, diversarum gentium, varia dierum nomina nominumq; congruentiam ex Tabella hac uno intuitu cognoscere possis.

Dies Septimanæ

Judæorum.	Christianorum	Svecorum.	Astrologorum.
Una seu Prima Sabb.	Dies Dominicus seu feria 1.	Söndagh	Dies Solis ☀
Secunda Sabb.	feria Secunda	Måndagh	Dies lunæ ♪
Tertia Sabbati	feria Tertia	Tjisdagh	Dies mart. ♂
Quarta Sabb.	feria Quarta	Övdnisdagh	Dies merc. ♀
Quinta Sabbat.	feria Quinta	Forsdagh	Dies Jovis 2.
Sexta Sabbati	feria Sexta	Fredagh	Dies vener. ♀
Sabbatum	feria Septima	Lögerdagh	Dies Saturn. ♪

Originem autem traxit hæc periodus ab ipsa creatione quam Deus, naturæ architectus, primum se patefaciens, sex diebus (majestatem suam, sapientiam & beatitudinem ostendere volens) absolvisse ac complevisse, ac septimo post die quievisse vel sabbatum egisse, in Genesi cap. i. scribitur. confer Exod. 20: 10.

Continet verò annus hujusmodi septenarios dierum circuitus quinquaginta duos, & insuper diem unum si communis: duos verò si bissextilis annus fuerit. ut hi versus idem declarant.

Sex sunt ad Purif. Bis sex sunt usq[ue] Philippi:

Ad Iacobum totidem, novem sunt ad Michaelem;

Sex ad Martini, sex ad Natalia Christi:

Addē dies octo, totus complebitur annus.

Addunturq[ue], novem sed quarto quolibet anno.

Est quoq[ue]; in diarijs usitatum dies septimanæ discerne atq[ue]; notare primis septem literis Alphabeti Romani toties repetitis, quot sunt unius anni septimanæ: tali ratione, ut primus dies Januarij, perinde ut ultimus quoq[ue]; anni habeat adscriptum A: una quoq[ue]; earum, diem Dominicum per totum annum, aut geminæ, si bissextilis annus sit, denotent, unde hæ literæ Dominicales vocantur; quas non eisdem perpetuo esse, sed in antecedentes mutari singulis annis, propter superfluum diem, qui 52 septimanas excedit, itemq[ue]; bissextilem annum necesse est: nec restitui literam Dominicalem & festa in suas sedes, nisi 28 annis elapsis, quam periodum Cyclum solarem vocant, ut postea dicemus.

Hebdomades annorum sunt, quarum singula annos septem complectuntur, quales Levitici 25 & Dan. 9. referuntur, de quibus Theologi.

C A P. IV.

De Diebus.

Consuetudo ipsa obtinuit, ut diem nominantes, vel moram, præsentiam, & conspectum Solis supra terram: vel lucis ac tenebrarum spaciū conjunctim

Quam intelligamus. In priore significacione usurpat vocabulum Aristoteles, inquiens: *Dies est motus solis supra horizontem.* In posteriori significatu usurpant Mathematici, cum dicunt annum Ägyptiacum perpetuum constare 365 diebus, ubi solis moram & supra & infra horizontem comprehendunt. Sunt itaque dies duplices: *Astronomici aut Politici.*

Astronomici sunt, qui ad corporum caelestium conversiones seu motus exactissime considerantur & definuntur. Suntque aut Naturales aut Artificiales.

Dies Naturalis est tempus, quo Sol motu diurno circumactus, ad eundem meridianum redit, unde digressus est. Graci hunc diem *νυχθημέραν* seu *νυχθήμερον* vocant: *Nos Sveci hunc diem promiscuè Dagh & Dogn appellamus.* Ordinuntur autem Astronomi hunc diem ab eo momento, quo sol meridianum occupat interdu vel nocte, id est, à meridie vel media nocte, excluso ortu & occasu, quos cardines horizon designat: cum ascensionum ratio in Horizonte multipliciter variet pro sphæræ obliquitate: in meridiano autem sit eadem ubique locorum, quæ in sphæra recta; placuit itaque Astronomis initium diei sumere à meridiano potius, quam ab ipso horizonte, ut omnibus in locis uno eodemque modo apparet tempus in æqualitatem commutaretur. Estque hic dies Naturalis vel æqualis vel inæqualis.

Dies Naturalis æqualis est, dies medius vel mediocris, qui solus aptus numerandis motibus, constans ex integra Äquatoris conversione, & additamento æqualis motus solis diarij scrup.

I II III IV V VI juxta Lansb. Ast. K.1

59. 8. 19. 44. 59. 15. Dies naturalis inæqualis est dies apparet, qui complectitur tempus quo integra Äquatoris conversione absolvitur, cum additamento motus solis diarij peri. Hic

E 2
Vetus

verus dies naturalis alias superat medium alias minor est: idq; tres ob causas: *Una*, est apparens inæqualitas in motu solis, cuius motus verus, quamquam parum, tamen in singulos dies variatur, *bis tantum in anno cum aqua*. *secundum* *tertium* *quartum*
li motu congruens: *Altera*, est inæqualis ascensio conversioq; partium signiferi, in quovis situ sphæræ: quod videlicet segmentis Zodiaci æqualibus, non tamen æqualia respondent Äquatoris segmenta in mundi conversione. *Postremo*, inæqualis præcessio æquinoctiorum quæ puncta non in uno cœli loco fixa permanent, sed paulatim lenteq; progrediuntur in præcedentia, motu inæquali antevertendo stellarum inerrantium loca. De hisce Artifices accurate. vide Copern. lib. 3. cap. 26. &c. I. Præcept. Tabul. Prut.

D I E S A R T I F I C I A L I S est tempus illud, quo sol singulis diebus supra horizontem nostrum ab ortu in occasum revolvitur: quod Graci ἥμερα, nos dagh vocamus. Reliquum autem tempus, quo sol infra horizontem delapsus commoratur, donec ad ortum revertatur, Nox artificialis dicitur, à Græca voce νύξ. Non grata solum, sed & salutaris est hæc diei noctisq; vicissitudo, quæ aliud agendi tempus tribuit, aliud quiescendi, ut Cicero brevibus multa complexus ait. Sed hæc à Physicis exponuntur uberius.

Hic dies definitur arcu æquatoris, qui cum semicirculo Zodiaci quovis die oriente ascendit, quem si convertas in horas & horarum scrupula, nasceretur diei Artificialis quantitas: quam si ab horis 24 subducas, aperietur noctis magnitudo. ut in Astronomia dictum est.

Est autem magna dierum artificialium varietas, non solum inter se, sed etiam pro varia locorum latitudine. Quibuscunq; enim Poli sunt in horizonte, qui scilicet sphæram

sphæram habent rectam, illis dies noctibus semper sunt æquales: quia Horizon rectus secat circulos dierum artific. utpote æquatoris parallelos, omnes in centro, plano enim ejus incumbit axis sphæræ, centra eorum omnia ferens: ergo portiones supra horizontem correspondentes diei, æquantur portionibus quæ sub eo nocti debentur, ut in Schemate N. II. videre est. Quibus autem alter polorum attollitur, dies (cum sol in illo hemicyclo versatur quod versus polum elevatum declinat) excedunt noctes, & quo polus magis elevatur, eo major dierum & noctium inæqualitas: vincuntur autem dies à noctibus, dum in altero hemicyclo movetur. Sicut nobis septentrionem spectantibus Sole arietem ingresso, & signa borea percurrente, dies noctibus maiores evadunt, incremeñtaq; sumunt, donec sol punctum Eclipticæ maximè ab æquinoctiali declinans attigerit: In eo enim dies omnium maximus est: ut minimus in loco ei opposito, qui summam declinationem austrinam habet. In hemicyclo enim australi dum versatur, minores semper dies evadunt, donec extreum limitem Australem, tropicum Capricorni, sol attigerit.

Cum Ecliptica æquatorem in quovis terræ situ, ut circulum majorem, bifariam dividat, necessariò cum sol in æquatore fuerit, in quovis terræ situ (eum excipio, cuius vertici polus incumbit) dies noctibus erunt æquales: cum autem polus attollitur, tum axis quoq; supra horizontem eminet, & in axe centra parallelorum: quare horizon secans parallelos, non ducetur per ipsorum centra, & ob id in partes inæquales secabit: Majus autem est circuli segmentum, quod centrum continet: Quod in parallelis septentrionalibus ubi boreus polus attollitur, est supra horizontem, & diei quantitatem con-

*In ampliatio
do substitutu Alst. 215*

tinet, ob id dies sole in hemicyclio eclipticæ septentrio-
nali constituto, noctes excedere necesse est. Eadem
verò ob causam, vincentur à noctibus, sole in hemi-
sphærio australi versante. Cum autem illa segmenta
parallelorum, tanto magis differant, quo majorem ha-
buerint ab æquatore distantiam, patet dies in uno he-
micyclio continuò augeri, donec sol extremum paral-
lelorum attigerit, in altero vero noctes. Et quoniam
unus & idem parallelus, describitur à punctis eclipticæ
eiusdem hemisphærii quæ eandem declinationem ha-
bent, patet eos dies fore æquales. vid. Coroll. 3. 1. Art. 120.
Quicquid autem de
diebus dicitur unius hemicyclij, id ad noctes referri de-
bet alterius hemicyclij; quantum enim axis, exempli
gratia, septentrionalis attollitur, tantum alter deprimi-
tur: & ob id æqualium parallelorum in diversis hemi-
cyclijs segmenta, sunt æqualia; quare noctes diebus:
sunt autem illi paralleli, diversi hemisphærii æquales,
qui à punctis æqualem declinationem habentibus, des-
cribuntur. Ut in Schemate N. III. videre est, ubi sit
horizon A C B, meridianus A B D E, Axis mundi E
D, & æquator cum suis utrinque parallelis F G, diffe-
rentiæ ascensionales H I & N O. &c.

In sphæra obliqua quó major est elevatio poli, eò
majora sunt incrementa diei & noctis longissimæ & bre-
vissimæ, nec non & reliquarum, sua tamen servata pro-
portione: donec sub polaribus circulis dies longissima
sit 24 horarum, & inde in plures dies naturales excre-
scat: Nam intra polares, in locis polo vicinioribus par-
tes aliquæ Eclipticæ manent inocciduae, quibus sol sine
occasu rotatur. Et dies artificiales, qui aliquot dies na-
turales complectuntur, maiores sunt noctib. oppositis:
Nam etiā intra polares circulos degentibus tantus Ecli-
pticæ

pticæ arcus semper apparet, quantus perpetuò occulta-
tur; Solis tamen anomalia in eccentrico cuius apogae-
um est propè solsticium æstivum, facit solem in septen-
trionalibus signis tardius moveri ac diutius commorari.

In sphæra parallela, ubi æquator & horizon uniti sunt, to-
tus annus in unum diem & unam noctem artificialem secatur.
Dies tamen noctem magnitudine excedit, propter causam pau-
lo ante dictam: quia sol, qui in sectione vernali oritur & in
autumnali occidit, in signis septentrionalibus diutius commo-
ratur ut in Astronomia declaratur.

Dato nunc die cuius quantitas in sphæra obliqua in-
quirenda est, primum de solis, qui diem describit, lo-
co cogitandum est. Quæritur autem is vel ex Ephemeridibus, vel fundamentis illis, unde Ephemerides
deductæ sunt, vel ruditer ex calendario perpetuo. Po-
stea si quis ex doctrina triangulari quantitatem colligere
velit, arcum semidiurnum quærat oportet: qui arcus
nihil aliud est, quam arcus paralleli circuli, quem sol
in dato aliquo loco describit, interceptus inter ortum
& meridianum. Investigatur autem is hoc modo: Pri-
mum quæritur puncti, in quo centrum solis est, decli-
natio: Hinc amplitudo ortiva: Tertio differentia a-
scensionalis, juxta præcepta Astronomica: quæ tandem
si Sol in septentrionali signo versetur, ad 90 gradus ad-
ditur; ab iisdem verò subtrahitur, si Sol australe signum
occupet, & emerget arcus semidiurnus: Hic arcus du-
plicatus & in tempus conversus, exhibet quantitatem
dici, ut in Astronomia docuimus.

Si verò faciliorem quis desideret viam, poterit eandem
quantitatem ex tabulis ascensionum, loco proposito convenientibus
investigare. Namq[ue] si loci solis & gradus oppositi ascensiones
inter

inter se conferantur, locisq; Solis ascensio ab oppositi ascensione subtrahatur, additis ad hanc 360 gradibus, si prioris ab hac subtractio fieri non possit, differentia exurget, quæ in tempus conversa quantitatem diei manifestabit.

Sed quantitas dierum & noctium ex Tabula Quantitatis dierum (quæ in ealee Calendarij cum litera A signata apponitur) facilimè de promitit hoc modo: Sumæ Polielevationes seu loci tui latitudinem in fronte tabulæ, mensem autem mensisq; diem; item Zodiaci signum, signiq; gradum, in quo Sol dicto mensis die commoratur, in columnis extremis versus dextram vel sinistram, angulus enim communis ostendet in horis & minutis, quantitatem semidiurnam quidem si Sol boreale signum teneat: Seminocturnam vero si in australi signo Sol versetur. Quantitate autem semidiurna cognita, subtractaq; ab horis 12, quantitas seminocturna relinquitur. E contrario spacio seminocturnum à 12 horis sublatum, semidiurnum tempus relinquit. Ex spacio autem semidiurno, occasus Solis, velut ex seminocturno, ejusdem ortus patet. Quod si utriusq; spacijs duplum sumperis, habebis totius diei vel noctis longitudinem. Diurna vero quantitas ex 24 horis subtracta, spacio nocturnum reliquit. Deniq; nocturnum ex 24 horis deducum, diurnæ lucis quantitatem exhibet.

De Diebus Politicis eorumque Distinctione.

Politici dies vel civiles vocantur, quibus qualibet gens, neglecta motuum cœlestium accuratissima illa de qua monimus, designatione, uititur, vel more à majoribus accepto, vel superstitione, vel amlatione, vel suo quodam instituto, prout

commo-

commodum negotijs suis, festivitatibus, ceremonijs, conventibus, contractibus, aut quibuscunq; actionibus alijs, videbatur.

Sic dies naturalis civilis, tantum est 24 horarum spaciū, undecunq; sanè inchoētur. Nobis Svecis Dñgn dicitur. Hæc civilis dierum consideratio, atque usus, eam Mathematicam acribejan & subtilitatem, quam hactenus in doctrina naturalium dierum exposuimus, non admittit neq; recipit. Etenim nec vulgo nota est dierum naturalium inæqualitas; neq; horologia & automata nostra illam appendicem aliquot scrupulorum exprimunt ac designant, quam 24 horis insuper accedere ostendimus: nec diem, ut Astronomi, à meridiie inchoant: deniq; totam dierum in anno numerationem & distributionem eruditam, ad cursus siderum cœlestium accommodatam, vel aspernatur vulgus, aut saltem non assequitur.

Ut antiquitus, ita hodiè quoq; alij aliud diei statuunt exordium. Evidem Judæi authoritate divina diem ab occasu solis incipiunt, quod tenebræ ante lucem diurnam fuisse scribantur. Gen. i. Idem fuit usitatum Atheniensibus, sicut hodie Bohemis, Silesijs, & vicinis Polonijs, nec non Italis, quorum horologia in occasu Solis horam 24 sonant, inde ab integro iterum incipiunt. Idem olim apud nos Svecos fuisse in usu, apparet exinde, quoniam vulgo adhuc, sicuti alia festa incipiunt ab occasu solis, ita diem Dominicum inchoant ab occasu solis die Sabbathi & finiunt ab occasu die Solis. Babylonij ab ortu solis initium diei faciunt, sicut & hodiè Noribergenses. Umbri, Ægypti, Arabes, sicut & Astronomorum pleriq; initium diei in meridiem ponunt. Romani diem à media nocte inceperunt, qu. m

consuetudinem omnes Christiani, in memoriam natum Christi Salvatoris nostri merito retinent. Sveci vero communiter diem inchoant tam a media nocte, quam a meridie, siquidem horologia usitata utroque isto tempore ad numerorum initia recurrent.

Dies civiles sive Politici sicut et Astronomici in diem et noctem artificialem dividuntur. Item in tempus Antemeridianum, et pomeridianum: numerando scil. a media nocte.

Diei & noctis partitio antiquissima simplex admodum fuit olim, sicut & hodie apud vulgum Sveo-Gothiae. Videlicet, media nox, midnat/ sive mediæ noctis inclinatio, Dygnez begynnelse; Gallieinium, Otto-mähl / när Hahan först begynner gala Matth. 25: v. 34. crepusculum matutinum, lysningh; Diluculum seu Aurora, Dagningh eller Gryningh; Ortu Solis, Solens uppgång; mane morgonen hittida; ante meridiem, för middagh; meridies, middagh; Post meridiem, efter middagh vesper vel vespера, affeon/ occubitus Solis, vel tempus occiduum, Solens nedergångh; Prima fax, widh linsen först upståndas; crepusculum vespertinum, Skymningh; conticinium qvälset; intempesta nox, seu concubium, aut silentium, ifrån qvälset in til ottomåll/ år mörkesta natten tå Menniskian hysilar. Tå sätt övvenen ogråsi Matth. 13: 25.

Est et hac celebris divisio, non modo noctis, sed etiam diei, per vigilias aut custodias, ubi noctem et diem similiter quadripartito dividunt, in quatuor quadrantes, quas vocant Vigilias; Primam scil. secundam, tertiam et quartam: quemque libet terras horas complectitur. Primus quadrans est a prima usq; ad tertiam, secundus a tertia usq; ad sextam,

tertius

tertius à sexta usq; ad nonam, ultimus à nova usq; ad duodecimam. Cum dies ut & nox esset 12 horarum. Hinc & crebra vigiliarum mensio est in Sacris literis; Sic judic. 7: 19. 1. Sam. 11: 11. Psal. 130: 6. Marc. 6: 48. Luc. 12: 38. Ex hoc fundamento facilis est conciliatio Evangelistarum. Johannes, cap. 19: 14 dicit Christum crucifixum circiter horam sextam. Marcus ait cap. 15: 25. Crucifixionem Christi hora tertia accidisse. Ubi per horam tertiam intelligit vigiliam tertiam, quæ ab hora sexta ad nonam usq; durat.

N O T A. De Reductione dierum civilium in Astronomicos, docetur in Astronomia, ubi hæc Reductio usum tantum habet. Atq; haec tenus de diebus.

C A P. V.

D E

Horis earumq; Minutis.

Vocabulum Hora à Græcis sumptum est, quibus propriè formam „ pulchritudinem ac venustatem : Deinde verò & temporis vices annuas, quibus nihil est venustius aut gratius : Ver, Æstatem, Autumnum & Hyemem. Postea & diei cujusque partem duodecimam: tandemque generaliter tempus quodcumque significat. Nos communem loquendi consuetudinem imitati, horam de parte diei usurpabimus. Sunt autem hora duplices : Æquales & inæquales.

Hora æqualis, quæ Græcis ῥημερινὴ dicitur, est diei civilis seu naturalis pars vigesima quarta. Hac hora perpetuò est ejusdem quantitatis, tam interdiu quam nocte, ubique etiam locorum, & toto anni circuitu; quia 15. grad. de æquatore semper tanto temporis spa-

cio supra horizontem ascendunt, & totidem descendunt infra eundem: ubicunque ergo incipimus sive a meridie vel mediâ nocte, sive ab ortu vel occasu horæ continua serie 24 usque ad idem momentum sequentis diei numerandæ sunt. Hæc hora dividitur in scrupula seu minuta prima sexaginta, & unum primum scrupulum vicissim in 60 secunda, & sic deinceps, ut exactissima temporis momenta haberi atque denotari in supputatione motuum caelestium possunt. Talibus horis & minutis utuntur Astronomi, qui etiam ob accuratitudinem calculum diem naturalem dividunt in partes sexaginta, quas scrupula diei vocant, quæ vicissim in secunda, tertia, quarta &c Subdividuntur, ut in calculo Astronomico hexagenario videre est.

Hora inæqualis, quæ Græcis καιρονη, id est, temporalis dicitur, est duodecima pars cuiusque diei vel noctis artificialis, et si noctem veteres potius in quatuor excubias seu custedias, militari more, quam in horaria spacia divisserunt. Numerantur autem horæ inæquales diurnæ ab ortu solis usq; ad ejusdem occasum, velut nocturnæ ab occasu ad solis ortum. Ex quo illud consequitur, cuiusque diei vel noctis medium esse horam sextam: duodecimam vero ultimam.

Dicitur autem inæqualis, non quod uno in loco horæ ejusdem diei vel æqualium quoq; in anno dierum, horæ invicem sint inæquales: sed vocantur inæquales quod diversorum ac inæqualium dierum horæ, aut etiam diurnæ cum nocturnis, vel æstivæ cum hybernatis collatae, non sint ejusdem quantitatis. Sumunt enim incrementum & decrementum cum ipsis diebus, quorum

quorum sunt partes : ut si dies sit prolixior nocte, horæ quoq; diurnæ prolixiores fuerint nocturnis. &c. Nam uti tota sunt inæqualia, ita partes quoq; duodecimæ sint non ejusdem quantitatis. Singuli tamen dies, hujusmodi 12 continet horas.

De causa hujus distributionis ac numerationis duodenarie et si alijs aliud videtur, Et Galenus eum numerum propter utilitatem seu commodam divisionem, quam admittit, usurpatum fuisse existimat; Alij primos hujus partitionis autores ad 12 dodecavemoria Zodiaci, quibus 12 lunationes menstruæ in anno correspondent, respexisse putant. Quibus nos assentimur ; non ob 12 lunationes istas annuas, utili referunt, contingunt enim in anno sàpè 13 lunationes ; Sed ob arcus Zodiaci diurnos Et nocturnos semper Et ubiq; locorum æquales : Nam singulis diebus Et noctibus, longissimis brevissimisq; sex signa Zodiaci, locum solis, quolibet die sequentia, supra horizontem emergunt, totidemq; imò eadem nocte descendunt, sed inæquali cum mora, infra supraq; horizontem, quæ tamen utraq; à veteribus in 22 partes æquales, quæ horæ dicuntur, ita divisa est, ut singulis 15 gradibus Zodiaci singula horæ corresponderent, quæ juxta moram solis supra infravè horizontem majorem minoremq; majores Et minores fuerint. Et hic modus à veteribus observatus est, quam diu artifices Astronomiam ex ipso caelo didicerunt, absq; circu-

culorum commentis & hypothesibus quæ tempore Pythagoræ primum inventæ & postea auctæ: & sic inter alia circulorum commenta adhibitus est quoq; æquator pro mensura motus diurni, qui cum regularissimè moveatur & ascendat, ita ut singulis horis æqualibus 15 ex 360 ejus partibus emergant, totidemq; ex adverso descendant; factum est ut Astronomi, & dies & horas ex æquabili illo, maximeq; regulari manu ejus metirentur ac distingverent.

Hujusmodi horas inæquales antiqui habuerunt usque ad annum à nato Christo 300. itaque rectè monent Chronologi, quod quicquid de horis legitur ante id tempus in historijs Sacris & profanis, id omne de horis hisce inæqualibus intelligendum esse, nisi disertè horarum æqualium mentio fiat. Casian Astrol. part. 2. cap. 2. Testantur hoc idem S. Biblia, Matth. 20. & 27. Marc. 15. Luc. 23. Joh. 11. & 19. Act. 2. & 3. Item Ptolomæus, Plinius, Palladius, alijq; complures.

Chaldæi & Arabes, vanissimis superstitionibus detœ gentes, singulis planetam præsidem ac gubernatorem præferunt, qui vires suas atquè effectiones ea hora validius quam alijs exerat, & vel adversa vel prospera designet, denique pro natura sui luminis & qualitatum, hoc vel illud in vita tentandum, suscipiendum, fugiendumvè esse admoneat: itaquè has horas planetarias dixerunt, & diemquemque ab eo planeta denominarunt, qui primæ ejus horæ Dominus esset. Prima autem cujusque diei, quæ tribuitur ei planetæ, à quo dies denominatur, semper initium ab ortu so- li sumit; cæteræ secundum ordinem planetarum suæ appell-

appellationes sortiuntur: toties repetita naturali serie planetarum quoties opus est interdiu ac nocte. Ea igitur serie numerationis, primæ horæ diei Domini ci, cessit Sol, secundæ Venus: tertiaz Mercurius, & sic deinceps: quemadmodum videre est ex hac Tabella.

Tabula horarum Planetarum

Horæ Diei	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12		
Horæ noctis	10	11	12			1	2
	3	4	5	6	7	8	9
Dies Solis	○	♀	☽	☾	☿	♃	♂
Dies Lunæ	☽	☿	♃	♂	○	♀	☽
Dies Martis	♂	○	♀	☽	☽	☿	♃
Dies Mercurij	☽	☽	☿	♃	♂	○	♀
Dies Jovis	♃	♂	○	♀	☽	☽	☿
Dies Veneris	♀	☽	☽	☿	♃	♂	○
Dies Saturni	☿	♃	♂	○	♀	☽	☽

Sed hæc, ut & alia multa Arabum figmenta, nullis firmata rationibus, & Physicas metas egressa, prætereo, nec quidquam his fidei tribuendum esse censeo.

Quantitatem autem horarum inæqualium cuiusq; diei vel noctis hoc modo inquirere licet: Quantitatem diei vel noctis propositæ per 12 divide, quotus dabit magnitudinem horæ planetariæ ad diem tuum vel noctem. Memineris autem diei quantitatem vel noctis redu-

reducendam esse ad minuta, ut productus numerus per
12 divisus, exhibeat unius horæ inæqualis longitu-
dinem.

Si jam scire desideras, quæ temporalis hora cuique
æquinoctiali competit vel respondeat: quolibet die ad
horam ortus, & qualibet nocte ad horam occasus So-
lis, à quibus initium primæ horæ capit, adde longi-
tudinem unius horæ temporalis & prodibit initium
horæ secundæ temporalis diei vel noctis. Ita dein-
ceps simili additione, reliquarum 11 horarum tempo-
ralium initia, & in quas horas nostras æquales inci-
dant temporales, animadvertes.

Verum horarum æqualium, quæ eadem ubique
& perpetuò constant quantitate, hodie apud omnes
gentes frequens est usus; idque ob earum multipli-
cem commoditatem & facilitatem, repertasque Ma-
chinas horologiorum ingeniosissime fabrefactas ex
coagmentatis pluribus rotulis dentatis, quæ ponderi-
bus tractæ tam nocte quam interdiu, nullo negotio a-
prißime uxoriusq[ue] in 24 spacia horaria æqualia di-
stingvunt. Tale horologium inter alia munera pri-
mum misisse Carolo Magno Persicus rex scribitur,
mirâ arte fabrefactum, quod sonitu tintinabuli horas
distinxit & indicavit: Quodque præcipue Carolus
admiratus est, & imitatus.

Cap. VI.

Characteribus Anni.

Character anni est nota quædam anno cohærens, eum ab alijs discernens. Estq; aut cælestis aut civilis.

Cælestis, qui & Naturalis dicitur, est nota que in calo accidit, ut Eclipses, Novilunia, plenilunia, alijsq; Luna ad Sollem fitus.

Civilis character est, nota quædam ad ferias ac festa mobilia; item ad lunationes facilius cognoscendas, inventa, ut cyclus Lunæ ac Solis, item litera Dominicalis &c. Quibus ad annum adhibitis, omnis festorum lunationumq; ratio illicò manifestatur.

Utriusq; characteris magnus est usus, in chronologia quoq;, ut certitudo teneatur, & errores corrigan-
tur: Nam si cum eventu aliquo copulentur in histo-
ria, facilè innotescit ad quem annum eventus iste sit
referendus, ut dubitandi locus superesse non possit.

Verum tamen hujus loci non est de cælestibus, sed civilibus tantum notis agere, inter quas primum lo-
cum sibi vendicat cyclus lunæ, qui nihil aliud est, quam
spacium temporis complectens 19 annos civiles, intra
quod omnia novilunia ad priora loca Zodiaci, & tem-
pora quoq; pristina redire existimantur. Dicitur et-
jam cyclus Decennovenialis, Græcis κύκλος ἑνετη-
ματηγορία, revolutio periodica 19 annorum civilium,
quâ veteres Astronomi lunationes, hoc est, novilunia
& quadraturas, ad sua principia redire judicabant: un-
dè non malè cyclus Lunaris passim appellatur.

De Tempore Fissutatio IV De G Characteribus Hujus
Anni. Respondens folian. Biörck, Sudermannus
Ago 1661.

Hujus cycli inventor statuitur Meton Atheniensis, qui vixit circa ætatem mundi 3520. undè & 19 annorum revolutio annus Metonicus dici solet. Hoc tamen non ita intelligendum est, quod hic cyclus patribus prorsus incognitus fuerat, cum motus in cælo detur qui huic cyclo propemodum respondeat, nimirum motus capitis & caudæ Draconis in præcedentia motu

I II III IV V VI

diurno 3, 10, 38, 18, 17, 4. Ita ut periodum spacio 19 annorum ferè absolvat. Sed Meton primus autor dicitur ideo, vel, quod primus hunc circulum deferentem 8 & 9 intulit in Astronomiam ad salvandum istum motum (prius enim ex ipso cœlo absq; hypotheses Astronomiam didicerunt, ut antea dictum) vel, quod primùm hunc cyclum Calendario Græco applicavit, cum Patres antea, contenti erant solis Epactis, quæ eandem 19 annorum periodum habent, ut ex sequente tabella patet, & cum Patrum Calendario coævæ sunt, ut prius dictum.

Hic cyclus Lunaris à nonnullis dicitur Aureus Numerus, sed minus recte: aliud enim est ipse cyclus, scil. revolutio periodica 19 annorum civilium, quæ veteribus probè cognita fuit, & aliud est, Aureus Numerus, qui nihil aliud est, quam pars cycli paschalis decennovenialis; seu numerus, qui certo quodam anno ab unitate incipit, postea singulis sequentibus, juxta naturalem numerorum ordinem, alias est, donec ad 19 usq; sese extendens, qui numerus ultimus est, ad principium seu unitatem rursus redeat. Et hic ordo, procul dubio, à Metone primum in Calendarium relatus est.

Dicitur Aureus Numerus, partim eò quod aureis characteribus à Romanis, sicut à nobis hodie rubris de pingi-

pingitur: partim ob insignem usum, quem præstat, cùm
in ostendendis novilunijs & plenilunijs, tùm in designa-
tione festorum mobilium totius anni, ac in demonstra-
tione termini Paschalis: unde etiam rectè dicitur Fun-
damentum constructionis totius Calendarij. Svetice
Gyllentales nuncupatur.

Tabella cycli lunaris, continens Aureos
Numeros, Epactas & annos
Embolismales.

Aur. Nu.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Epactæ	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29
An. Emb.	7	1		2	1	3	1	4		5	1	6	1	7		8			

Hoc cyclo paschali à concilijs Niceni temporibus,
jam ultra 1335 annos, in Ecclesia Christiana usi sumus;
Est enim à patribus Ecclesiarum orientalium, annis
Julianis 19 accommodatus, & anno Christi 323 in Ec-
clesiam introductus: Et postea anno Christi 325 à Con-
stantino Magno, & Venerando concilio Niceno appro-
batus & confirmatus est hoc processu: ut primus cycli
annus primusq; mensis seu novilunium Paschale, à 23
Martij inciperet, deinde subsequentibus annis, diebus
ubi Aureus Num adscriptus sit, observatis tamen men-
sibus Embolismæis, ut postea dicetur.

Hic cyclus civilis quanquam tam vetus sit, ad cy-
clum cælestem tamen collatus, justo major reperitur,
1   II
& à cælesti differt ad horam 1, 27, 28. quod facilè pro-
batu est. Comprehendit enim lunatio una, seu men-

sis lunaris synodicus medius, Dies 29, Horas 12, 44, 3,

III
12. & Menses duodecim seu annus communis lunaris
comprehendit, 354 Dies, Horas 8, 48, 38, 24. Menses
tredecim seu annus communis Embolismalis 383 Dies,
I II III

Horas 21, 32, 41, 36. Integra tandem revolutio cycli i9
annorum, seu 235 luationes complectuntur 6939
I II III

Dies, 16 Horas, 32, 32, 0. Qui si à cyclo civili anno-
rum 19 Julianorum, qui constat diebus 6939, horis 18,

subducatur, prodit differentia 1. Hor. 27, 28. Unde ap-
paret luationes medias elapsu uno cyclo, eodem pror-
sus temporis momento non redire, sed prævenire tanto
temporis spacio, quantum monstrat differentia jam o-
stensa. Etsi ergo novilunia media elapsis 19 annis Ju-
lianis contingunt ijsdem mensium diebus, quibus ante
annos 19 inciderunt: tamen non ijsdem prorsus horis

I II
sed una hora, 27, 28, citius fiunt: Spacio verò 4.Cyclo-
rum seu 76 annorum, citius eveniunt 3 horis, 49, 52. &
I II

spacio 15 cyclorum seu annorum 304. Horis 23, 19, 28.
Hinc fit, ut tandem intra 313 annos, novilunia die inte-
gro, & spacio 626 Annorum duobus integris diebus se-
des pristinas ex fundamentis Astronomicis præveni-
unt: Atq; adeo à Niceno concilio ad nostram æta-
tem 4 dies & nonnihil amplius, versùs initia mensi-
um processerint: Sicut ex tabula adjuncta, quanta
singulis cyclis, & aliquot alijs temporibus fiat præce-
solvide licet.

Sed per hoc discrimen, seculo post Metone Calippus ejusdem Aetonicum
quadruplicans orbem instituit annos 76. Tabula vero dicitur
huncupatur. sed ne sic quidem critium de abeo, animadversitatem Hippo-

Tabula ostendens anticipatio-
nem luationum.

Anni cycli Decennov	Anticipationis Horæ & minuta			Cycli 19 Anni	Dies an- ticipati
19.	1.	27.	28.	313	1
38.	2.	54	56.	626	2
57.	4.	22.	24	939	3
76.	5.	49.	52.	1252	4
95.	7.	17.	20.	1565	5
114.	8.	44.	48.	1878	6
133.	10.	12.	16.	2191	7
152.	11.	39.	44.	2504	8
171.	13.	7.	12.	2817	9
190.	14.	34.	40.	3130	10
209.	16.	2.	8.	3443	11
228.	17.	29.	36.	3756	12
247.	18.	57.	4.	4069	13
266.	20	24	32.	4382	14
285.	21.	52.	0.	4695	15
304.	23.	19.	28.	5008	16
313.	24.	0.	0.	5321	17.

Investigatur autem annus cycli five Aureus Numerus hoc modo : Adde ad annum Christi, cuius Aureum Numerum quæris, unitatem, & totam summam divide per annos cycli, nempe 19, residuum dabit aureum numerum anni postulati. Additur unitas, quia numerus aureus anni Christi nativitatis fuit 2. Divisor est 19, quia cyclus lunaris est annorum 19. Si nihil

remanet, scias agi annum ultimum cycli, & aureum numerum 19 esse.

V. g. quæsitus numerum aureum anni Christi 1661 huic adde 1, totus erit 1662, hunc divide per 19, remanebunt 9, aureus numerus anni dati; Quotus autem 87, qui ostendet quoties à nativitate Christi cyclus integrè circumactus sit, non curatur.

Ex sequente tabula citra negotium quilibet Aur. Num. invenire poterit.

Aur. Num. | Anni à Christi nativitate

1	1653	1672	1691
2	1654	73	92
3	55	74	93
4	56	75	94
5	57	76	95
6	58	77	96
7	59	78	97
8	60	79	98
9	61	80	99
10	62	81	1700
11	63	82	1
12	64	83	2
13	65	84	3
14	66	85	4
15	67	86	5
16	68	87	6
17	69	88	7
18	70	89	8
19	1671	1690	1709

Series perpendicularis ad dextram dabit aureum numerum, reliquæ annos Christi.

V. c. Desideras aureum numerum anni praesentis, ingredere tabulam & quare annum nempe 1661, quem in regione 9 invenies, qui numerus est aureus illequem quarebas.

Si vero dantur anni ante natum, Christum, illis primum deme 2, quandoquidem

Epo.

Epocha Christi figuratur ad principium anni habentis cyl-
clum lunarem 2, postea residuum divide per 19, & id, quod
post divisionem superfuerit, subtrahe a 19, & ostendet
residuum numerum aureum anni dati: quod si nihil
remanserit, 19 aureus numerus erit. Ut anno ante na-
tum Christum 3950, aureus numerus 4 erit.

Novendecim anni cycli hujus continent in se septem
menses intercalares, quorum priores sex continent dies
30, ultimus 29; ut ex Tabella prima hujus capitinis patet.
Ergo eo tempore Novilunia & plenilunia ad idem ferè
tempus redeunt, & Solari motu congruunt.

NOTA: Hic cyclus lunæ in Calendarium Hebræum
non erat relatus, quoniam ad observationem tum æqui-
noctij verni tum novilunij proximi, a quo initium anni fie-
ri debebat, obstricti erant, a quo recedere nefas erat: sed ab
alijs gentibus varijs characteribus calendario insertus est.
Sveo Gothi suis 15 literis & alijs 4 adjectis characteribus
illum expresserunt, ut in Baculis Runicis videre est. Roma-
ni verò numeris illud expressere, quos in Calendario suo
hac ratione descripsierunt. Initio a quocunq; anno facto; ut
v. g. abeo qui novilunium exhibet Januarij 23. Februarij 21.
Martij 23. & ita deinceps; ijs diebus in margine Calen-
dariorum adscripterunt notam i. Anno sequente anim-
adverterunt Novilunia undecim circiter diebus ante-
gressa cadere in Januarij 12. Februarij 10. Martij 12.
(Nam ii. ferè diebus in mensibus singulis priora novi-
lunia posteriora anteveruntur in anno Romano) Ad hos
itaq; dies in calendario numerum 2. adnotarunt. Sic
anno tertio, quarto, & subsequentibus, quos in dies ca-
dere novam lunam mensibus singulis observabant, ijs
diebus numeros 3, 4 &c. apponebant, usq; ad 19. Quippe
post 19 annos vertentes, neomeniæ rursus ad caput pri-
stimum

stinium relapsæ, Januarij 23. Februarij 21. Martij 23. diem
repetebant; eodemq; tenore in sequentibus annis con-
stitutas semel priori decennovennali metas per orbem
lustrabant. Hi numeri in Calendario notati aurei vul-
go dicebantur, ob usum quem habuerunt in designan-
dis novilunijs, qui tamen hoc tempore novilunia ostendere non possunt: Sed ascendendum esse à loco aurei
numeri, tribus diebus vacuis relictis, ad quintum usq;
diem: prout Calendarium hisce temporibus accommoda-
tum aureos numeros monstrat: usus tamen ejus est in
calendario Juliano, ut festa mobilia inde cognoscantur,
quæ tamen & ipsa non accuratè ostendere valet. Quam
multum enim in celebratione Paschatis quod festum ba-
sis & fundamentum est omnium mobilium festorum, à
constitutione & mandato Dei, quod habetur Exod. 12. cap.
aberremus, experientia, quæ interdum una, interdum 4
vel etiam 5 hebdomadibus tardius, à nobis Pascha, quam
par erat, celebrari ostendit, luculenter docet. Qui ta-
men error provenit, non tam ab auro numero, nec à
decreto concilij Nicæni, ubi sancitum, ut solennitas Pa-
schatis celebraretur quotannis illo semper die Domini-
co, qui plenilunium seu 14 lunam primi mensis (quam
terminum paschalem vocant) proximè sequeretur. quam
à Dyonymio Abate qui circiter 200. annos post Syno-
dum Nicænam, circa annum Christi 532. Cyclum A-
lexandrinorum Romanis mensibus intulit. Et non-
nullarum terminariorum seu limitaneorum qui inconsi-
deratè certos limites posuerunt, quos Pascha non tran-
scenderet scil. 22. Martij & 25 Aprilis, non consideran-
tes, quod æquinoctia in Calendario Iuliano, non habe-
rent fixas sedes, sed sequentibus annis priores sedes an-
tevertunt. ^{39.} Æquinoctium enim vernum quod tempore
Nicæni

Nicæni concilij in 21 diem incidit, cadit nunc in 10 aut
11. martij.

Sit v. g. Annus Christi 1660 in quo celebrandum Pa-
scha judaicum 16 Martij ♀, Nicenum 18 Martij, Dyony-
sianum 25, Martij, Eccles. Recent. 22 April. in causa est
terminus Paschalis prior 22 Martij, quem antevertit ple-
niluonium Martij in 16 Martij. Et quoq; Dominica pro-
xime sequens 18 Mart. terminum eundem antevertit.
Error certè hic pudendus, contra verbum Dei, Decre-
tum Nicenum, & cyclum lunæ committitur, ob solum
terminum paschalem. *ALF. 251*

NB. In calendario Sveo - Gothico ubi numerum anno-
rum cycli lunaris, quindecim suis literis & alijs quatuor chara-
cteribus designarunt, eodem modo inquirunt novilunia ut He-
brai, nam ut hi aquinoctium & Novilunium proximum quam
diligentissime ex mandato Dei observant in ipso cælo: ita Sveo-
Gothi primum novilunium à circumcitione Christi diligenter
observant in quem diem Ian. cadit, & signum quod ipsi Diei
appositum est, vel proximum indicat Novilunia per totum i-
stum annum. *Ecc.*

NB. In locum prioris usus cycli successerunt eru-
ditii atq; ex fundamentis extructi canones motuum, ex
quibus stellarum omnium ortus atq; obitus, & tempora
conjunctionum aliarumq; configurationum, accuratissi-
mè ad quævis momenta supputantur.

Secundum locum inter characteres seu notas vulga-
res annorum habet cyclus solaris: qui quidem exegi-
tatus est, non ut motum Solis per illum investigemus,
sed literam Diei solis, quam alias in communi loquen-
di forma literam Dominicalem, Söndagz bokstafmen
dicimus, sine cuius cognitione Feriarum dispositio ve-
ra constitui nequit. Itaq;

Cyclus Solis est spaciū 28 annorum, quo omnes varia-
tes, quæ ex litera Dominicali, ex bissexto, & diebus concur-
rentibus, in festorum dispositione accidere posseunt, in orbem re-
deunt in sua principia, statimq[ue] feria in pristinas sedes resti-
tuuntur.

Investigatur autem cyclus Solis hoc modo: Annis
quæsitis (ut Christi) adde 9, productum divide per 28,
quod remanet dat Cyclum Solis, si nihil remanet, cyclus
absolutus est, & ultimus seu 28 annus cycli solaris agi-
tur. Adduntur 9, quia Christus anno decimo cycli So-
lis natus est, unus autem Annus est primus Christi, à
quo Christianorum Epoca incipit, ergo reliqui 9 quæ-
sito sunt addendi. Divisor est 28, quia tot annos cy-
clus solis continet. Quotus autem, qui cycli à Christo
nato iterationem denotat, hic non curatur.

E. G. Sit quærendus cyclus Solis ad annum Christi
1670. Addo 9, & productum 1679 divido per 28, e-
mergunt in quotiente 59. quæ ostendunt quoties à na-
to Christo cyclus reiteratus sit, & manent in residuo
27, quæ cyclum solarem indicant.

Ex sequenti tabula quoq[ue] non solum cyclum Sola-
rem, sed etiam literam Dominicalem citra negotium
quilibet invenire poterit.

N.B. Si dentur anni ante natum Christum, tum illis
primum addantur 18: postea aggregati fiat divisio per 28. Re-
siduum tandem à toto cyclo 28 auferantur, & restat cyclus
solaris.

Tertium locum inter notas vulgares annorum occupat li-
tera Dominicalis. Usitatum est enim in calendario dies
septimanæ distingvere, & festa determinare prioribus
septem literis Alphabeti, subinde repetitis, initio facto
à calendis Januarij. Vocantur autem hæ literæ Domi-
nicales

nicales, quia singulis annis, una eorum aut duæ etiam per totum anni circuitum ostendunt diem Dominicum, & cæteras ferias. Dum itaq; hæ septem literæ perpetuo circuitu ad anni exitum usq; currunt, fit ut primus dies anni & ultimus pariter litera A notentur, eò quod annus noster communis 52 septenarios vel hebdomadas dierum continet, & insuper diem unum propter quem necessariò siogulis annis litera Dominicalis mutatur, & quidem præpostorè sic ut ab A fiat transitus in G, ex G in F. Ita cum hoc anno currente 1661 litera Dominicalis sit F, mutabitur ea anno proximo in E, propter diem illum residuum, qui & diem Dominicum & reliqua festa, ab uno die vel litera, in aliam præcedentem quotannis retrahit. Varietatis autem illius periodus, leptennio circumacto, prorsus rediret in orbem, nisi bissextili anno turbata series longius procederet, pluresq; annos compleiceretur. Etenim ut anni usualis ratio, solis itineri perpetuò congrueret, quarto quoq; anno dies unus inserendus erat mensi Februario, ante VI. Calendas Martij, qui dies litera F insignitus, cessit Matthiæ festo: Et ne tota dierum anni series turbaretur, non attributa est diei intercalari appellatio peculiaris, vel litera propria, sed eadem quæ sequentis dièi fuit, F scilicet, quæ bis repetitur: unde fit, ut geminationem illam ejusdem literæ, anticipatio quoq; literæ Dominicalis in eodem anno comitetur & gemina existat, quarum prior à principio ad 24 Febr. altera à dicto termino ad finem usq; anni usurpatur. Et cum tota hæc varietas integrè revolvi, inq; sua principia restitui non possit, priusquam dies intercalaris, qui quarto quolibet anno inseritur, omnes dies hebdomadis occupaverit, nec non singula festa immobilia per

singulos septimanæ dies vagata fuerint, adsumptus est cyclus solaris 28 annorum, in quo spacio septem anni bissextilis sunt, septemq; dies intercalares, qui septem septimanæ diebus sive septem dierum literis respondent.

Litera Dominicalis sequente tabula facilè investigari potest: invento enim, juxta modum supra datum, cyclo solari, tabulam sequentem ingredere, & juxta numerum cycli solaris inventum invenies literam Dominicalem. Construitur autem tabula hec hoc modo:

Scribantur ordine naturali continuo numeri ab uno ad 28 inclusivè, quia cyclus solaris est spacio annorum 28. Deinde cum literæ Dominicales regrediantur, scribatur ad ultimum numerum, nempe 28 A. ad 27 B. &c. Cum verò quartus quisq; annorum sit bissextilis, duæ literæ quarto quoq; anno adscribantur, quia intercalaris dies propriam literam non habet, quæ sunt notæ annorum bissextilium.

Vide Tabulam signo ☉ notatam, cujus talis est usus: Exempli causa, Anno 1654. cyclus solis est II. Cum hoc numero ingredere tabulam, & ad II habebis literam Dominicalem A. vel: cyclo solari non invento, quare saltē annum Christi, cujus vel literam Dominicalem, vel cyclum solis desideras, omnia hæc conjunctim & sigillatim ex tabula addiscere potes.

Notandum tamen est, quemnam usum gémina litera Dominicalis annorum bissextilium habeant. Neutra per totum annum imperat: Sed prior litera observanda ab initio anni usq; ad diem intercalarem: posterior verò à die intercalari ad finem usq;. Ut anno præsenti 1661. cyclus solis est 18.

Lit.

Lit. Dominicalis F. Anno verò præcedenti 1660 cyclus
○ erat 17. Lit. Domin. gemina A & G, quia annus e-
rat bissextilis. Prior ergo A ab anni principio ad diem
intercalarem : (h. e. inter 23 & 24 febr. intercalatum)
posterior G nempe, ab intercalari usq; ad anni finem.
Et sic de alijs.

Tabula ○ dabit in synopsi cyclum ○, & literam
Dominicalem Annorum Christi ab 1644. usquè ad 1727
Longius eam protendere, observatis supra normis, faci-
lē poteris.

Tabulam de cyclo ○ & Litera Domini-
cali invenienda vide pag. seq.

N.B. Eodem modo Sveo Gothi septem priores literas sui
alphabeti repetunt, ut in Baculis Runicis videbatur.

Quartum locum, inter notas vulgares, tenet indicatio Roma-
na seu cyclus inductionis, Svetice thet Römersta Skattale.

Est autem indicatio Romana spacium temporis 15 annorum,
quod olim annum, quo Romanis tributa ferri solebant, monstra-
vit, & simul etiam indicavit, quotus esset annus post tributorum
solutionem.

Censent autem pleriq; Octavum Augustum incipi-
ente anno ante Nativitatem Christi tertio, indictiones 15
annorum instituisse, ut qui in remotioribus locis degerent
exacto quinquennio tributum solverent, & in fine pri-
mi quinquennij aurum afferrent ad dominationis typum,
in fine secundi argentum ad stipendia militum, & in fine
tertij æs & ferrum, ad armorum reparationem. Neve

Cycl. Solis	Lit. Dom.	Anni Christi	Anni Christi	Anni Christi
1	G F	1644	1672	1700
2	E	45	73	1701
3	D	46	74	1702
4	C	47	75	1703
5	B A	48	76	04
6	G	49	77	05
7	F	50	78	06
8	E	51	79	07
9	D C	52	80	08
10	B	53	81	09
11	A	54	82	10
12	G	55	83	11
13	F E	56	84	12
14	D	57	85	13
15	C	58	86	14
16	B	59	87	15
17	A G	60	88	16
18	F	61	89	17
19	E	62	90	18
20	D	63	91	19
21	C B	64	92	20
22	A	65	93	21
23	G	66	94	22
24	F	67	95	23
25	E D	68	96	24
26	C	69	97	25
27	B	70	98	26
28	A	1671	1699	1727

hæc constitutio ex hominum memoria facile elaberetur, præcepit justianus imperator edicto, ut anni indictionum actis publicis insererentur: quemadmodum in novellis constitutionibus authenticis ⁴⁷ videre licet: Cujus mandato non tantum tabelliones & publici notarij, verum etiam Ecclesiastici calendarij computatores hæcenus paruerunt & adhuc parent.

Investigatur autem *cyclus indictionis* hoc modo: Annis post natum Christum oblatis adde 3, eo quod teste Dionysio quarto indictionis anno Christus natus sit, aggregatum divide per 25, & quotiens ostendet revolutiones bujus cycli; Residuum vero numerum indictionis Romana: quod si nihil remanserit, totus *cyclus indictionis* indictionem indicabit.

Veluti detur annus Christi 1644. Additis 3 aggregatum 1647 dividatur per 25; emergunt in quotiente 109 revolutionas hujus cycli: Relinquuntur autem 12, quæ sunt numerus indictionis proposi anni.

Tabula de cyclo indiction. inveniendo ab anno Christi 1663 usq; ad 1722.

N.B. Si dentur anni ante natum Christum ijs adde 22, totum divide per 25, & residuum subtra-

Cycl.	Anni Indic.	Anni Christi	Anni Christi	Anni Christi
1	1663	1678	1693	1708
2	64	79	94	09
3	65	80	95	10
4	66	81	96	11
5	67	82	97	12
6	68	83	98	13
7	69	84	99	14
8	70	85	1700	15
9	71	86	1701	16
10	72	87	02	17
11	73	88	03	18
12	74	89	04	19
13	75	90	05	20
14	76	91	06	21
15	1677	1692	1707	1722

subtrahē à 25: 5
restat numerus in-
ditionis 5.

Quintum locura
Epactæ habent: Nu-
merus Epactus est nu-
merus trigenario mi-
nor, proveniens ex
undenario anni sola-
ris communis supra
annum lunarem com-
munem excessu.

Nam annus solaris
communis, qui est,

dierum 365, superat annum lunarem communem, qui est dierum 354, dies
bus undecim, qui Epacti usitate nominantur. Hi dies Epacti annuatim
colligi debent donec efficiant integrum lunationem 30 dierum. Ille aus-
tem annus, in quem talis lunatio incidit Embolismalis dicitur. Ut hu-
ius capitinis prima tabella ostendit; ex qua cum numero aureo facto ingre-
su facile Epactæ colliguntur.

Cognito nunc fundamento Epactarum, si quis absq; Tabella priore Es-
pactas colligere cupiat: is aureum numerum propositi anni per 11 multi-
plicet, productum per 30 dividat; & residuum Epactas anni Juliani pro-
positi constitutat. V.g. quæsturus numerum Epactum anni Christi 1661,
multiplica 9, Aureum Numerum per 11 sunt 99. Hunc numerum divis-
de per 30, reliquus 9, est numerus dierum Epactarum propositi anni. Si
vero ex ductu 11. in aureum numerum, producetur numerus minor 30, es-
tit is numerus Epactus. Hic diligenter notandum est, quod quotiescumq; Epas-
tarum numerus 11, aut undenario minor fuerit, annus Embolismalis est 13 lu-
nationum. Quod & Hebræi diligenter observant: Itaq; mensem intercalas-
sem non inserunt, cum numerus Epactus sit 29, sed anno sequenti ubi nu-
merus Epactus est 11, & quidem 30 dierum. &c. 11. 2. 40

CAP. VII.

Incensione Lunæ ac ætate ejus

ad singulos dies cuiuslibet mensis civilis in-
venienda: item à quo mense civili de-

nominanda sit lunatio quælibet. *Ab 1661.*

Novilunium alicujus mensis quæsiturus, 1. numerum Epactum anni dati quære, 2. postea videatur num mensis propositus sequatur vel antecedat Martium & quotus sit à Martio. Nam si Martium antecedens detur, tunc in Januario Epactas dati anni à 30 abjicias & residuum novilunij diem monstrabit. In Februario autem subductio fiat à 28 & residuum diem Novilunij indicat. Si detur mensis vel Martius vel Martium sequens, numerus mensis à Martio inclusivè numeratus Epactis, adjiciendus, & aggregatum à 30 subducendum, reliquus conjunctionis diem monstrat. Si totus vel triginta vel major trigenario fuerit à 45 subducatur, & reliquus oppositionis diem indicat. Ab oppositionis die exclusivè computato, præcedens conjunctione per 15 numeri subductionem, sequens per ejusdem numeri additionem indagatur.

V. g. quæsiturus novilunium Mensis Martij hoc anno, 1660, numero Epacto 28 addo 1, & totum 29, à 30 subduco, reliquus 1 diem incensionis lunæ monstrat. Aprilis novilunij dies habetur, si 2 ad 28 addatur & totus 30 à 45 subtrahatur, reliquus est 15 dies oppositionis in mense Aprili ad annum datum. Hinc colligo conjunctionem vel precedentem retrocedendo per 15 dies, vel sequentem procedendo per dies totidem. Incidit itaque

De Tempore Sisiphati & De incensione Lunæ ac ejus ætate ad singulos dies cuiuslibet mensis civilis invenienda, necnon a quo mense civili lunatio quælibet denominanda sit. *Jonaas L. Torsse, nevilius*

conjunctione præcedens in ultimam Matji diem, sequens
verò in 29 Aprilis. Sic quæsiturus Novilunium De-
cembris anni dati, ad Epactum 28 addo 10, pro nume-
ro mensium à Martio, totum 38 à 45 subduco reliquus est
7 Dies oppositionis. Hinc præcedens conjunctione fuit
22 Novembris: sequens verò die 22 Decembris.

Hinc si ætatem lunæ per Epactas scire desideres, il-
lud ita cognoscas: ad dati anni Epactas adde & nume-
rum mensium à Martio, & dati mensis diem: & lunæ
ætatem mox habebis si summa 30 minor fuerit: si vero
summa tringinta excedit abjice 30, & residuum erit
ætas lunæ.

V. g. die 6 Decemb. Anni 1660 ad Epactas 28 ad-
do 10, aggregato 38 addo dies 6 totum 44 minuo 30
residuum 14 ætatem lunæ indicat. Ætas lunæ ad 10 A-
prilis anno 1661, ut innotescat, Epactis 9 adde 2, & to-
ti 11 jingo 10 prodeunt 21, qui ætatem lunæ mon-
strant. Per aureum numerum idem invenitur sic.

In Calendario Juliano, hisce temporibus accommo-
dato prima est quarienda luna, ubi invenitur aureus e-
jus anni numerus. E. G. Aureus Numerus anni dati
1660 est 8, is bis reperitur in Jan. scil. 2 & 31 die, ergo
bis luna ibi acceditur, in Februario non reperitur, sed
in Martio bis vicissim scil. die 1 & 31. in Aprili semel ad
29 diem, ergo luna in Aprili semel acceditur scil. 29
die. Hinc quadratura prima, cum à conjunctione ab-
sit semper diebus 7 horis 9 min. 11, firmiter 8 die, inclu-
sive numerando, post coniunctionem: Oppositio autem
semper distat à conjunctione intervallo dierum 14, hora-
rum 18. min. 22, contingit itaq;, inclusivè numerando,
15 die post coniunctionem. Tertia quadratura distat à
coniun-

conjunctione semper diebus 22, horis 3, min. 33, terminatur ac finitur itaq; die 23 post conjunctionem. Hinc deniq; pro quarta quadratura, vicissim ad conjunctionem sunt dies 7, horæ 9, min. 11. **conjunction** itaq; luminum fit, exactis 29 diebus, horis 12, min. 44, quod temporis spaciū mensis Synodicus dicitur: ut supra cap. II. eum definivimus². Hinc ætatem lunæ ad singulos cuiuslibet mensis civilis dies, quilibet industrius facile invenire potest. Nam invento die à conjunctione, inventa est quoq; lunæ ætas.

Ex sequenti tabula quoq; lunæ incensiones citrane-gotium quilibet invenire poterit. Invento enim Aureo Numero, sive Epacto eum in fronte quære, & tum series directè descendens statim indicabit in quem cuiusvis mensis civilis diem lunæ incensio incidet. v. g. Anno hoc 1661 aureus numerus est 9, cum hoc numero fiat ingressus in Tabulam, & directè sub 9 inveniatur incensio lunæ incidere in diem mensis Januarij 20: Febr. 19: Martij 20. Jun. 17. sep. 14. Novemb. 12 &c.

Vid. Tabulam Noviluniorum.

Sveo-Gothi non solum noverunt hoc quod novilunia sequentis anni antevertant synodos antecedentis anni diebus 11, ut exinde colligere possint in quos dies singulorum mensium novilunia incident, verum etiam ex ipso cælo observant novilunium Januarij, in quem diem incidet, ac deinde in Baculo Runico attendunt quænam litera sive quodnam signum isti diei adscriptum sit, quod ipsum pro signo noviluniorum dejceps per totum annum retinent. Ut exinde de novilunio & pleilunio tam Disano quam Paschatos, quam rectissime

ratiocinari & concludere possint. Ut & de ætate, ac de-
nominatione lunæ similiter.

Ratio denominandi lunationes à mensibus civilibus
in calendario Juliano, non est eadem apud omnes. Nam
eorum, qui hunc versum (*in quo completur, mensi lunatio
detur*) pro regula & norma habent; quidam dicunt, quod
lunatio ab eo mense nomen accipiat, in quem desinit. v.g. An-
ni 1657, Februario contingit interlunium die 4, quod
Martio adscribitur ideo, quia is mensis senescentem &
excipit, sicut præcedens lunatio ipsi Februario, quia i-
bi desinit. Tota igitur lunatio, cum omnibus suis
partibus seu quadris denominari ab eo mense, in quem
finis ejus incidit, debet. Sed hæc explicatio versus pa-
rit absurdum. Sic enim anno Christi 1660 & Januarius
& Martius singuli donarentur duabus Lunationibus, &
Februarius nullâ: accedit & hoc, quod talis denomina-
tio operationibus naturalibus non correspondeat. Qui-
dam volunt ut lunatio accipiat nomen ab eo mense, in quo ple-
nilunium fit: atq; sic quidem anni 1660 singuli menses
singulis donarentur lunationibus, & ultima, cujus in-
terlunium incidit in 22 Decemb. esset nominanda à Ian.
Anni 1661, in quo plenilunium fit. Et proximè sequens
lunatio, cujus incensio incidit in 20 Ianuar. denominan-
da esset a Febr. & ipsam sequens vicissim lunatio, quæ
incenditur die 19 Febr. denominanda esset a Martio, in
quo plenilunium contingit: qui quidem modus deno-
minandi lunationes licet magis cum operationibus na-
turalibus convenit, non tamen approbandus, quia non
est universalis, non enim procedit in his ipsis allatis
exemplis, quia lunatio, quæ incenditur 19. Febr. cujus
plenilunium incidit in 5 diem Martij ante ingressum ◎

in γ, non est Paschalis, atq; capropter à Martio non denominanda est. Lunatio enim cuius plenilunium præcedit ingressum ○ in γ, nunquam est Martij Lunatio, sed Febr. Imò in Anno Embolimæo interdum plenilunium in Martio sequitur æquinoctium vernum sive ingressum ○ in γ, ut Anno 1655 & 1663, & tamen priori mensi erit annumerandum & annotandum, juxta ipsius Dei T. O. M. regulam, qui jubet Pascha celebrare vel in æquinoctij die circa vesperas, vel aliquantulum post, scilicet die in quem plenilunium Pascale incidit.

Diligenter itaq; in anno embolimæo, in quo sunt 13 luationes, notandum erit, quod decima tertia lunatio, quæ semper Februario inferenda erit, sine denominatione intermittenda sit, vel more Hebræorum dicamus Gôya och andra Gôya; sicuti illi Adar Emb. & veadar dicunt, ut semper nobis certus locus sit, ubi mensis embolimus sive intercalatis inferendus sit.

Optima ratio denominandi lunationes in calendarijs hæc est: Quæ lunatio proxima est cuiq; ingressui novo ○ in signa, eadem à mense, quo fit ingressus ille, nomen habet. Sic Ianuarij lunatio dicenda est, quæ ingressui ○ in ρ̄ vicinissima est. Februarij quæ ingressui ○ in ξ, Martij, quæ ingressui ○ in γ &c. Atq; hæc Martij lunatio unica est, quæ festum Paschatis nobis Christianis definire debet, ita ut dies Solis, qui proxime sequitur plenilunium Martij mensis, sit dies Paschatis. Namquè & hæc lunatio prima est juxta sacras literas, Exodi 12, & Hebræorum calculum; & Romanis veteribus, Sveo Gothis atq; Fennis prima fuit, quibus placuit à Martio in honorem Martis constituto, anni initium petere.

Et hæc ratio denominandi lunationes non modo ex solidis fundamentis petita. Correspondens operatio-nibus naturalibus ; sed & universalis est, quæ tam in Hebræo quam Iuliano Calendario eadem est, & locum habet.

Regulæ verò quæ ab alijs pro denominan-dis lunationibus præscribuntur, quia nec ef-fectibus in natura, nec distinctis calendarijs eodem modo respondent, meritò rejiciuntur, nec, cum illarum absurdâ cuivis pateant, re-futatione copiosiore indigent.

N.B. In quolibet Decennovennali septies accidit annum nostrum Julianum complecti 13. novilunia, idque tunc fieri oportet, quando primum anni novilunium intra priores 12 dies Januarij inciderit, ut quoque ex ipsa noviluniorum Tabella apparet, qui tamen annus non est embolismalis, sed proximè sequens qui 13 plenilunia habet, quod ex eadem Ta-bella patet.

C A P. VIII.

D E

Distinctione Festorum anni,
& inquisitione intervalli utriusq; ac Fe-storum omnium.

Dierum in Calandario nostro prima distinctione, divi-na institutione sancta hæc est,

Dies

Dies alij festi atq; Sacri sunt Helgedagár/ alij profesti atq; profani Södn- eller wercedagar. Profesti, quibus labores pro victu & amictu, alijsq; necessarijs vita parandis exercere: Festi sive Sacri, quibus externo cultui religionis vacare, & Deum in Ecclesiæ congregatiōne pro exhibitis beneficijs celebrare convenit. Exod. 23. v. 22. & seq. Syr. 33: 7.

Finis primarius est, I. Ut obedientia & cultus Deo debitū præstetur. II. Cognitio doctrinæ de Deo, & beneficijs exhibitis. III. Invocatio Dei, confessio & gratiarum actio. IV. Invitatio ad imitationem fidei, confessionis, patientiæ & constantiæ sanctorum in cruce, persecutione, temptationibus, morbis, & calamitatibus cæteris. V. Conservatio publicorum congressuum, quibus adeo delectatur Deus, ut Christus affirmet, se in medio eorum esse. Et Tertuliani vox digna est memoria, quæ extat lib. 2 aduersus gentes cap. 39: Coimus in coetum & congregationem, ut Deum quasi manu facta precationibus, ambiamus. Hæc vis Deo grata est.

Dies Festi sunt vel Mosaici (*Veteris Testamenti*) vel Christiani (*N T*)

Festa Veteris Testamenti sunt, quæ apud Iudeos in usu fuerunt; Eaq; vel à Deo instituta vel ab hominibus excogitata.

A Deo instituta sunt I. Sabbathum hebdomadarium, dies videlicet septima cuiusq; hebdomadæ, quo Deus post opus creationis sex diebus completum requievit, eidem benedixit, eundemq; sanctificavit. Gen. 2: 2, 3. imò ad montem Sina serìo mandavit esse sanctum.

Exod.

Exod. 20: 8. II. Item cap. 23: 12. Sabbathum magnum vocabatur Judæis Joh. 19: 31. Cum in Sabbathum dies Paschæ incideret, hoc est, valdè Solenne & Celebre, concurrente scilicet dupli celebritate. *Cause sanctificationis Sabbathi sunt præcipue tres:* I. Ut dies ille impendatur cultui divino. II. Ut ne continuis laboribus te aut tuos fatiges ac conficies. III. Ut perpetuo recorderis operum Dei in creatione.

II. *Sabbathum septenni sive annus quicq[ue] Septimus*, qui initium ducebat à mensis septimi decimo die, quo nec ferere, nec metere concessum fuit, ut est Exod. 23: 10, II. Item Levit. 25: 3 -- 7. Neque etiam debita à creditoribus populi sui exigere licitum fuit, ut est Deuter. 15: 1 -- 3.

III. *Sabbathum septem Sabbathorum septennium seu annus Jubilaus*; qui erat annus quicq[ue] à primo post Sabbathicum annum jubilæum numeratus, quadragesimus nonus. In fine enim septimæ hebdomadæ annorum seu septies septem annis qui faciunt 49, ad finem ferè perductis, ipso scilicet 49 anno, à proximo Jubilæo finito, currente, ne fieret luxatio annorum Sabbathicorum; ut nec fieri solet dierum in hebdomada, propter alia festa incidentia; celebratur annus Sabbathicus totus, qui connumerato priori Sabbathico, cum etiam caderet in medietatem anni quinquagesimi Ecclesiastici vere incipientis, quinquagesimus dicebatur. Eo anno non solum omnia debita relaxabantur, atq[ue] adeo venditi agri, vineta, aliæq[ue] possessiones ad suos priores possessores redibant; verum etiam servi Israelitæ à suis Dominis liberi dimittebantur. Ne familiæ extinguerentur & exhaudirentur. Ut est Levit. 25: 8 usque ad finem.

IV. *N eos*

IV. *Neomenia vel Novilunium*, primus temp̄e cujus-
què mensis dies, qui à nova luna auspicabatur. Eo e-
nim ut præcipitur Num. 28: 11 -- 15. Sacrificia celebra-
bantur, & agitata sunt convivia.

V. *Pascha*, de quo Exod. 12: 3, 4, 6. v. 15 ad 24: &
cap. 34: 18. Levit. 23: 6, 8. Num. 9: 10 -- 12.

VI. *Pentecoste sive Festum hebdomadarum*. Post se-
ptimam enim hebdomadam à priore festo celebratum
fuit. Ut legitur Exod. 34: 22. Levit. 23: 16 -- 21. Deut.
16: 9 -- 11.

VII. *Festum Tubarum seu Buccinae & Clangoris*. Au-
diebantur enim primo die mensis Tisri passim tuba-
rum Sonitus & clangor, mandato Dei. Levit. 23: 24.
Num. 29: 1, 6.

VIII. *Festum expiationis*, quo annua solennitate sa-
crificium propitiatorium universale, pro omnibus to-
tius populi peccatis, celebrabatur, decimo die ejusdem
mensis Tisri, ut est Levit. 16. & cap. 23: 27 -- 34. Num.
29: 7 -- 12. v. *Rab. 8.*

IX. *Festum Tabernaculorum*, quod post prima duo
festa hujus mensis, à decimo quinto die Tisri per 7
integros dies ad 21 usq; diem celebrabatur; Sic tamen ut
prima festi feria præ cæteris maximè fuerit festiva &
sancta, ut est Levit. 23: 34 usquè ad finem Num. 29: 12.
35. Deut. 16. 13.

N O T A. *In Paschate celebrabant Israelitæ bene-
ficium eductionis ex Ægypto : In Pentecoste benefi-
cium promulgatæ legis : In Feste Tabernaculorum
beneficium introductionis in terram Canaan.*

X. Festum retentionis seu collectionis, quod magna festivitate peragebatur 22 die mensis Thisri, eratque quasi appendix festi tabernaculorum, ut est Levit. 23: 36. & Num. 29: 35.

Ab hominibus excogitata, & ab Ecclesia ad revocanda in memoriam maxima Dei beneficia, recepta festa, hæc fuerunt apud Judæos. I. *Iejunia quatuor*, quorum meminit Sacharias Propheta cap. 8: 19. *Primum jejunium* obsessionis Hierosolymæ, quod celebratum est die 10 mensis Decimi Thebeth, quo Nabuchodonosor Hierosolymam obsidere cœpit, ut est 4. Reg. 25: 1. *Secundum*, occupatae Hierosolymæ. Celebratum est hoc die nono mensis 4 Tamuz. *Tertium jejunium* desolatae urbis, celebratum est die 9 mensis quinti Ab. *Quartum jejunium* Godoliæ relieti in iudea à Nabuzarda, & interficti per insidias ab Ismaele quodam &c. 4. Reg. 25: 25, 26. Celebratum est autem mense Thisri die 3. *Hic 4 Festis sub captivitate Babylo nica accessit jejunium Estheræ*, cap. 4: 16. Celebratum hoc est die 13 mensis Adar. Celebrarunt etiam Judæi olim non sine superstitione *jejunium fractarum tabularum legis*, quas Moses confregit, die 17 mensis 4 Tamuz. Postea accesserunt his *jejuniorum solennitatibus* dies Purim, qui celebrati sunt die 14 & 15 mensis ultimi Adar, ut est in lib. Esther. cap. 9: 21, 22.

II. Festum Ἐυλοφορίας comportationis lignorum, quod celebratum mense 5 Eccl. Ab. Joseph. lib. 2. de bell. jud. c. 17.

III. Festum Enceniorum seu consecrationis & renovatio nis templi, à iuda Macchabæo institutum, ut per 8 dies, à 25 die mensis Cisleu incipiendo, cum gaudio & lætitia regoleretur, ut est 1. Macchab. 4: 56, 59.

IV. Fe-

IV. Festum expiations arcis Hierosolymitanæ per Simonem Asmonæum 23 die secundi mensis Iiar, ut est, n. Macchab. 13: 51, 52. Atquè hæc ferè festa sunt, quæ apud judæos olim in usu fuerunt, & quorum in Sacris literis passim fit mentio.

Ad Festa Christianorum quod attinet, videmus in N. T. fædere nullum certum proponi, nec quenquam ad superstitionem & strictam eorum, quæ olim in usu fuerunt, observationem alligari, ut patet ex Col. 2: 16. Gal. 4: 10, 11. & Rom. 14: 5. Cum verò fidei confirmandæ & augendæ, & exercitio religionis Christianæ nihil accommodatius, nihil magis necessarium sit, quam uthomines certos dies habeant, quibus in publicum cætum magna frequentia congregentur, ad audiendum verbum Dei; quando fides ex auditu est verbi, Rom. 10: 10. Quis adeo neglectæ religionis erit, ut statuat festos dies intermittendos, & non potius in publico congressu religiosè observandos esse? præsertim cum Christus ipse hujusmodi conventibus se affuturum promittat, Mat. 18: 20. Debent etiam omnia honeste & secundum ordinem fieri, 1. Cor. 14: ult. Et videmus in primitiva Ecclesia ab Apostolorum ætate hoc observatum fuisse, quod certos dies habuerint, quibus universa Ecclesia ad cultum divinum confluxit. Oportet ergo & nos idem observare, in primis verò religiosa habenda ac cultui sacro destinanda est Dies Dominica, qnam Apostoli in locum rejecti Sabbathi Judaicæ substituerunt & ordinarunt, hanc potissimum ob causam. Ne videantur Christiani Judaismo & judaicis cetermonijs vel potius superstitionibus adstricti & alligati esse, & simul testarentur abrogationem Mosaicorum

festorum, libertatemque Christianam: *Huic cause alias adhuc tres adjungit Hospn.* 1. *Quod Deus die Solis mundum creavit.* 2. *Quod Christus hac die à mortuis resurrexerit, redemtionem humani generis perfecerit, & sic in gloriam regni Novi Testamenti intraverit:* unde & à resurrectione Domini κυριακὴ seu Dominica ab eo tempore cœpit appellari prima feria. 3. *Quod nulla re imaginari præpotentis ac universa supereminentis Christi majestatem congruentius possimus, quam per splendidissimum solis lumen.* Nam scriptum est: *Et in Sole posuit tabernaculum suum: Et exit de tribu iuda, cuius signum Leo est Solare animal.* &c.

Reliquas præter Dominicam ferias, et si non negligere omnes, tamen nec celebrare omnes consultum esse statuimus. Neg, enim à laboribus abducendus est populus, qui alias in ferijs proclivis magis est ad male agendum, quam ut cessans à consuetis laboribus bona & salutaria agat, vel meditetur.

Festorum alij per totum anni circuitum, septimo quoq; die recurrent statim atq; immutabiles, ab omnibus Christianis ubiq; locorum celebrandi, sicut præceptum est in lege morali Exod. 20 & alibi. *Alij his passim interspersi sunt dies festi, qui Ecclesiæ autoritate instituti, non ubiq; locorum pariter sacri sunt, aut festivitate celebrantur;* ut qui Christo, Apostolis, Evangelistis, aut Mariæ virgini, Michaeli, Martino, alijsque sanctis celebrioribus inscripti sunt.

Horum rursus festorum quædam fixa, stata atque immo-

immobilia sunt quæ cùm Calendarij diem, eamquè li-
teram cui semel adscripti fuere, invariabiliter tacentur,
ijsdem diebus mensium recurrentes, quidquid interim
de litera Dominicali fiat: quæ etsi quotannis muta-
tur, hæc tamen festa ad eandem literam velut perpe-
tuis sedibus affixa sunt. Tale est festum Nativitatis
Christi, quod semper 25 Decembris die celebratur, &
B literam habet propriam, sive is sit dies Dominica-
lis, sive altius. Sic Festum purificationis semper 2 Fe-
bruarij celebratur, habetq; literam E. &c. Alia ejus-
modi fixa stataq; festa singulorum mensium, quæ pro
annorum diversitate non mutantur, in calendario per-
petuo annotata sunt, & inde facilis negotio ab uno
quovis, peti possunt, ut non necessè sit longam hic
corundem texere telam.

Quædam mobilia festa sunt, quæ non statim semper
die celebrantur, nec eandem sibi perpetuo diem lite-
ramq; vendicant, sed de die in diem transferuntur, &
singulis annis variantur: idq; vel ob solam mutatio-
nem literæ Dominicalis, ut in Dominicis 4 adventus
& subsequentibus, usq; ad Dominicam Septuagesimam
Vel una cum litera Dominicali quotannis variantur
juxta lunationes, quæ tamen intra certos terminos an-
trorum vel retrorsum migrant, ut Pascha, & quæ ejus
motum sequuntur: ut sunt omnes Dominicæ à Septua-
gesima usq; ad primam Adventus Dominicam, eo or-
dine quo in Ecclesiæ Libris Symbolicis habentur cum suis
assignati Evangelij, sed de Dominicis ultimis & postre-
mis post festum Trinitatis vel Epiphanias interdum plures
interdum pauciores Dominicæ cum suis Evangelij exclu-
duntur, pro utriusquè intervalli quantitate nunc ma-

jore nunc minore, ita ut Dominicæ Adventus, & cæteræ quæ motum Paschatos sequuntur quotannis servari possint. Nam Dominica Septuagesima, quæ est ultimus terminus Pascha antecedens, nunquam intermitti debet.

Cum autem reliqua festa mobilia, potissimum respiciant Pascha, & ab eo certo atq; immutabili intervallo distent, antevertendo illud vel consequendos, & cum Paschate mutato vel translato, ipsa quoquè aliò transferantur: ideo de Paschatis termino atquè die certo primum est constituendum, quod alias in Martium, alias in Aprilem mensem incidit. Eoq; reperto singulis annis, reliquorum etiam Fosterum nullo negotio innotescet terminus.

Pro Paschatos itaq; investigatione diligenter observandi sunt termini ultimi, intra quos Pascha Dyonianum semper incidit, qui sunt 22 Martij & 25 Aprilis, hos nunquam transcendit, 22. Versus memorires sunt:

Pascha nec undenas Aprilis ante Calendas,

Nec post septenas Maji valet esse Calendas.

Observandum quoq; quod non prior litera in anno bissextili sit assumenda, sed posterior, quæ est à die intercalari usque ad anni finem, quo spacio termini dicti paschales continentur.

Invenitur ergo, his præcognitis, Pascha nostrum per literam Dominicalem & Aureum numerum hoc modo:

*Intra datos terminos Paschales, nempe intra 22.
Martij*

Martyj & 25. Aprilis, quære anni postulati (h. e. quo scire desideres diem Paschatis) Aureum Numerum, qui dat plenilunium & Pascha judaicum (quod sub hoc concipi opertet, licet sapientia fallat, ut infra dicetur) intra hunc numerum quære literam anni Dominicalem, & è regione habebis mensem & Diem Paschatos, in quem celebrandum incidit.

Tabella Paschalis.

Aur. N.	lit.	Do:	Pascha.	A N	L.D.	Pascha
			Martij			Aprilis
16	C			9	F	7
5	D	22			G	8
	E	23		17	A	9
13	F	24		6	B	10
2	G	25			C	11
	A	26		14	D	12
10	B	27		3	E	13
	C	28			F	14
18	D	29		11	G	15
7	E	30			A	16
	F	31		19	B	17
			Ap rilis	8	C	18
15	G	1			D	19
4	A	2			E	20
	B	3			F	21
12	C	4			G	22
1	D	5			A	23
	E	6			B	24
					C	25

Ut anni 1661. Aureus Numerus est 9, quem quære in tabula, intra eum autem quære proximè sequentem literam Dominicalem, quæ est F, è regione habebis Mensem & diem in quem Pascha nostrum celebrandum incidit, nempe 14 die Aprilis. Sic bissextili anno 1660 Aureus Numerus est 8, litera Dominicalis gemina, A. G. posterior G, quæsita sub 8 exhibet 22 diem Aprilis.

Si autem tabula præcedens non esset ad manus, alia via & ratione Festum Paschæ inveniri posset, nempe per terminos Paschales in specie sic dictos, quos nonnulli metas vocant. Est autem Terminus Paschalis (in specie sic dictus) dies, ex hypothesi Dionysiana, plenilunij Paschalis, quem Aureus Numerus dati anni intra limites Paschales ostendit. Hoc termino in Calendario Dionysiano invento quære proximè sequentem diem solis & habetis diem Paschæ. Si terminus Paschalis incederet in diem, qui habet literam Dominicalem anni quæsiti, tunc proferretur Pascha ad proximam literam similem quæ sequitur; juxta versus memoriales.

Terminus & Pascha nunquam celebrantur
ibidem.

Lux teneat Domini post terminum proxima festum.

Est &

Est & tertius modus inveniendi Pascha Dionysiacum per intervallum minus : Sed in primis scias esse duplex intervallum : Aliud majus & aliud minus. Intervallum majus est numerus septimanarum inter Dominicam Trinitatis & Dominicam primam Adventus interceptarum. Minus vero est tempus inter Natalitiam Christi & Dominicam Esto mihi interjectum : quod plerumq; prater septimanas integras , etiam dies aliquot continet, qui concurrentes vocantur. Fit enim non raro, ut Nativitas Domini , perinde ut & reliqua festa immobilia, in alium potius diem , quam Dominicum incidat ; necessariò ergo sequitur interdum plures, interdum pauciores usq; ad finem septimanæ superesse. Senarium tamen numerum nunquam transcendit.

Minus intervallum sic investigatur : Cum Aureo Numero & Litera Dominicali propositi anni ingredere sequentem Tabulam (quæ in hunc usum confecta est) & anguli communis numerus, intervalli minoris septimanas integras : Litera verò Dominicalis reliquos dies concurrentes exhibit. Si annus fuerit bissextilis , prior litera intervallum & dies concurrentes dabit, posterior à Matthiæ festo usque ad anni finem diem Dominicum monstrat.

V. G. Cum Anno 1662 Aureus Numerus sit 10. litera Dominicalis E: Tabula sub litera E ad Aureum numerum offert minus intervallum Hebd 6, D. 4. In anno bissextili 1660, Aur. Num. est 8, Lit. Dom. A, G. Tabula offert minus intervall. Hebd. 10.

Jam denique intervallo minori reperto adde hebdomadas 7, & finis computationis ostendet Dominicam

L

Pascha.

Paschalem. Si v. g. Anno 1660 ad interval. minus 10 septim, addidero 7 Hebd. exurgunt 17 Hebd. à nativitate Christi ad festum Paschatis, quæ terminantur in 22 Aprilis, ubi celebrandum Pascha Dionysianum. Anno 1662 cadit in 30 Martij, nam 7 & 6 faciunt 13 Hebd. quæ in 30 Martij terminantur.

Tabula intervalli minoris

Dies con-	0	1	2	3	4	5	6	currentes
Litera	A	B	C	D	E	F	G	Domin.
1	8	8	8	8	7	7	7	
2	6	6	6	5	6	6	6	
3	9	9	9	9	9	8	8	
4	8	7	7	7	7	7	7	
5	6	6	6	6	5	5	5	Interval-
6	9	9	8	8	8	8	8	lum à na-
7	7	7	7	7	7	6	6	tivitate
8	10	10	10	9	9	9	9	Christi
9	8	8	8	8	8	8	7	usque ad
10	7	7	6	6	6	6	6	Dominic.
11	9	9	9	9	9	9	9	E S T O
12	8	8	8	7	7	7	7	mihi.
13	6	6	6	6	6	6	5	
14	9	9	9	9	8	8	8	
15	7	7	7	7	7	7	7	
16	6	6	6	5	5	5	5	
17	9	8	8	8	8	8	8	
18	7	7	7	7	7	6	6	
19	10	10	9	9	9	9	9	

Inventio

Invento die Paschatis, faciliter reliqua festa
mobilia, præcedentia & consequentia investigari pos-
sunt. Observabis ergo sequentia. Dies Dominicalis.
Proxime præcedens dicitur Dominica Palmarum à
ramis palmarum, quos Christo urbem ingredienti po-
pulus Judaicus substravit: Hanc sequens dies Jovis di-
citur Skäretorsdagh / efter som Christus då bleff förflytta
& dies veneris sequens Longefredagh, dicitur. à gravis-
simis cruciatibus &c.

Numera ordine retrogrado Dominicas sex à festo Pa-
schatis Dominicana Paschatis exclusa, & invenies Quadrage-
simam seu Dominicam *Invocavit*. Hanc Ecclesia in memo-
riam jejuni Christi ad dies 40, & totidem noctes instituit.

Proxima Dominica ante invocavit dicitur *Eftomib*
Fastelagz Söndagh; hanc tertia feria immoderata sequens,
dicitur seete *Eftsdagh* / & quarta dies Cinerum (*afteo-
densdagh*) cui succedit carnis privium usque ad Pa-
scha. (*Fastan*.)

A Dominicā *Efto mihi* retrò numera duas Domi-
nicas, & habebis Dominicam *Septuagesimam*; quæ insti-
tuta est in memoriam filiorum Israël, qui 70. annis sub
servitute Babylonica fuerant.

Post Pascha Dominicana sequens i. *Quasimodogeni-
ti*. 2. *Miseric. Domini*; 3. *Iubilate*; 4. *Cantate*; 5. *vo-
cem jucunditatis*, in qua septimana semper celebratur Fe-
stum ascensionis Christi, nempe 40 die à Paschate, anno
1662 die Jovis, qui est 8. Maii: 6. est *Exaudi*; Septima
Pentecostes, &c. hoc est 50 dies post Pascha. Die Do-
minica proxima est *Festum Trinitatis*.

Intervallum majus, nempe inter Trinitatis Septima-
nam & Dominicam Adventus sic invenies. Quare
in Calendario diem Lini, qui est 26 Novembris, &

diem Barbaræ, qui 4 Decembris: inter hos dies littera Dominicalis incidentes Dominicam Adventus dabit, juxta versus:

Adventus Domini sequitur solennia Lini.

För Sanct Barbar then näste Söndagh.

År förwist then första Advenz dagh.

Quoties litera Dominicalis continetur inter Festum Trinitatis & Adventus, tot numero sunt Dominicæ Trinitatis, ad summum 27, ad minimum 22. Ex his colligere licet numerum hebdomadarum intervalli majoris, quod semper una septimana majus est.

C A P. IX.

De Calendario Chirometrico.

Cisiojanus, sive Calendarium Chirometricum, festa Cimmobilia & alios dies certis nominibus insignitos, non minus exactè demonstrat.

Cisiojanus sive versus illos ex multis libellis addiscere possumus. Applicatio autem illorum ad digitos hæc est.

Quilibet digitorum quatuor (pollice excepto) in partes secatur, quarum quæq; uni diei septimanæ respondet. Infima ergo junctura seu flexura diem ☽ recipit; flexura secunda sursum diem ☿; tertia diem ♂ apex digiti ♀; in dorso digiti deorsum flexura vel junctura prima recipit diem ♁; sequens diem ♀; infima diem ⚡. Hoc in omnibus 4 digitis observatur.

Non autem semper dies ☽ in prima junctura indicis fixa manet, sed pro ratione primi diei mensis quæsi variat, quod etiam fit in juncturis, & apicibus reliquorum, ut postea dicetur.

¶ Hæ partes digitorum simul sumptorum constituunt 28 dies, quot in Februario solo sunt, in reliquis mensibus,

sibus, qui hunc numerum 28 superant, assumendus est pollex, vel (cum pollice utamur pro indice in numeratione, applicantes eum reliquorum digitorum flexuris, sursum ac deorsum, ante & retro) ad indicem redeundum est, & in primam juncturam ponendus est 29, in secundam 30, in tertiam 31 dies.

Singulis ergo partibus digitorum, incipiendo ab indicis flexura inferiore, quæ prima nobis est pars, ex Cisiojano, incipiendo à prima versu, syllaba una applicetur, & ordine ascendendo & descendendo usq; ad diem vel festum postulatum applicatio producatur. Hic tamen maximè cavendum, ne sicubi fiat vocalis elisio, duæ syllabæ pro una computentur: Id quod in metrorum scansione sæpenumero fieri consuevit:

Ante omnia autem si feriam in hebdomade aliquius diei vel festi, petis quære diem primum mensis, qui mensis petitum diem vel festum immobile continet (quod ex Cisiojano facilè cognosces) in quam feriam septimanæ incidat (h. e. an prima dies mensis qui continet petitum, sit dies Solis, an D, an ♂, &c.) hoc compendiosè per hos versus invenies, quorum dictio prima notat Januarij primi diei feriam: Secunda Februarij primi diei feriam: & sic consequenter. Nam litera prima dictio notat feriam, quam habet mensis alicujus primus dies.

Altitonans Dominus, Divina Gerens, Bonus Extat.

Gratuito Cæli Fert Aurea Dona Fidelis.

Feriam inventam applica flexuræ primæ indicis, sequentem in ordine feriam applica secundæ flexuræ, subsequentem tertiaæ, & procede modo eodem, quo cum versu factu est, ascendendo, & descendendo donec ad locum vel partem digitii, ubi cum versus syllaba quæ diem quæsitum

notabat, subsistebas, pervenias, & quæ feria septimanæ in illam partem cadit in eandem quæsitum diem vel festum cadere certo statue.

Septem dierum applicationes ut & ordinem uno intuitu cognosces ex Tabella Cap. III. Quem ordinem etiam observabis in festo aliquo inquirendo, ut sit prima mensis dies Feria & applicabis & flexuræ primæ & ascendes per ♀, ♂ & perges incipiendo ab initio ☽, ☿, ☾ &c.

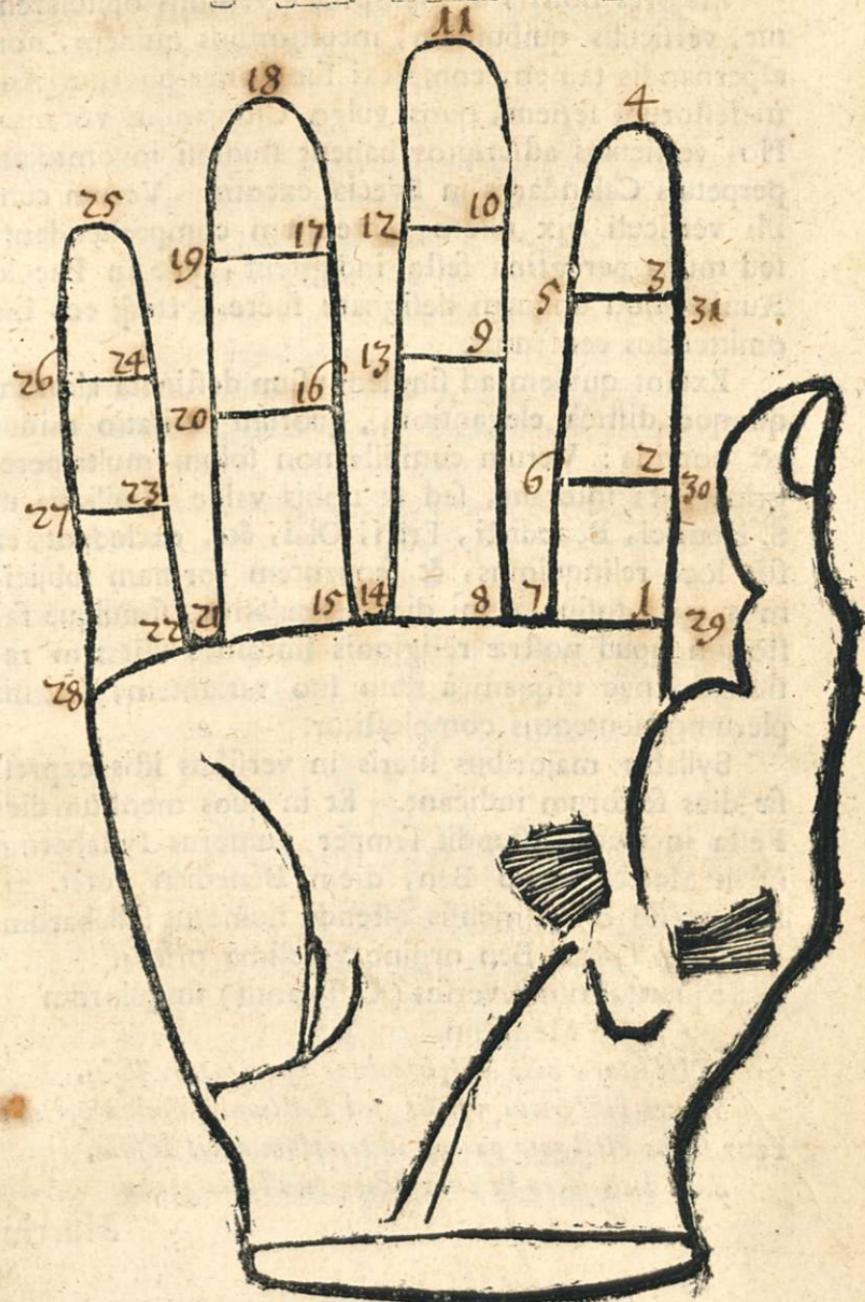
*Exemplo res erit conspicua &
Manifesta.*

Quæritur quo tempore celebratur memoria Benedicti Anno Christi 1661. hoc sic expiscaberis. Percurre Cisiojanum, & invenies nomen Benedicti sub Martio. Ergo applica versus Martij digitis modo dicto, primam syllabam flexuræ indicis primæ, secundam secundæ, & sic consequenter, tandem deprehendes Syllabam Be vel Ben. cadere in juncturam infimam dorsi digiti annularis collige omnes partes digitorum, quas syllabis versus percurristi, & habebis 21 Ergo 21. Martij dies erit Benedicto sacer

Desideras feriam in quam ista dies cadit, procede modo dicto. Martij dies primus Anno 1661. Cadit in feriam Veneris, ab hac ergo per reliquas ascende ac descendere donec ad juncturam digiti annularis in dorso pervenis, quæ feria in eam cadit, ea est Benedicto addicta. Ergo die 21. feria & erit Benedicti recordatio. Hæc omnia schema sequens clarius ostendet.

Schema

Schema Chirometricum.

Majores nostri, ut memoriarum juventutis opitularentur, versiculis quibusdam, incultioribus quidem, non aspernandis tamen, complexi sunt præcipuorum Anni festorum seriem, quos vulgo Cisiojanum vocant. Hos versiculos adscriptos habent studiosi in omnibus perpetuis Calendarijs in Svecia excusis. Verum cum illi versiculi vix ullam sententiam comprehendant, sed multa peregrina festa indigitent, quæ in Baculo Runico non unquam designata fuere. Itaq; eos hic omittendos censemus.

Extant quidem ad similem usum destinata aliorum quoquè distica elegantiora, quorum recitatio minus est horrida: Verum cum illa non solum multa peregrina festa inserant, sed & nobis valde familiaria, ut S. Henrici, Benedicti, Erici, Olai, &c. excludant, ea suo loco relinquimus, & sequentem formam subjiciimus, quæ totius Anni dies articulatim, simulque fastorum, apud nostræ religionis homines usitatam rationem, nec usquam à statu suo variantem, Latinis plerumq; sententijs complectitur.

Syllabæ majoribus literis in versibus istis expressæ dies festorum indicant. Et in quos mensium dies Festa incident, ostendit semper numerus syllabarum ut in Martio dictio Ben, diem Benedicti notat. 21. autem esse diem mensis ostendit numerus syllabarum: Est enim syllaba Ben ordine vigesima prima.

Sequuntur nunc versus (Cisiojanus) singulorum
Mensium. Jan.

SCINDitur, inde MAGIS colitur puer ortus IESUS,
Merces HENRICUS vendit, sed PAULLUM fulmina vertunt.
Febr Nunc PURgata parens ad templum ducit IEsum,
Sede doces sacra tu cum PETRO MATTHIAS gentes

Martius

- Mart. Evocat ad studium puerile GREGORIUS agmen,
 AETERNUM BENEDICTUM MARIAE tenet alvus.
 April. Panca sub Aprili celebrantur festa piorum,
 Pascha subin cum' mobil GECRQ. MARCUS coluntur.
 Maij. IV Apo crucem reperit, dum somnissimus annus,
 Spicas ERIC parat, rapida URbano redit astas.
 Jun. Ardua Solis equos trahit in fastigia VIIUS,
 Agni monstrat onus sed BAPTISTES tibi PETRE.
 Jul. Iam MARIAE sobolem Baptista salutat in alvo,
 Adscit Herodes nece IACOBUM non OLAUMS.
 Aug. Vincula post Petri patitur LAUREUS ignes,
 MARIA assumitur, quoq; BARtholus excoriatur.
 Sept. AEGIDIUS, ac inde MARIAE natales, CRUX
 Elevatur, quoq; MATHEO volat obvius Michel.
 Octob. Aliile mactat & BRIGIT, frigus & adfert CALEX.
 Scriptis LLUCA tuis fruimur, docuit SIMO Persas.
 Novem. OMNIBUS optime vilis eras MARTINE Novembri,
 Sub Bruma canitur CLEO CAATHARUS tibi peAN.
 Decem. Sit tibi BARBA NICOL. MARIAM cole LUCIA capro,
 Demum post THOMAM cole NAT. STEPH. IO. Puerosq;

C A P. X.

De

Præceptis rei rusticæ per an-
 num in agris, hortis & ædibus administrandæ.
JANUARIO mense, dum ☽ perambulat: Ligna se:
 ca, domum vehe: quo per annum necessaria tibi ligna,
 cum ad materiam seu ædificia, tum ad foci usum seu
 cocturam cibi & potus, calefactionemq; corporis suppe-
 tant; præsertim cum & quæ crescente luna secantur,
 flamam vividiorem edant: Decremente vero optime
 durent, nec carie corrumpantur. Hinc versus:

M

Cum

Cum Luns in primo decrescit Lucida mense,

Unde struas ædes cædere ligna decet,

Conducit etiam hoc mense frumentum in molis farinarijs ad annum usum terere; quando ex comminutione illa calefactum citius frigescit, nec facile mucescit. Juxta versus: Nunc torrere decet fruges & frangere faxo,

Dum mensis primus dumq[ue] secundus adest.

Inq[ue] usum debent longum quacunq[ue] recondi:

Sic farina potest salva manere diu.

Haud eadem, quando fruges astate teruntur,

Est ratio, nimis fert quia damna calor.

FEBRUARIO mense in x existente. Fimūm collectum ad agros & hortos evehe: Aquosus ager majorem siccus minorem copiam desiderat.

Stereorum autem tria celebrantur genera: 1. Optimum volucrum, ut docet Varro & Columel. in quo genere præcipuum est columbinum ob caliditatem, & quia terram modicè sparsum fermentat: Postea quod, gallinæ cæteræq[ue]; volucres edant, exceptis palustribus aut nantibus, ut anserum & anatum: id enim noxium est. 2. Hominum, si alijs villa purgamentis immisceatur, quoniam per se naturæ ferventioris terram perurit. Hominum etiam urina sex mensibus in veterata surculis pomarijs & vitibus adhibita fructus exuberare, simulq[ue]; saporem & odorem fructuum meliorem facit. 3. Pecudum, in quo optimum asinum, post ovillum, inde caprinum, mox bubulum & jumentorum: Deterrium suum; ut quod inutiles herbas gignit.

Apes de uno in alium locum transfer, cum

Decidat alta nivis copia, cuncta tegens,

Mensibus primo & secundo; item in Martio coque cerevi-

cerevisiam: hæc potest diu durare, & est salubrior, quam
quæ reliquis mensibus coquitur.

MARTIO mense simul ac terra à nive & glacie libera-
tur, operæ rusticæ in hortis & agris urgenda sunt. Ter-
ra igitur fodienda, aratro scindenda, satioq; frumenti,
æstivæ seliginis, comprimis fabarum, pilorum aliarum-
quæ hortensium herbarum, ut Petroselini, nasturtij &c.
Cæparum etiam instituenda est. Lupulum terræ com-
menda, tempore Paschatis alliga fustibus. Et arbores,
quas transferre hortulanus cupit, transferendæ & plan-
tandæ sunt, luna crescente; ita tamen ut in cortice no-
tatæ ijsdem regionibus obvertantur, quibus antea creve-
runt idq; tempore sereno & sicco, si ramis onustæ sint,
eos abscede: Cum arbores transponis, lapides in super-
ficie terræ abiice: Nam æstate adurunt à sole calefacti,
& hyeme refrigerant: Contrariò planè modo ijs, qui in
fundo existunt, aut in scrobibus collocantur. Hi enim
æstate refrigerant, hyeme calefaciunt. Surculi quoque
inutiles tempestive recidendi sunt, ne totis arboribus
noceant. Insitio verò huic verno, sicut transplantatio
autumnali tempori magis conveniens est.

Arbori laboranti veteris vini feces aquæ mistæ suf-
fundere. urinamq; hominis aliquot mensibus veteratam
adde. Salices autem crescente luna plantandæ, decre-
scente amputandæ, luna in ȝ, ȝ my & ȝ existente.

APRILI mense, sere omnia crescente luna in ȝ, ȝ, ȝ
& my, tepidis diebus, non frigidis. Nam tepor produ-
cit, frigus enecat. Avena tempestive serenda est, dum
ager naturâ non nimis humidus adhuc humore hyber-
no madet. Nec negligatur hordeum æstivum, quod
septentrionalibus nostris regionibus cerevisiæ & panis
conficiendi usum præbet; & solutum, pingue, ac benè

tercoratum agrum exposcit. Hoc enim mense vel ideo
citius seritur, ut ad maturitatem maturè perveniat. Li-
num meritò etiam ante Maji initium seritur, licet agris
noxium sit, notante Virgilio: Urit enim Campum. In
hortis quam diu arbores gemmis & folijs destituuntur, ster-
corationes, putationes & fossiones adhuc institui possunt.

Abies, pineæ, piceæ, non ita magnæ transponendæ sunt: quæ ipsæ ta-
men raro proveniunt: è semine verò projecto germinant felicius & citius.
Id contra fit in malis & pyris, Virgilio teste.

Serien optimum annieulum, binum deterius, trinum pessimum. ultra sterile.
Quamquam Aprilis adducit redeuntis tempora veris: Attamen interdum
dura recurrit hyems.

Collige ranarum sperma, cum ut distilletur, tunc ut ei intingatur pans
nus sistendo sanguini aptissimus.

Castrato suis bimetes veris & autumni tempore, ut scil. neq; æstus ne-
que frigora periculum afferant. Mares post trimatum non generant.

Anseres pariunt à Martio usq; in æstatem. Incubant
ovis modo dies 28, modo 29, modo 30, prout loci ac
soli clementia subvenerit. Velluntur ter singulis annis.
Hoc mense, deinde in æstate, ultimo in autumno. Plumæ
præcisæ non facile crescunt, sed vulsæ renascuntur: ac
meliores eæ, quæ corpori proximæ. Anseres stomacho
sunt calidissimo. Gaudent herbis riguis & frigidis.

Gallinæ etiam soboli incumbere incipiunt: ac fætu-
ram in hyemem usq; extendunt. Ova autem luna cre-
scente supponi volunt felicius.

Columbæ pariter, si cœlum tepidius, in Martio sta-
tum pariunt: Isthoc totum annum continuato opere: eo
excepto tempore, quod brumæ ac verno æquinoctio in-
tercipitur. Nihil fermè his est facundius. Quadrage-
nis diebus, concipiunt, pariunt, incumbunt & educunt.

Tene hanc Regulcm.

Si quæ vis mandare terræ semina, plantare herbas
fruticescq; , transponere arbores, inserere surculos, am-
putare frondes & ramos, ac si quid praterea ad diligen-
tem

tem hortorum culturam pertinet, illud omne debet fieri
mense Martio, Aprili, & in principio Maii, in Septem-
bri item & Octobri. Quam autem conserere volumus
terrā tempore verno, istam præparabimus ac fodie-
mus in autumno, ac vice versa. Sic enim terra ista u-
trinque bene percocta, cùm æstivo Solis calore, tūn hy-
berno frigore, nimirum Solem pariter & frigus quæ sen-
sit, votis optimè respondet avari agricola.

Agnos castrato ante festum Paleshatis.

Sere Cannabim & Linum.

Angvillas, cum alni folia producunt, in cistis eape.

Boves castrato, ut aratro aptiores sint & utiliter saginari possint.
Hi soli animalium retrò ambulantes pascuntur. Fæminæ vivunt ad an-
nos 15, Mares 20.

Hoc tempore prudens & bonus venator, piscator & aniceps debet venati-
one, aucupio & piscatu abstinere, ne fætus & ova corrumpantur.

Verres castrato circa tempora Paleshatis luna descrecente: quod in ha-
bitat, arietibus & jumentis quoq; servandum.

MAJO mense ager novalis, pingvis & humidus pro-
scinditur, siccus verò offringitur: Et lupulo salictario pa-
li, quorum fulcimento in altum assurgat: figuntur: Pa-
scua quoq; & segetes herbis inutilibus, carduis, lolio &
cæteris noxijs liberantur, & luna crecente oves tendon-
tur: in qua tamen tonsura, optimum est, cæli tempera-
turam observare, ne aut frigore tonsæ, aut intonse le-
dantur calore. &c. Et cum terra hoc mense gramine
& floribus maximè luxuriet, videtur & hoc tempus com-
modissimum esse herbis percolandis & excoquendis per
destillationes, item conficiendis Caseis & optimo ac sa-
luberrimo butyro. Hoc mense etiam optimi lateres
parantur.

Circa finem hujus mensis sere raphanos, carduos altiles, rapas item:

JUNIO mense, porrò segetes, ut antecedente Majo,
ab inutilibus noxijsq; herbis purgantur, & fænum, quod
in pingvi & humido prato tempestive cresci solet, secatur

siccaturq; dum gramen in optimo flore est. Brassica quoq; hoc mense transfertur cœlo pluvio, ut citius radices agat. Nec negligenda est satio herbarum & olorum, quorum semina eodem anno non expeditamus folijs verò vescimur.

Tellurem curvo hic mensis proscindit aratro

Iunius, ut vestes habeamus, vellera tondet.

JULIO mense, ager novalis rursus ad sationem hybernā aratur, quando observatum est, quo sæpius iteratur aratio terræ spissæ & solidæ, hoc lætius & cum majori fœnore producere fruges. Ut verò oves saginandæ hoc tempore commode segregantur, & pascuis pingvioribus immittuntur: Ita porci aliaq; pecora salubriter mersantur in aquis ae abluuntur, ne lordes ipsis pediculos, qui nutritionem & saginationem impediunt, gignant.

Rusticus in pratis virides jam demetit herbas,

Solq; tenet fulvi Sydus regale Leonis.

AUGUSTO mense, solum tertio hybernis frumentis serendis aratur, & siligo atq; triticum ad sementem trituranter. Solent & diligentes patresfamilias aggeres & moles adversus hybernas & vernas inundationes struere, & puteos, dum terra jam longo æstu exicata est, fodere, aliosq; aquæ ductus parare. Porci è messe habitiores facti stabulis hoc tempore quoq; commodè includuntur saginandi, antequam quod è messe acrevit saginæ amittatur, cum & tepidiore ad huc cœlo melius pingvescant. Solet & lini & cannabea mesis institui: In hac tamen primum fæmina evellitur, maceraturq; ad dies 8, inde sole siccatur, post 15 verò dies vel circiter mas quoq; vellitur, & ubi paululum exaruerit, semen excutitur, inde aqua ut fæmina maceratur.

ceratur. Ita jam undis macerata, solibusq; aut focis ex-
iccata, deinceps ante lucanis lucubrationibus frangun-
tur, decorticanturq; ligneis mandibulis.

Collige radices Enulæ Campanæ, Angelicæ, Gly-
cyrrhizæ, Petroselini, Raparum rubearum, Raphani.
Lupuli salictarij messis circa finem hujus mensis insti-
tuitur, decerpit floribus ad cerevisiæ temperatu am-.

Semen fraxineum nunc terra manda.

SEPTEMBRI mense, cœlo sereno, solo ut plurimum
tertiato ac benè ferrito vel occato, optimè feritur tri-
ticum, maturius quidem, si hyems sequatur gelida, se-
rius si tepidior. Amat autem loca plana, lœta, aprica
atq; sicca, aversatur umbrosa herbosaq;. Sationem tritici
excipit hordei hyberni satio, quæ & ideo differenda
non est, ut radices ante hyemet convalescant.

Lateres qui hoc mense parantur, æque boni sunt,
ac qui Majo fiunt.

Circa medium septembribus luna decrescente & infra
horizontem versante, cæsa lignorum materia durat. Au-
cupium hoc tempore est felicissimum, quia aves migra-
re incipiunt.

Hoc tempore vel luna decrescente transpone Quer-
cus, malos, pyros, & similes arbusculas, frugiferas: radi-
ciq; earum sumum adhibe, quin & surculos superfluos
ab arboribus nonc reseca, cum plus habeant nunc hu-
miditatis, quam mense Martio. Radices enim fovent
arborum truncos, non rami: Nam si radix non sat
habeat fomenti & humiditatis, arbor sterilescit.

Glandes quercineas & fagineas, jam Maturas non in
commode terræ committere possis.

Sunt autem poma ac pyra matura ingrescente semi-
ne, collige ea sereno cœlo & post meridiem, necante 16.
lunæ.

Quæ

Quæ vitio carere vis, interlunio lege. Nam omnia
quæ cæduntur, carpuntur, conduntur, innocentius de-
crescente luna quam crescente fiunt.

Stercoriza hortos: ac ut magnum sterquilinium ha-
beas stude. Interim Lunâ decrescente Stercus ne tan-
gito: intermenstruâ potius dimidiâq;.

OCTOBRI mense, hortorum pulvini qui verno tempo-
re seminibus implendi sunt, alte pastinantur, & luna de-
crescente probè stercorantur: Lupulo deniq; sarmenta
reciduntur à radicibus, & in terram merguntur, ac pin-
gyi fimo, terraq; quasi cumulis aggrestis obruuntur.

Arbores transplantâ, sere atq; amputa.

Gramina marcescunt, propteræa boves & vaccas macta. Horum carnes
Postquam aliquot dies tali traditæ fuerint, fumo deinde indurato.

Hirci capris & Arietes ovibus admittuntur.

NOVEMBRI mense, arbores stercoreatione præmissa
adversus nocumenta, quæ ex plægis inferuntur, meritò
ab inutilibus sibi invicem incumbentibus, & siccis ra-
mis, surculisq; superfluis adfruticantibus, Novilunio, Fa-
vonio vel Noto spirante depurgantur: Veteres verò to-
tæ reciduntur, ut rursus vere ineunte à stolone aliquo
resurgent. Quæ quoq; transferendæ sunt, hujus mensis
initio, ut & Martio transferuntur, modo ut soli natura
etiam attendatur & desicco, clivi & exili in humidum,
planum & pingue potius, quam contra transponantur.

Hoc tempore in nive persequere vulpes, lupos, capreas, fibros sive ca-
stores, lutras, lepores, martes, meles mustelas, sciuros, fæles sylvestres. &c.

Sues & porcos saginatos aut macta aut vende. Nam plerumq; post
sagationem moriuntur: Est enim animal morbosum.

Plantationis tempus id esse cum primis idoneum tradit Florentius
Natura tum circa inferiora magis operatur, sicut verno tempore
circa superiora.

DECEMBRI mense, & sequenti Januario, solent lignatio-
ni, sicut supra monuimus, operam dare, Frequentatur &
passim mactatio porcorum saginatorum.

CAP.XI.

DISPUTATIO MATHEMATICA.

De

Observationibus quibusdam Astrologicis, concernentibus:

I. Mensium Lunationes & Qualitates, ut potest:

1. Januarij Lunatio, quam proximam instituimus ingressui ☽ in ♡, medium hyemis, seu tempus intensissimi frigoris designat; quo in nostris septentrionalibus regionibus, terra ex obliquitate radiorum solarium frigore constricta nihil exhalat, aut evaporare patitur, sed vires suas calore ad interiora revocato & concentrato, quod etiam in somno animalium recte se habentium fieri videmus, recolligit, ut operationes suas in producendis frugibus & alijs naturalibus effectis uberioris postea exerat.

2. Februarij lunatio, quæ à conjunctione luminarum ingressui ☽ in ♫ vicinissima, ad proximè sequentem & definitur, extrellum hyemis assert: terramque frigore congelatam, dum glaciem & nives sensim resolvere incipit, aperire nititur: Unde aér hoc tempore varijs vaporibus inficitur & insalubris redditur, & aquæ terrestri & limosa ebullione turbantur. Conveniens autem est hoc tempore conclave in aedificijs aperire, & vestimenta aliaq; utensilia aeri expondere, ut fumi frigore conclusi, ab aere incalescente extrahantur, ipsaq; à putredine tuta præstentur.

3. Martij lunatio, quæ ☽ in ♪ ingressui proxima est, prima est vernalum, qua ☽ lis calor ob radios quotidie rectiores vehementius in subiectam terram agit,

Disputatio mathematica de observationibus quibusdam Astrologicis, quibus adjunguntur cùm signa Punicæ & verum festorum, tum tabulae continentibus variorum Calendariorum collectionem. Aesp. Jonas Anticulus Angerman. 1661.

& ope lunæ aliarumq; stellarum exhalationes passim ex terra & aquis eductas, altius evehit, viscososq; halitus ab aquosis vaporibus separando, interdum fulguratonitrua, & cum illis pluvias excitat & producit. Cavendum hoc mense, ne pluvijs vel alijs aquis currentibus aut stantibus utamur, cum venenata sua qualitate, quam ex evaporationibus putridorum halituum acquirunt, variorum morborum causas præbeant.

4. Aprilis lunatio, quæ à ☽ in ♈ ingressu dependet medium veris seu tempus jucundissimum exhibet quo aer temperato calore imbutus cuncta ad generationem & lætitiam provocat; aquæ etiam purificantur & salubres redduntur. Hoc mense, si quæ extruenda sunt in aquis vel extra, commodissime ædificantur, cum & aëris & aquæ vitiiosis & putridis halitibus careant resq; extractæ succedente aeris calore magis corroborentur & consolidentur. Vestimenta quoq; & texturæ ex lino sub dio recte hoc tempore exsiccantur & à putridis humiditatibus expurgantur.

5. Maji lunatio, quæ Solis receptioni in Π vicissima est, ultima animadvertisitur vernarum, qua calor in aëre magis ac magis ascenditur, ipseq; aer siccior redditur. Ut verò initio ad plenilunium usq; frequenter ros dulcis maximè nocivus cadit, quem Sveci appellant hâningdogg / à cuius usu abstinere oportet oves aliaque animalia, ne nimis tempestiva eductione in pascua eo rore inficiantur. Ita post plenilunium ros saluberrimus cadit, quem & sub solis ortum colligere, in primis puro, sereno & vacuo à meteoris ignitis cœlo conveniens est, adversus varios morbos.

6. Junij lunatio prima astivarum à Solis in ☽ ingressu

gressu æstimatur. Hac omnes continui solutiones, quæ fiunt in corporibus animalium in primis hominum, vel etiam arborum, pessimæ curationis animadvertuntur. Nam & in læsionibus arborum vermes & putredines existunt. Ros tamen qui cadit, hoc mense gemmis & pretiosis lapidibus ac metallis plurimum virtutis tribuit, id quod ex gemmis anularum si rore illo de nocte humectentur, liquido patet. Colorem enim & virtutem illustriorem exhibent. Cataractæ etiam si ullo tempore anni, hoc certè mense frequentiores sunt.

7. Julij lunatio Solis in Θ ingressui vicinissima & media æstivarum existit, sub ea ros cadit perniciousus hominibus, aliosq; domesticis ad esum aptis animalibus, quem mustelæ, feles, mures &c lingunt & hauriunt; indeq; non solum aerem in istis conclavebus in quibus degunt, venenosa sed & quæ afflant animalia, febrili ac morbida qualitate afficiunt. Venti quoquæ hoc mense flantes plerumq; malis humoribus commiscentur; & ideo res omnes ad putredinem & corruptiōnem perducunt, vina in cellarijs in quæ penetrant perversunt & cerevisiam aliosq; potus aciditate quadam imbuunt.

8. Augusti lunatio, quæ ingressui ☽ in ΙΥ vicinissima est, ultima æstivarum constituitur, declinans non-nihil ratione ventorum vehementium & pluviarum ad autumni qualitates. Hoc Menseros cadit qui varios vermes erucas & insecta in frugibus generat, quippe sua frigiditate poma aliosq; fructus maturat, & ex petiolis pomorum calorem nativum aufert, ut non diutius poma arboribus annectere valeant, sed cum illis decidant. Hauriunt etiam rorem illum viperæ, bufones, araneæ, mustelæ & feles, indeq; aerem vicinum insciunt, à quo, ne illis appropinquet, quisq; sanitatis studiosus cavere debet.

9. Septembris lunatio, quæ ab ingressu ☽ in ~~z~~ dependet, prima est autumnalium. Hac inæqualitas summa aeris animadvertisit, cui sese vaporess terrestres & nebulæ miscent, quæ & lassitudinem & variis morbos in hominibus alijsq; animalibus patiunt. Pruinæ quoq; cadunt, quæ arborum folia deformant, & ex arboribus deturbant, præsertim cum & venti hoc tempore siccæ spirent, qui reliquum in arboribus & herbis humorem depascunt & exhaustiunt, & flacciditatem rebus adferunt.

10. Octobris lunatio, quæ ☽ in ~~w~~ ingressu proxima existit, media est inter autunnales: qua non conveniens est quidquam extruere, cum ædificia in lunatione eadem aereas & extraneas humiditates imbibant. Hoc mense terra à frigiditate aeris circumstantis concluditur, ventiq; marini & austriani mixtis pluvijs flant, qui hominibus alijsq; animalibus molestiam & morbosas constitutiones adferunt.

11. Novembribus lunatio quæ à ☽ in ~~x~~ ingressu determinatur, ultima est autumnalium, hyemis qualitatibus sese commisceens. Hoc mense vaporess nebulosæ ex aquis educuntur, hominibus in primis perniciosa. Cavendum verò à vulneribus & contusionibus corporis cum difficilimè sanentur & putredine facile corruptantur. Venationes & pescationes feliciter hoc tempore insituuntur, quod vires in piscibus & feris ex vaporibus ab aquis & lacubus exhalantibus languescant & deficiant.

12. Decembribus lunatio, quam ☽ in ~~y~~ introitus monstrat prima est hybernarum. Sub hac res in natura quasi sopitæ quiescent, cum & Luminaria quibus hæ sua frigiditate in ~~y~~ & ~~w~~ resistit, minimè obtineant virium.

virium. Ut vero qui laboribus hoc tempore parcet, & cum natura quiescit vigetior est succedente vere, toto-
quê anni tempore insultibus adversis resistere facile
potest: ita qui nimium sese movet & macerat, invali-
dus est subsequenti tempore, nulloq; negotio adversis
tempestatibus frangitur & concidit.

II. Regulas sanitatis singulis mensibus ac- commodatas.

1. Jan. mensis quando à nativa sua qualitate frigi-
da seu potius congelante ad tepiditatem & humiditatem
resolvente congelata declinat, catharros & defluxio-
nes ad pectus excitat, tussim creat, & causam apo-
plexiarum alijsq; ægritudinibus præbet. Conveniens ergo
est hoc tempore uti mane ante cibum aromatibus &
herbis exiccatibus, & bibere vinum forte meracum,
sunt qui conducere statuunt vinum adustum, vel aquam
vitæ cum aniso & alijs aromatibus ex vino extractam
& destillatam. Hic itaq;

Mensis amat tepido Iani decurrere vietus,

Et refici grato sepe liquore jubet.

Vena tibi nullas exsudet secta cruores,

Sed calida fas est mergere corpus aqua.

2. Febr. Mensis humiditates auget, cum in aere
ob vapores, qui ex ascensu Solis & radijs directioribus
copiote attolluntur, & vicissim frigiditate aeris resoluti
in quas in superficiem terræ delabuntur, tum in cor-
poribus in quibus sanguis ebullire incipit. Bonum i-
gitur est adversus frigus, quod hoc mente cum primis
nocet, & varijs morbis causam dat, corpus bene mu-
nire, calidisq; balneis & fomentis sovare, simulq; vi-
ta tenuiore uti, ne corpora repleantur. Bonum quo-

que est domi se continere, neq; aeris, qui maxime insalubris est, se committere.

Februa olus, volucresq; cibis odore palustres,

Effege, inertifica febre timenda solent.

Pharmaca tunc hauri; tunc scinde in pollice venam,

Et calido multum flumine membra fove.

3. Martio mense etsi sanguis in corporibus humanis valde augetur, tamen eundem per venæ sectionem temere purgare saniores medici valetudini adversari statuant, nisi pleuritidis febrium ardantium vel aliorum morborum initia eandem efflagitent. Conducit igitur balneis calidis frequenter uti, quo corpora sordibus quæ hoc tempore eadem maximè inquinant, abluantur. Vesci quoq; mane ruta, pulegio, salvia adversus aeris infectiones, & vinum absinthiacum bibere ad discutienda phlegmata & consumendas cruditates. Commodum quoq; est uti hoc tempore cibo paucō, dulci & bene nutritente.

Martius humores & terra, & corporis auget,

Tunc ratio est puri magna tenenda cibi,

Dulcia tunc profundit acri condita sapore:

Pharmaca non profundit: venam aperire nocet.

4. Aprilis mensis purgationibus instituendis accommodatissimus est, sive fiant per venæ sectionem, sive per alvi laxationem sive etiam per sudores. His enim varijs morbis, qui hoc tempore homines effervescentia & ebullione humorum vexare solent, occurritur. Laboribus etiam corpus defatigare, ciboq; & potu non-nihil subtrahere, pisibus item salitis & halecibus abstinere, boni vero succi cibis, ut ovis, & pullis gallinaeis velsci lenitati in primis conductit.

Frigo-

Frigore cum lenta revocat telluris Aprilis;

Tunc etiam est tenuis, perq; forata cutis.

Tunc intus sunt aucta magis suntq; omnia plena,

Solvere se venter, vena aperire jubet.

5. Majus mensis balnea calida & emollientes cibos exposcit. Potest & quisq; hoc tempore pleniore vi. Etu uti modo sibi caveat à cibis salsis & cerebris animalium, quæ pituita salsa & superfluitatibus inutilibus corpus replet. Venam quoq; Epaticam multi hoc mense utiliter secant, & in pratis ac hortis cantu, fidibus & alijs ludicris exercitijs sese oblectant & symposia agitant, quo sanguis piger & melancholicus excitetur, diluatur, & quasi reviviscat.

Omnia jam florent, jam formosissimus annus:

Lang, tibi cuncti mollius esse volunt.

Balnea nunc cole, nunc sit pharmaca sumere cura;

Et tibi nunc misso sanguine vena fluat.

6. Junio mense, quo, ut & reliquis aestivis, humiditates in corporibus animalium solvuntur & extrahuntur, abstinentum est à magnis laboribus & usu medicamentorum purgantium & balneorum calidorum, nisi necessitas summa, quæ legem frangit, aliud exigat. Quia enim medicamenta & balnea humores ē suis valis eliciunt & movent, quod aëris constitutio aliàs hoc tempore copiosissimè præstat, efficitur ut illorum usu humores absumentur & cum ijs calor nativus ac natura ipsa deficit, vel languescat. Conveniens ergo est quietam vitam vivere & modicè infringidanti & humectanti vita uti.

Iunius s' gaudet gelidis, s' pascitur herbis:

Vivifico humoris tunc inimica fuge.

Lætitia

*Latitia & recreet tunc mentem blanda voluptas;
Affigat corpus, nec medicina tuum.*

7. Julio mense, calor aeris, diurna radiorum solarium directorum actione, & signo appropriato Leonis, cum quo & oritur Sirius, stella coeli post luminaria & venerem ac Jovem fulgidissima, intensissimus est, et si ut antecedente, humectante & infrigidante victu utendum ut lactuca aceto mixto, Asparago, & vino aqua diluto, vel cerevisijs tenuioribus sed amaris, cujusmodi sunt hordeaceæ, Wismariensis & Brunsvicensis &c. Tamea cavendum, ne corpora vel calore solis & aeris vel motu, vel alijs de causis calefacta, subitis & magnis haustibus infrigidentur, quando infrigidationes illæ variorum morborum causa sunt.

Aeris ignifluos intendit julius aestus;

Hoc brevior somno tempore danda quies.

Balnea vitentur : nec venam tangere ferro,

Nec Domina petulans accubuisse velis.

8. Augusto mense ut à cibis aromatibus conditis, ne nimium illis sanguis & spiritus incalescant, ita quoquè à balneis calidis sudoriferis abstinentum, quando quidem calor aeris sudores satis provocat: abstergentibus potius tantummodo utendum ad abluedas sordes. Hoc mense veneris quoq; affectibus indulgendum nimioq; cibo & potu corpus onerandum non est, cum ut præcedentibus æstivis ita hoc venus & ingluviæ valde noceant. Moderate potius bibendum & cœrevisia absinthiaca ad excitandum appetitum & refrigerandum Epar utendum.

Ipse & Augustus somnum restringit & escas,

Et veneris cupidos gaudia ferre vetat.

Pharmaca nemo bibat, laceret nego corpora ferro :

Nec gelidas intra delicietur aquas.

9. Septem-

9. September mensis in quo radij solares ex humi-
liore Solis supra horizontem constitutione subinde ob-
liquiores fiunt, frigiditatem in aere, & melancholiam in
corporibus humanis auget. Conducitergo melancho-
licum sanguinem per venæ sectionem, & crassos hu-
mores per medicamenta purgantia educere : ad dige-
rendam etiam melancholiam indulgere genio, & fron-
tem hilarem sumere arduis negotijs nonnihil sepōsitis
& cuticulam curare lotione aquæ dulcis, & cibo ac
potu pleniore. In primis verò commendatur usus la-
ctis caprini, & usus avium & carnium ferinarum.

Poma dat, & gratos September ab arbore fructus,

Tum etiam presso pascare lacte caprae.

Pharmaca nil prohibet tunc sumere, scindere venam.

Nec tuus externum vites aroma cibus.

10. Octobri mense venæ sectio, medicamenta pur-
gantia & balnea Calida adhiberi possunt; Rectè etiam
omnibus alijs corporis membris, exceptis inferioribus
circa genitalia, medicina administratur ; modo nimio
potu corpus ne oneretur : Conveniens verò est bibere
lac caprinum, & vesici carnibus volucrum tam dome-
sticarum quam ferinarum, item aliorum animalium.

Octobri offertur venatio, vina volucres :

Utere, nec dubites, non tenuisse modum.

Sic tamen: ut ne oneres nimio praecordia victus,

Cumq; modo studeas non tenuisse modum.

11. November mensis & venæ sectiones, & balnea
sudorifera prohibet, secus qui facit, & ijs temere uit-
tur, naturæ, quæ corporis meatus frigore constringit,
& recludit, repugnare videtur. Laboribns verò ad
sudorem usq; sele defatigare non insalubre judicatur,

si postea & corpus calefacienti victu reficiatur. Cibis
nempe aromatibus benè conditis & vino forti vel mul-
sa: Zingibere quoq; condito mane uti convenit. Vi-
tanda autem in primis venus, quæ si ullo, hoc quoq;
tempore plurimum nocet & corpus enervat.

Esse salutaris perhibetur mulsa Novembri,

Zingiber & dulci fiscile melle natans.

Tum neg, sape laves: veneris neg, sacra frequentes;

Ante senex tempus ne videare tuum.

12. December mensis, ut corpus contra frigus be-
nè muniatur & calidum conservetur, unicè exigit. Un-
de & victu calefaciente, & cibis calamo aromatico,
Croco, Aniso, pipere, zingibere, alijq; aromatibus be-
nè conditis & vino forti idipsum fovendum, nec frigi-
do potu aut esu infrigidantium stupefaciendum est. Qui
verò hoc negligit & vel gelidi potus copia obruit, vel
in aere nimium frigido caput & pedes infrigidat, is
podagram & capitidis affectiones facili negotio incurrit:
Veneris delicijs, modo cum pietate, honestate & mo-
deramine, adhibeantur, quilibet quoquè hoc tempore
frui potest.

Escis ante focum calidis utare Decembri,

Valde olus & lac sunt tunc fugienda tibi.

Tunc vino veneriq; indulge, & aromate multo

Sparge cibos, artus sape labore doma.

Aliud: incidas capitidis defensū à frigore venam, cin-
nameoq; tuus fræget odore calix.

De Phlebotomia observa etiam hos versus:

Hi sunt tres menses, Majus, September Aprilis;

In quibus eminus, ut longo tempore vivas.

Ver

Ver, Aestas dexteræ: Autumnus Hyemsq; sinistræ,
Percutient venas, tolluntq; è corpore pœnas.
Luna vetus veteres, juvenes nova luna requirit.
Prima dies venæ tibi sit moderatio cœnæ;
Altera lata dies: Tertia tota quies.

III. Dies caniculares.

Margaris os canis est; caudem Laurentius addit.

IV. Aeris mutationes &c Annonam.

Sol serò rubens serenitatem aeris indicat. Manè si
rubet; vespertinas pluvias insinuat. Mat. 16: 3.

Serò rubens cœlum, cras indicat esse serenum,
Sed si manè rubet, venturos indicat imbres.

Sol si pallidus, grandinem aut pluviam significat.

Radij ☽ & nubes subruberæ, sive in rectum, sive in
seſe retortæ, significant ventos ex ea parte, in qua ta-
lia apparent nigra, & obſcura imbres & hyemes.

Nubes in quibuscunq; finibus conspectæ, ac similes
floccis lanæ, nonnunquam hyemes afferunt, sic etiam
si per totas nubes sol longos extenderit radios.

Arcus quocunq; tempore constiterit, si serenum sit,
hyems: Si hyems, serenitas exspectanda erit.

Duplus autem apparet pluviam præfigit.

Stellæ cum splendidiores, grandiores solito apparet,
quacunque in cœli plaga luxerint, ab illa ventos con-
citabunt.

Trajectiones, ac jaculationes stellarum, aeris sice-
tatem indicant, quæ si ad unam partem ferantur, ab
angulo illo ventum indicant; si in diversas partes fe-
runtur, inundationes, ac aëris turbationes minantur.

Causæ cessationis ventorum triplices recenseri possunt. 1. Est æstus ☽, & calor, quo vapor venti consumitur. 2. Frigus intensum, quo pori terræ clauduntur, exhalatioq; exspirare prohibetur. 3. imber, qui poros terræ replet, spiritumquæ intus conceptum includit, & exhalationem sursum ductam sine flatu deprimit, imò aqua pluviae foramina terræ obstruit, ne exhalationes illæ, ex quibus ventus augetur, exeant, & sic destituantur materiâ. Plin. lib.2. inquit: Sol & auget & comprimit fatus, auget exoriens occidensq; comprimit meridianis æstivis temporibus.

Medio diei, aut noctis, plerumq; sopiuntur venti, quia aut nimio frigore, aut æstu solvuntur.

Venti maxime exspectantur, quando nubibus discisis cœlum apparet, ventos pronunciat Mare undis ex æstuans, & in litoribus valde resonans. Idem faciunt montium juga pura existentia.

Luna si tertia die post ☽ aut ☽, aut in ipsa ☽, tenui, puraq; luce fulserit, stabilem serenitatem spontet. Si autem nigra fuerit, pluvias portendere dicuntur ac hyemem minatur.

Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba serenat.

Observandæ sunt & areæ, quæ lunam aliquando circumdant, nam si una fuerit, & pura paulatimquæ marcescens evanuerit, serenitatem: si duæ aut tres, hyemes significant: Deniquè quo plures, & majores fuerint areæ, tanto asperiores ventos portendunt.

Nebulæ ima potius, quam juga montium obsidentes, in medijs campis humiles prostratae serenitatem, ad cœlum verò ascendens pluviam designant.

Calor æstate, vere, & autumno homines & jumenta solito acrius infestans pluvias designat.

Ossa

Offa aliquaodo luxata, fracta vel lœsa, solito acrius fatigantia, vel dolentia, tempestates designant.

Si muscae, vel pulices solito infensius homines ac jumenta vellicant, brevi venturas pluvias nunciant.

Gallinæ domesticæ, pulvere se opplentes, & clamantes, & hirundines garrientes circa paludes, & propè terram volantes, imbreem indicant. Item, canes terram effodientes, item cornicis assiduis garritus, Gruum altissimus volatus, Balneum maritimorum, aut lacustrium avium, canes gramae esitantes, cattus seu felis diutius se ornans, Ratarum coaxatio, pulicum morsus acriores, Fumi in caminis repressio.

Si durante maximo frigore parietes lateritiæ sudorem aut humorem emittant, signum est venturæ nivis aut mutationis frigoris & pluviarum.

Noctua in imbre garrula serenitatem : Sereno tempore præsigit.

In Januario.

Bacchus & alma Ceres patiuntur tristia damna :

Cum nive non tegitur terra perusta gelu.

Aliud. Clara dies Pauli bona tempora dñnotat anni :

Si fuerint venti, designant prælia genti :

Si fuerint nebulae, pereunt animalia quæc :

Si nix aut pluviae, tunc fient tempora cara.

Non credas certè, quia fallit regula sèpè :

Nam si vult Dominus convertit u omnia solus.

In Februario.

Cum canit ante diem, quo virgo puerpera templum invisit, gratum dulcis alauda melos.

Muta filet tanto post illum tempore, quanto

Ante illum tenera voce sonora fuit.

Sole micante, die purificante, nix erit major
quam ante.

In Petri cathedrâ frigescit quando, diebus

Durabit frigus tunc quater atq; decem.
Matthias glaciem frangit, si invenerit illam

Ni frangit, glaciem (tu mihi crede) facit.

Quin etiam frigus si tum sentitur & horror,

Aspera adhuc multo tempore durat hyems,

Dum nix alta jacet glaciem dum flumina trudunt,

Quassateq; rates, & non tractabile fumen,

Februa nunc semper comitantur frigus & algor,

Aspera si non sævit hyems mense secundo,

Crede mihi, in sancto Paschate frigus erit.

Occlusos Phœbus reserat cum Piscibus agros,

Et multas multa cum nive fundit aquas.

In Martio

Usitatum est colonis prædicere tot tempestates pluvias æstate oborituras, quot dierum in Martio nebula-
sa fuerit constitutio, totq; Pascha consecuturas pruinas,
& Augusto mense effumaturas nebulas, quot noctibus
Martius irrorarit.

Cum siccus fuerit, bona tempora denotat anni,

Martius, & frugum fertilitate beat.

In Aprili

Quam conserere volumus verno tempore terram,
istam præparabimus ac fodiemus in Autumno, ac vi-
ce versa. Sic enim terra ista utrinque, bene percocta,
cum æstivo solis calore, tum hyberno frigore, nim-
rum solem pariter & frigus quæ sensit, votis optimè
respondet avari agricole.

Ante

Ante diem Marci strepitum quo rana diebus

Edit, post illum eot quoq; muta filet.

Luc. 21. Vide sicum & omnes arbores, cum protrudunt jam gemmas, cernentes ex vobis ipsis, scitis quod jam instat aestas.

Tum bonus est annus, feliciter omnia crescunt,

Replentur cella & horrea lata simul :

Martius exsiccat cum terram, humectat Aprilis,

Frigidumq; sequens aera Majus habet.

In Majo.

Cum tuus est Iacobe dies & sancte Philippe,

Nil segeri duro frigore pejus erit,

Si est clara dies Urbani, rustici optima quæque sibi pollicentur.

Mensis ubi fuerit Martius sub nube serenus,

Et contra pluvias factus Aprilis aquis :

Frigor si majus secum trahat, aureus annus,

Tunc tibi & omnigenis fructibus uber erit.

In Junio.

Ex aëris constitutione, quæ incidit in diem Medardi vel circiter, de tota messis tempestate conjecturas faciunt: quæ etsi non exactè semper cum eventu congruunt, raro tamen prorsus aberrant.

Baptista fuerit cum lux pluviosa Iohannus:

Ingrati messis plena laboris erit.

Cum calor & pluviae coeunt aestate frequentēr,

Agricolæ tacitâ gaudia mente fovent.

In Julio.

Implentur varijs frumentis horrea, quando est

Aer Iacobi lucidus ante diem.

In Au-

In Augusto.

Augusti donis pecudesq; hominesq; fruantur.

Maximam ubertatem sequitur sterilitas plerumq;:
ex haustæ enim sunt agrorum & arborum vires.

Bartholomæi dies si clara erit, Autumnum secu-
turum bonum existimant.

Cum altam supervolat ardea nubem, tempestatem
significat.

In Septembri.

Si Ægidij dies clara fuerit, ioteger mensis serenus
erit. Et secum Autumnus commoda multa trahit.

In Octobri.

Quando oves vesperi non libenter domum abigi se
patiuntur, plerumq; nivem aut pluvias designant.

Florida nudatur folijs cum serius arbor,

Aasperitas hyemis summa venire solet.

Quando in sylvis est bona saginatio, & proventus
glandium uberior, tunc multæ nives, hyemsq; aspera
futura existimatur.

Multæ autem nives fæcundam messem præagiunt.

In Novembri.

Dum sacra Martini recolo, mox solis in ortu

Plejades in gelidas præcipitantur aquas.

Illa dies toto fuerit si nubila celo,

Inconstans frigus, turbida fiet hyems:

Sin verò Phœbus perluxerit aethere claro,

Intensum frigus, secca sequetur hyems.

Pectus anseris solet circa Festum Martini observa-
ri. Vulgo enim creditum est, os pectoris album signi-
ficare nives, nigrum pluvias.

Nivis

Nivis multitudo magopere prodest, ut sensim col-
liquezens dilabatur, ita & terra fermentari optimè po-
test, calore circum occluso atq; coarctato.

*Andreae Festum certè comitatur hyems, si
Adventum differt frigore dura suum.*

In Decembri.

*Aspera cum mitescit hyems, tum densa cadit nix,
Nubes si adfuerit: Si tamen atra pluit.*

*Quando prata virent Natalis tempore Christi,
In Paschæ Feso tum nive tecta latent.*

*Cum luna crescente redit Natalis IESU,
Tunc annus sequitur fertilis atq; bonus.*

*Quòd proprietor fuerit Christi Natalis IESU
Cum nova recrescens cornua Luna parat:*

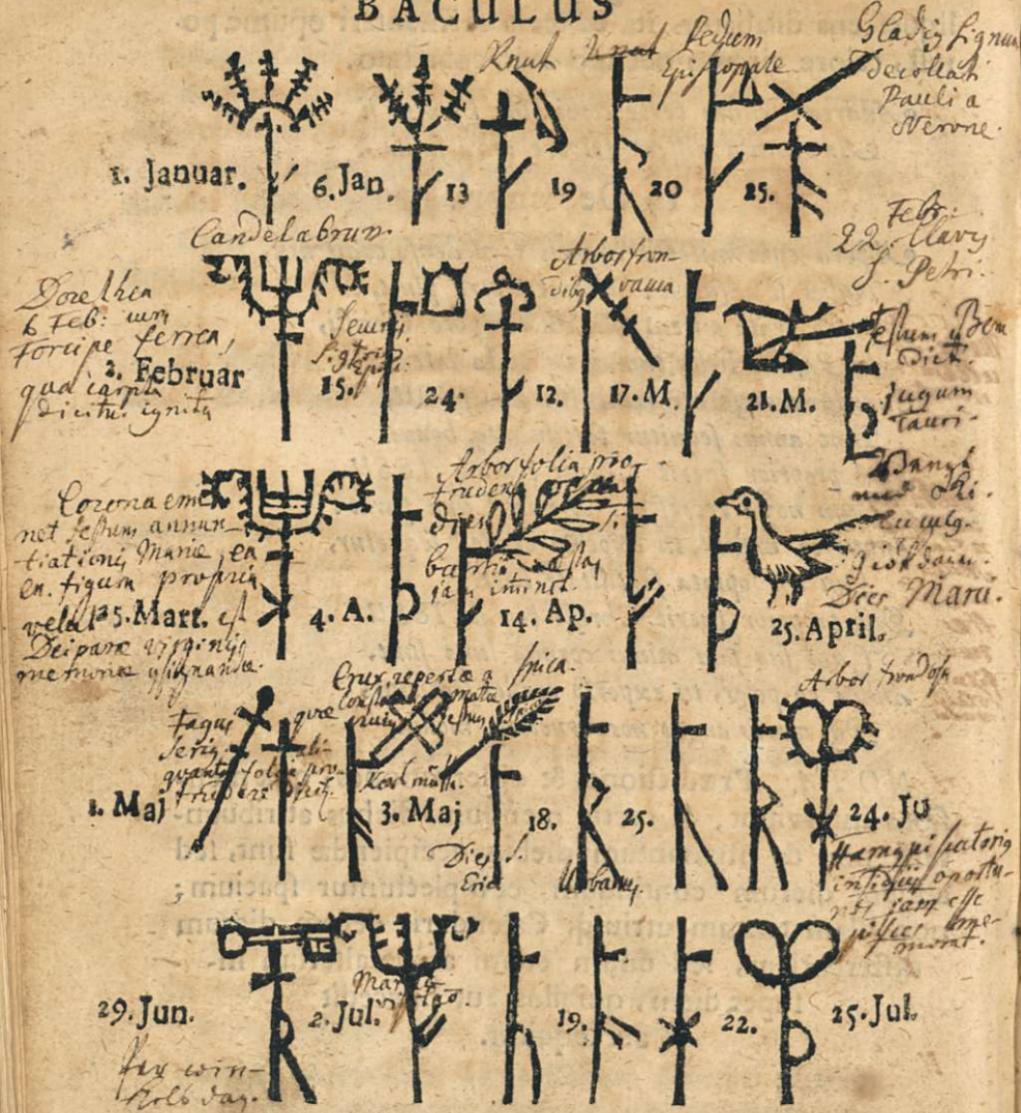
*Annus èò melior, tu experto crede, sequetur,
Qui nos optata fertilitate beat.*

*Quòd proprietor fuerit Christi Natalis IESU
Cum sua jam minui cornua luna finit.*

*Annus èò pejor, tu experto crede, sequetur,
Qui varijs angat nos crucietq; modis.*

NOTA. Prædictiones & observationes, quæ men-
sibus inserviunt, & certis mensium diebus attribuun-
tur: non de ipsis tantum diebus accipiendæ sunt, sed
aliquot dierum continuum complectuntur spacium:
non illam tantum utriusq; Calendarij decem dierum
differentiam, sed unum etiam atque alterum in-
super diem, qui illos aut præcedit
aut sequitur.

BACULUS

RUNICUS.

Scandinavia Regis
Norvegiae a do-
mesticae / bouis

lozona Maria Allegria
69. papa, eis in scolor
miserere
vix nem
heu tanata

29. Jul.
Olof.

10. AU

15. Aug.

24. Aug.

Barfoot.
Rufus ma-
ritanos ruru
sicos in cui
ultro recolunt.

Corona ihesu
Maria matatita
celebranda
nuntia 8. Sept.

Feliam eleva-

Hec
cru-
cifixi
Korb mappi

14. S.

Tuba lignea
cum silvae
notat conflictum
Mich. 29. Sep.
cum Dracone

Hec blazys ful-
gurans ipsa
piscis aqua libronis
hotelpack sp. tenui
menta pueri

11. Novemb.

Anser
felle Martin
sependet.

forceps

11. Dec.

Lucia.

Petrum Gallonij
Lazarus Lazarus
pugnans milites.

23. Annona 30.
Clementia
decim alligata nany
omnes ex agitatio
hanc significat.

Thomas

25. D

Stephan,

hilatissimum cornu
istud quod omnia
mundum frequat

21. S. Matthaeus

Crus pectoris.

Febris omnia
tautorum.

Crus s. Andree festiu modo
genus delicat.

Æthiop. 5. Thir, congruit cum Abiff. Tuba.

6. Jachatith.

6. Amſchir.

5. Tuba dicitur.

6. Amſchir.

6. Abiff. copt.

6. Amſchir.

6. Abiff. Tuba.

6. Amſchir.

Menses	JANUARIUS XXXI												Dicitum		Menses fixi	
	Dies	L.D	Aur.	Num.	Sanct.	& Fest.	Pers.	Abiff.	copt.	Tuba	dicitur.	Thir,	congruit	cum	Abiff.	Tuba.
Congruimob.	1		XIIII	XV	XVI	Nonæ	Dijs	29	5	II	Behemen	Epiphania	Canutus	in	16	17
	2		XI	XII	VIII			30	6	III		Circ.	Dom.	Calen	18	19
	3		X	IX	XVI				7	II					20	21
	4		IX	VIII	V				8	I					22	23
	5		VII	VI	XIII										24	25
	6		VI	V	XII										26	27
	7		V	IV	X										28	29
	8		IV	III	XIIIX										30	1
	9		III	II	VII										2	3
	10		II	I	XV										4	5
	11		I		XIV										6	7
	12				XIII										8	9
	13				XII										10	11
	14				XI										12	13
	15				X										14	15
	16				IX										16	17
	17				VIII										18	19
	18				VII										20	21
	19				VI										22	23
	20				V										24	25
	21				IV										26	27
	22				III										28	29
	23				II										30	1
	24				I										2	3
	25														4	5
	26														6	7
	27														8	9
	28														10	11
	29														12	13
	30														14	15
	31														16	17

Hebræorum 5. Schæberth. Eccl. II. Atheniensium 8. Averroës - - Syrorum seu Gazentium & Macedonum 4 mēnsis, qui Ady næus dicitur. Muscoviarum 7. & Venetum 11 mēnsis.

incipiunt inter 22 Decemb. & 20 Jan.

Ethiop. 6. Jachatith, convenient cum Abiss. Amschir.

17. Megabith.

Menses	FEBRUARIUS XXVIII Dierum	Menses fixi									
congrui	mob.	Rec.	Die	Lit.	Aur.	Nu	m.	Sanct.& Fest	Perf.	Abiss.	copt.
			I	σ	II	XIX	XVI	Brigita C. F.	17	6	Amshir.
			2	ε	19	8	V	Purificat. M.	18	19	18
			3	τ	16	5	XIII		19	20	19
			4	θ	13	2	X		20	21	20
			5	η			XVIII		21	22	21
			6	ε					22	23	22
			7	σ					23	24	23
			8	θ					24	25	24
			9	η					25	26	25
			10	ε					26	27	26
			11	σ					27	28	27
			12	θ					28	29	28
			13	η					29	30	29
			14	ε					30	1	30
			15	σ					2	2	2
			16	θ					3	3	3
			17	η					4	4	4
			18	ε							
			19	σ							
			20	θ							
			21	η							
			22	ε							
			23	σ							
			24	θ							
			25	η							
			26	ε							
			27	σ							
			28	θ							

Hebræor. 6 Adar. Eccl. 12] incipiunt inter 19 & 22 febr.
Atheniens. 9 Ελαφρούβιαν

Syro-Græcor. seu Gazentium & Macedonum 5 mens. qui peritus dicitur.
Syrorum seu Syro chaldeor. 5 mens. qui Sabat seu Asbar dicitur.
Muscovitarum 8, & Venetum 42 menses.

N.B. Veadar Hebræor: incipit inter 19 & 22 febr.

Menses	MARTIUS XXXI Dierum.												Ethiop. Megabith 7 Mens. convenit cum Parmahath Abit.												Menses fixi														
congrui	Lit.	Aur.	Num.	Sanct.& Felt.	Pers.	Abiss.	copt.	Parmahath 7 mensis												Pharavander 1. mensis.												Miazia							
mob.	Dio.	Got.	corr.					28	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	Parmuda
Reci.	Do.	Do.		VIII	XVI	V	XIII	II	X	XVIII	VII	XV	IV	XII	I	IX	XVII	XVII	VI	XIV	III	XI	XIX	VIII	VII	Benedictus	Annunciatio	(Mariæ.											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4					
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4						
	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4							
	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4								
	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4									
	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4										
	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4											
	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4												
	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4													
	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4														
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4															
	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																	
	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																		
	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																			
	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																				
	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																					
	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																						
	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																							
	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																								
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																									
	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																										
	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																											
	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																												
	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4																													
	26	27	28	29	30	1	2	3	4																														
	27	28	29	30	1	2	3	4																															
	28	29	30	1	2	3	4																																
	29	30	1	2	3	4																																	
	30	1	2	3	4																																		
	31																																						

Hebræor. 7. Nitæ incipit inter 1 & 29 Martij. Eccles. 1. in Marti

Atheniens. 10. Μαρτίου incipit inter 19 Feb. & 20 Mart.

Syro - Græc seu Gazens. & macedonum 6 mens. 9. qui Dystrus dicitur:
Syrorum seu Syrochaldæor. 6 mensis, qui Adar dicitur.
Muscovitarum 9. & Venetum 1. mensis.

Menses	M A J U S								X X X I		Dierum	Menses fixi.							
Congruit.	mob.	Di-	Lit.	Aur.	Num.			Sanct. & Fest.	Perf.	abiss.	copt.								
Reci-	es	Do.	Do.	gōt.	corr.	XVI	V	Phil. & Jac. C. (aut Walpur. Crucis inv.)	24	6	6	Paichnes	9. mensis						
			A	T	Θ	XII	III		25	7	8	20	21	22	23	24	25		
			T	Θ	Π	X	X		26	7	8	21	22	23	24	25	26		
			N	B	N	XVIII	VII		27	8	9	22	23	24	25	26	27		
			K	K	S	XV	IV		28	9	10	23	24	25	26	27	28		
			H	H	H	XII	XII		29	10	11	24	25	26	27	28	29		
			O	O	O	I	I		30	11	12	25	26	27	28	29	30		
			M	M	M	IX	IX		1	12	13	26	27	28	29	30	1		
			XVII	XVII	XVII	VI	VI		2	13	14	27	28	29	30	1	2		
			A	A	A	XIV	XIV		3	14	15	28	29	30	1	2	3		
			B	B	B	III	III		4	15	16	29	30	1	2	3	4		
			C	C	C	XI	XI		5	16	17	30	1	2	3	4	5		
			D	D	D	XIX	XIX		6	17	18	1	2	3	4	5	6		
			E	E	E	VIII	VIII		7	18	19	2	3	4	5	6	7		
			F	F	F	XVI	XVI		8	19	20	3	4	5	6	7	8		
			G	G	G				9	20	21	4	5	6	7	8	9		
			H	H	H				10	21	22	5	6	7	8	9	10		
			I	I	I				11	22	23	6	7	8	9	10	11		
			J	J	J				12	23	24	7	8	9	10	11	12		
			K	K	K				13	24	25	8	9	10	11	12	13		
			L	L	L				14	25	26	9	10	11	12	13	14		
			M	M	M				15	26	27	10	11	12	13	14	15		
			N	N	N				16	27	28	11	12	13	14	15	16		
			O	O	O				17	28	29	12	13	14	15	16	17		
			P	P	P				18	29	30	13	14	15	16	17	18		
			Q	Q	Q				19	30	1	14	15	16	17	18	19		
			R	R	R				20	1	2	15	16	17	18	19	20		
			S	S	S				21	2	3	16	17	18	19	20	21		
			T	T	T				22	3	4	17	18	19	20	21	22		
			U	U	U				23	4	5	18	19	20	21	22	23		
			V	V	V				24	5	6	19	20	21	22	23	24		
			W	W	W				25	6	7	20	21	22	23	24	25		
			X	X	X				26	7	8	21	22	23	24	25	26		
			Y	Y	Y				27	8	9	22	23	24	25	26	27		
			Z	Z	Z				28	9	10	23	24	25	26	27	28		
			A	A	A				29	10	11	24	25	26	27	28	29		
			B	B	B				30	11	12	25	26	27	28	29	30		
			C	C	C				31	12	13	1	2	3	4	5	6		

Mensis embolimus Athenensis, incipit inter 17 & 29 Mai.

Ethiop. Ginboth 9. convenient cum Abiss. Paichnes

Senne

Paichnes 9. mensis

Peuna

Adarpahascht 3 mensis

Commaran Urbanus

Chardad 3 mensis

Ericus

Hebræor. 9. Sivan inter 29 April & 28 Mai incipit. Eccl. 3.

Venerius 3.

Atheniens. 12 συνήρθοπορων incipit inter 19 April. & 17 Mai

Artemisius 3.

SyroGræc. & Macedonum 8 mensis, qui Artemisius dicitur.

Syrorum seu Syrochaldæor. 8 mensis, qui ijar dicitur.

Syrorum seu Syrochaldæor. 8 mensis, qui ijar dicitur.

Mustovitarum 9. & Venetum 3.

Athiop. Sene 10 mensis convenit cum Abiss. Penua.

Hamble.

Epip.

Menses

Abiss. copt.	Peuna 10 mensis			
1 2 3 4 5 6	7 8 9 10 11 12 13	14 15 16	17 18 19	20 21 22 23 24 25 26
25	26	27	28	29 30
				1 2 3 4
				5 6 7 8 9 10 11 12 13 14
				15 16 17 18 19 20 21 22 23 24
				25 26 27 28 29 30 1 2 3 4 5 6

Menles hxi	Sanct.& Fest.	Perf.	Abiss. copt.
	Calendæ	Chardad	7 8 9
	Nonæ	Thir 4 mensis	10 11 12 13
	Medardus	Längste Dagh	14 15 16
		○ in Aeschillus	17 18
		Jdus. Anth.	19 20
	Vitus		21 22
		Botolphus, Henricus, Gervasius,	23 24
		Johannis Ba. (ptistæ)	
		Petri Pauli.	

Mentes	JUNIUS XXXI												Dierum	Mentes hxi															
congrui	mob.	Rec	Di	Lit.	Aur.	Num.	corr.	V	XII	II	X	XVIII	VII	XV	IV	XII	I	IX	XVII	VI	XIV	III	XI	XIX	VIII	XVI	XV	Q	
			1	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f			
			2	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f				
			3	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f					
			4	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g					
			5	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A					
			6	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A						
			7	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A							
			8	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A								
			9	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A									
			10	g	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A										
			11	A	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A											
			12	b	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A												
			13	c	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A													
			14	d	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A														
			15	e	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A															
			16	f	g	A	b	c	d	e	f	g	A																
			17	g	A	b	c	d	e	f	g	A																	
			18	A	b	c	d	e	f	g	A																		
			19	b	c	d	e	f	g	A																			
			20	c	d	e	f	g	A																				
			21	d	e	f	g	A																					
			22	e	f	g	A																						
			23	f	g	A																							
			24	g	A																								
			25	A																									
			26	b																									
			27	c																									
			28	d																									
			29	e																									
			30	f																									

Hebr. 10 Tamuz incipit inter 29 Maj & 26 Junij. Eccl. 4.

Athen. 1, *καὶ ἀρχὴ βασιλεῶν* incipit inter 29 Maj & 25 Jun.

Syro-Græc. seu Gazensis & Macedonum 9. mensis qui Dæsius dicitur.

Syrorum seu Syrochaldæorum 9 mensis, qui Haziran dicitur.

Muscovitarum 10, & Venetum 4 mensis.

Ethiop. Nahale 12 concurrunt cum Abifl.

in intercalari

I - 2 3 4 5 6 7 8
Epagomeni

Tuth

Abifl.
copt.
8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

Mardad

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Sanct.& Fest.

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Perf.

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Calendæ

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Nonæ

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Laurentius

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Iudus, ♂ in m^p

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Aſſu. Mariæ
dyre wārf. dag

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

XVII

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

XIX

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

XIV

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

III

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

XII

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

XI

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

X

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

VII

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

XV

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

IV

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

III

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

II

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

I

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Augusti

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Hebr. 12. Elul incipit inter 26 Jul. & 25 Augusti, Eccl. 6.

Athen. 3. *Borysthenes* incoatur cum Hebræo.

Syro Græc. seu Gazens. & Macedonum 11 mensis, qui Lous dicitur.

Muscovitarum 12 & Venetum 6 mensis.

congrui mob.

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Rec.

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Archip. Tikmith 2 mensis ut Abiss.
Menses Octobre XXXI Dierum Mensis fixi

Hadar.

Menses congruit mob. Rec.	Di es	Lit.	Aur. Di	N. Go	corr.	X	XVIII	VII	XV	IV	XII	I	IX	XVII	VI	XIV	III	XI	XIX	VIII	XVI	V	XIII	II	Sanct. & Fest.	Peri	Abiss. copt	
	1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
	2		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
	3		4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
	4		5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
	5		6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
	6		7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	
	7		8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	
	8		9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	
	9		10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	
	10		11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	
	11		12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	
	12		13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	
	13		14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	
	14		15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
	15		16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	16		17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
	17		18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
	18		19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
	19		20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
	20		21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
	21		22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
	22		23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
	23		24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
	24		25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
	25		26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
	26		27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	
	27		28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
	28		29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
	29		30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
	30		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
	31		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26

Athen. s. πραστὴν, incipit cum Hebrao.
Syro Græc. seu Græcius & Macedonum mens. qui Hyperberetanus dicitur.
Syrorum seu Syrochaldæorum mensis, qui Tisrin prior appellatur,
Muscovitarum 2. & Venetum 8 mensis.

Ethiop. Hadar 3. mensis ut Abiss. 3.

Tachicas

Chiae

Hattur 3. Mensis.

Chiae

Abiss.
copt. 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24

Chiae

Aban 28 29 30 Adar 9. mensis.

Chiae

Omn. Sanct. & Fest. Calendæ

Chiae

Nonæ

Chiae

Mart. Luth.
Mart. Episc.
○ in
Jdus.

Chiae

XVIII
VII
XV
IV
XII
I
IX
XVII
VI
XIV
III
XI
X
VIII
XIX
VII
XVI
V
XIII
II
X

Aur. Dio cor. corr.

Chiae

X

Chiae

XVIII

Chiae

VII

Chiae

XV

Chiae

IV

Chiae

XII

Chiae

I

Chiae

IX

Chiae

XVII

Chiae

VI

Chiae

XIV

Chiae

III

Chiae

XI

Chiae

X

Chiae

VIII

Chiae

XIX

Chiae

VII

Chiae

XVI

Chiae

V

Chiae

XIII

Chiae

II

Chiae

X

Chiae

Clemens P.

Chiae

Catharina Linus

Chiae

Andreas Ap.

Chiae

Hebr. 3. ciftu incipit inter 23 Octob. & 22 Novemb. Eccl. 9,

Chiae

Athen. 6. προεύθετω incipit inter eosdem terminos.

Chiae

Syrorum seu Syrochaldæorum 2 mensis, qui Tifrin posterior dicitur.

Chiae

Muscoviarum 3. & Venetum 2. mensis.

Chiae

Aethiop. Tachichas 4 mensis ut Abiss. 4.

Chiac 4 monsis.

Tuba

5.

2

4

3

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

DECEMBER XXXI Dierum.												Menses fixi
Menses	congrui	mob.	Lit.	Aur.	Num.	Sanct.& Fest.	Perf.	abist.	copt.			
			Di	Do	Dio	Calendæ	28	29	30	1	2	3
					go	Barbara	6	7	8	9	10	11
					N	Nonæ	10	11	12	13	14	15
					B	Nicolaus.	11	12	13	14	15	16
					K	—	12	13	14	15	16	17
					Z		13	14	15	16	17	18
					H		14	15	16	17	18	19
					O		15	16	17	18	19	20
					Δ		16	17	18	19	20	21
					M		17	18	19	20	21	22
					A		18	19	20	21	22	23
						I	19	20	21	22	23	24
						IX	20	21	22	23	24	25
						XVII	21	22	23	24	25	26
						VII	22	23	24	25	26	27
						XV	23	24	25	26	27	28
						IV	24	25	26	27	28	29
						XII	25	26	27	28	29	30
						I	26	27	28	29	30	1
						VI	27	28	29	30	1	2
						XIV	28	29	30	1	2	3
						III	29	30	1	2	3	4
						XI	30	1	2	3	4	5
						XIX	1	2	3	4	5	6
						Thomas Ap.	18	19	20	21	22	23
						VIII	19	20	21	22	23	24
						XVI	20	21	22	23	24	25
						V	21	22	23	24	25	26
						XIII	22	23	24	25	26	27
						II	23	24	25	26	27	28
						X	24	25	26	27	28	29
						XVIII	25	26	27	28	29	30
						Sylvester.	26	27	28	29	30	1

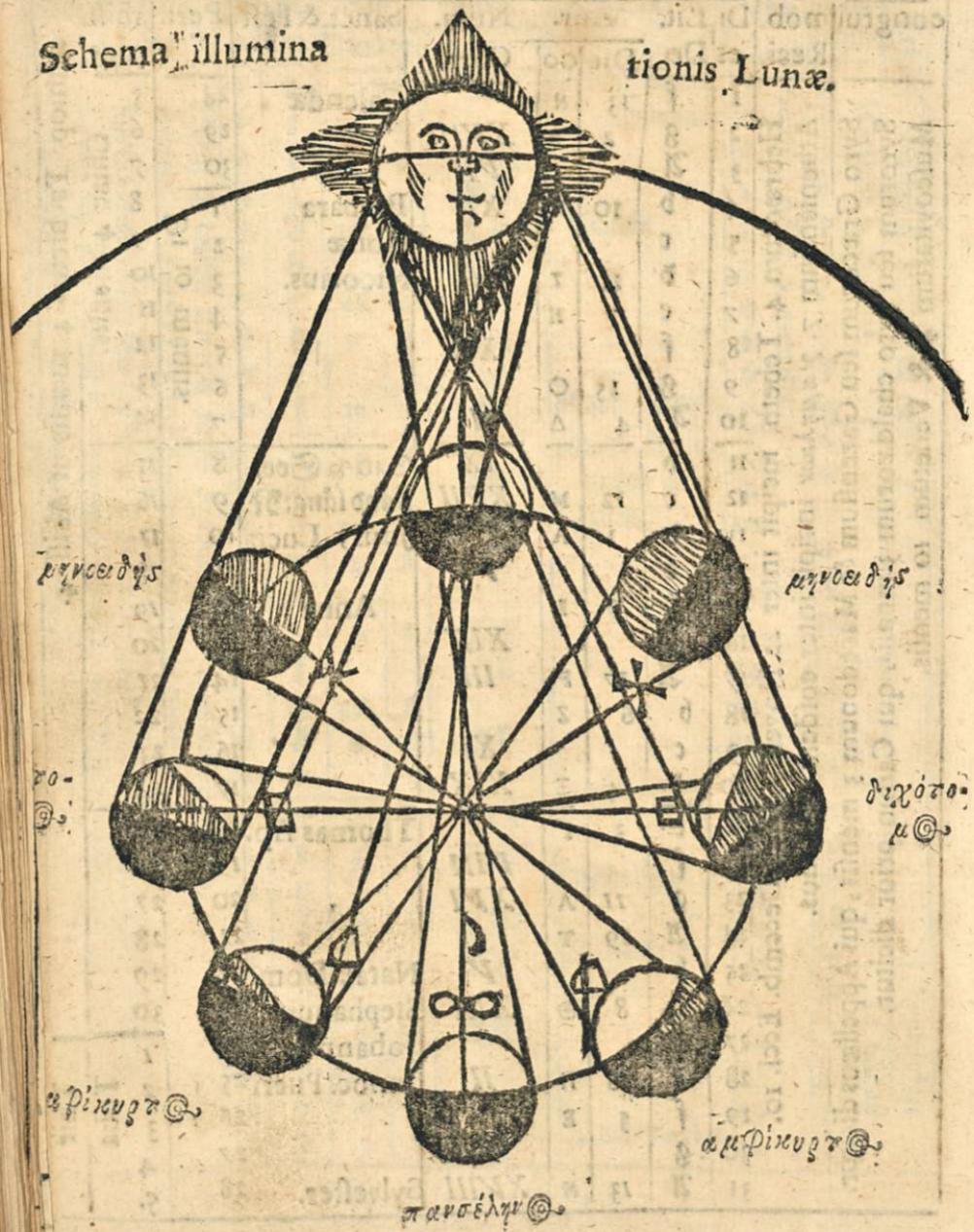
Hebraeorum 4. Tebeth. incipit inter 22 Novemb. & 22 Decemb. Eccl. 10.

Syrorum seu Gazentium & Macedonum 3 mensis, qui Appellæus dicitur.

Muscovitarum 4 & Venetum 10 mensis.

Schema illuminata

tionis Lunæ.

Tabula Noviluniorum.

Nom. Ann.	7	1	2	3	4	5	6
Embolism.	22	3	14	25	6	17	28
Epaetx.	1	2	3	4	5	6	7
Aur. Num.	1	2	3	4	5	6	7
Januar.	19	8	27	16	5	23	13
Februar	17	7	26	14	4	22	11
Martij.	19	8	26	16	5	24	12
Aprilis	17	7	25	14	4	23	11
Maj.	16	6	25	14	3	22	10
Jun.	15	4	22	12	2	21	9
Julij	15	4	22	11	1	20	8
Augustii	13	2	20	10	29	18	7
Septem.	12	1	19	8	27	17	5
Octob.	11	1	18	8	26	16	5
Novem	10	29	17	6	25	14	3
Decem:	10	29	17	6	25	14	3

	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Dobrotit	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Moscow	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Octopus	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	0	1	2
Rockstar	30	31	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Universe	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46
Titu	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
Ans	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
Wish	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
Zeppe	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54
Journal	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56
Thatcher	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58
Minotaur	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
Shaggy	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62
Dragon	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64

Prado C. - 25										
Gra.	Hor. I	Hor. II	Hor. III	Hor. IV	Hor. V	Hor. VI	Hor. VII	Hor. VIII	Hor. IX	Hor. X
V	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6.
1	6. 1	6. 2	6. 2	6. 3	6. 3	6. 4	6. 4	6. 4	6. 4	6.
3	6. 2	6. 4	6. 5	6. 6	6. 6	6. 8	6. 8	6. 8	6. 8	6.
6	6. 3	6. 6	6. 8	6. 8	6. 9	6. 11	6. 11	6. 12	6. 12	6. 1
9	6. 4	6. 8	6. 10	6. 11	6. 13	6. 15	6. 16	6. 16	6. 16	6. 1
12	6. 5	6. 9	6. 12	6. 14	6. 16	6. 19	6. 22	6. 24	6. 24	6. 2
15	6. 6	6. 11	6. 14	6. 16	6. 19	6. 22	6. 22	6. 24	6. 24	6. 2
18	6. 7	6. 13	6. 17	6. 19	6. 22	7. 26	6. 28	6. 30	6. 30	6. 3
21	6. 8	6. 15	6. 19	6. 22	6. 25	6. 30	6. 32	6. 32	6. 32	6. 3
24	6. 9	6. 16	6. 21	6. 24	6. 28	6. 33	6. 35	6. 35	6. 35	6. 3
27	6. 10	6. 17	6. 23	6. 27	6. 31	6. 37	6. 39	6. 4	6. 4	6. 3
M	6. 11	6. 19	6. 25	6. 30	6. 34	6. 40	6. 43	6. 4	6. 4	6. 3
3	6. 12	6. 21	6. 27	6. 32	6. 37	6. 43	6. 47	6. 50	6. 50	6. 4
6	6. 13	6. 23	6. 29	6. 34	6. 40	6. 47	6. 50	6. 54	6. 54	6. 4
9	6. 13	6. 23	6. 29	6. 34	6. 40	6. 47	6. 50	6. 54	6. 54	6. 4
12	6. 13	6. 24	6. 31	6. 37	6. 43	6. 50	6. 54	6. 58	6. 58	6. 4
15	6. 14	6. 25	6. 33	6. 39	6. 46	6. 53	6. 58	7. 1	7. 1	6. 4
18	6. 14	6. 27	6. 35	6. 41	6. 48	6. 56	7. 0	7. 5	7. 5	6. 4
21	6. 15	6. 28	6. 37	6. 43	6. 51	6. 59	7. 3	7. 8	7. 8	6. 4
24	6. 16	6. 29	6. 38	6. 45	6. 53	7. 2	7. 6	7. 11	7. 11	6. 4
27	6. 17	6. 30	6. 40	6. 47	6. 55	7. 4	7. 9	7. 15	7. 15	6. 4
X	6. 18	6. 31	6. 41	6. 49	6. 57	7. 7	7. 12	7. 17	7. 17	6. 4
3	6. 19	6. 32	6. 43	6. 51	6. 59	7. 9	7. 14	7. 20	7. 20	6. 4
6	6. 19	6. 33	6. 44	6. 52	7. 1	7. 11	7. 17	7. 23	7. 23	6. 4
9	6. 20	6. 34	6. 45	6. 53	7. 3	7. 13	7. 19	7. 25	7. 25	6. 4
12	6. 20	6. 35	6. 46	6. 54	7. 4	7. 15	7. 20	7. 27	7. 27	6. 4
15	6. 20	6. 35	6. 47	6. 55	7. 5	7. 16	7. 22	7. 28	7. 28	6. 4
18	6. 20	6. 35	6. 48	6. 56	7. 6	7. 17	7. 24	7. 30	7. 30	6. 4
21	6. 21	6. 35	6. 49	6. 57	7. 7	7. 18	7. 25	7. 31	7. 31	6. 4
24	6. 21	6. 36	6. 49	6. 57	7. 7	7. 19	7. 25	7. 32	7. 32	6. 4

1661.

Sig. Bor.	Auf.	50	52	54	55	56	57	58	59	60	61	62	Alt.	Auf.
Gra.		Hor./	it:	grad.										
V	1	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	30	
3	6. 6	6. 6	6. 6	6. 7	6. 7	6. 8	6. 8	6. 8	6. 9	6. 9	6. 9	6. 9	27	
6	6. 11	6. 12	6. 13	6. 14	6. 14	6. 15	6. 15	6. 16	6. 17	6. 17	6. 17	6. 18	24	
9	6. 17	6. 18	6. 20	6. 20	6. 21	6. 22	6. 23	6. 24	6. 25	6. 26	6. 27	6. 27	21	
12	6. 23	6. 24	6. 26	6. 27	6. 28	6. 29	6. 31	6. 32	6. 33	6. 34	6. 36	6. 36	18	
15	6. 28	6. 31	6. 33	6. 34	6. 35	6. 37	6. 39	6. 40	6. 41	6. 43	6. 45	6. 45	15	
18	6. 34	6. 37	6. 39	6. 41	6. 42	6. 44	6. 46	6. 48	6. 50	6. 52	6. 54	6. 54	12	
21	6. 40	6. 43	6. 46	6. 48	6. 49	6. 52	6. 54	6. 56	6. 58	7. 0	7. 3	7. 3	9	
24	6. 45	6. 49	6. 52	6. 54	6. 56	6. 59	7. 1	7. 4	7. 6	7. 9	7. 12	7. 12	6	
27	6. 51	6. 55	6. 59	7. 1	7. 3	7. 6	7. 12	7. 15	7. 18	7. 21	7. 21	7. 21	3	
M	8	6. 56	7. 0	7. 5	7. 8	7. 10	7. 13	7. 16	7. 19	7. 23	7. 26	7. 30	my	
3	7. 1	7. 6	7. 11	7. 14	7. 17	7. 20	7. 24	7. 27	7. 31	7. 35	7. 39	7. 39	27	
6	7. 7	7. 12	7. 17	7. 21	7. 24	7. 27	7. 31	7. 35	7. 39	7. 43	7. 48	7. 48	24	
9	7. 12	7. 17	7. 24	7. 27	7. 30	7. 34	7. 38	7. 43	7. 47	7. 52	7. 57	7. 57	21	
12	7. 17	7. 23	7. 30	7. 33	7. 37	7. 41	7. 45	7. 50	7. 55	8. 0	8. 5	8. 5	18	
15	7. 22	7. 28	7. 35	7. 39	7. 43	7. 48	7. 52	7. 57	8. 3	8. 8	8. 14	8. 14	15	
18	7. 27	7. 34	7. 41	7. 45	7. 49	7. 54	7. 59	8. 4	8. 10	8. 16	8. 23	8. 23	12	
21	7. 31	7. 39	7. 47	7. 51	7. 55	8. 1	8. 6	8. 11	8. 18	8. 24	8. 31	8. 31	9	
24	7. 36	7. 43	7. 52	7. 56	8. 1	8. 7	8. 12	8. 18	8. 25	8. 32	8. 39	8. 39	6	
27	7. 40	7. 48	7. 57	8. 2	8. 7	8. 13	8. 18	8. 25	8. 32	8. 39	8. 47	8. 47	3	
X	II	7.44	7.52	8. 2	8. 7	8. 12	8. 18	8. 24	8. 31	8. 38	8. 46	8. 55	8	xxx
3	7.48	7.56	8. 6	8. 12	8. 17	8. 23	8. 30	8. 37	8. 45	8. 53	9. 3	9. 3	27	
6	7.51	8. 0	8. 10	8. 16	8. 22	8. 28	8. 35	8. 42	8. 51	9. 0	9. 9	9. 9	24	
9	7.54	8. 4	8. 14	8. 20	8. 26	8. 33	8. 40	8. 47	8. 56	9. 6	9. 16	9. 16	21	
12	7.57	8. 7	8. 17	8. 23	8. 30	8. 37	8. 44	8. 52	9. 1	9. 11	9. 22	9. 22	18	
15	7.59	8. 9	8. 20	8. 26	8. 33	8. 40	8. 48	8. 56	9. 5	9. 15	9. 27	9. 27	15	
18	8. 1	8. 11	8. 23	8. 29	8. 36	8. 43	8. 51	8. 59	9. 9	9. 19	9. 31	9. 31	12	
21	8. 3	8. 13	8. 25	8. 31	8. 38	8. 45	8. 53	9. 2	9. 12	9. 22	9. 35	9. 35	9	
24	8. 4	8. 14	8. 26	8. 32	8. 39	8. 47	8. 55	9. 4	9. 14	9. 25	9. 37	9. 37	6	
27	8. 4	8. 15	8. 27	8. 33	8. 40	8. 48	8. 56	9. 5	9. 15	9. 26	9. 38	9. 38	3	
30	8. 5	8. 15	8. 27	8. 34	8. 40	8. 48	8. 56	9. 5	9. 16	9. 27	9. 39	9. 39	20	p

Sig. Bor.	Sig. Aufst.	I.	Alt.	it:										
Sig. Bor.	Sig. Aufst.	I.	Alt.	ad.										
poli	63	64	65	66 ¹ 2	67	68	69	70	71	72	73			
Gra.	Hor./	Hor./	Hor./	Hor./	Hor./	Hor./	Hor./	Hor./	Hor./	Hor./	Hor./			
V	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0	6. 0			
41	6. 10	6. 10	6. 10	6. 11	6. 11	6. 12	6. 13	6. 14	6. 14	6. 15	6. 16	30		
3	6. 19	6. 20	6. 20	6. 22	6. 23	6. 24	6. 25	6. 26	6. 28	6. 29	6. 31	27		
9	6. 28	6. 29	6. 31	6. 33	6. 34	6. 36	6. 37	6. 40	6. 42	6. 44	6. 47	24		
12	6. 37	6. 39	6. 41	6. 44	6. 46	6. 47	6. 50	6. 53	6. 56	6. 59	7. 3	21		
15	6. 47	6. 49	6. 52	6. 56	6. 57	6. 59	7. 3	7. 6	7. 10	7. 14	7. 19	18		
18	6. 56	6. 59	7. 2	7. 7	7. 8	7. 12	7. 16	7. 20	7. 25	7. 30	7. 36	15		
21	7. 6	7. 9	7. 12	7. 18	7. 20	7. 24	7. 28	7. 33	7. 39	7. 46	7. 53	12		
24	7. 16	7. 19	7. 23	7. 29	7. 31	7. 36	7. 41	7. 47	7. 54	8. 2	8. 10	9		
27	7. 25	7. 29	7. 33	7. 40	7. 43	7. 48	7. 55	8. 2	8. 9	8. 18	8. 28	6		
M	8	7. 34	7. 39	7. 43	7. 52	7. 55	8. 1	8. 8	8. 16	8. 25	8. 35	8. 47	11	X
3	7. 44	7. 49	7. 54	8. 3	8. 7	8. 14	8. 22	8. 31	8. 41	8. 53	9. 7	27		
6	7. 53	7. 58	8. 4	8. 15	8. 18	8. 26	8. 36	8. 46	8. 58	9. 12	9. 28	24		
9	8. 3	8. 8	8. 14	8. 27	8. 31	8. 40	8. 50	9. 2	9. 15	9. 32	9. 52	21		
12	8. 12	8. 18	8. 26	8. 38	8. 43	8. 53	9. 4	9. 18	9. 34	9. 53	10. 19	18		
15	8. 21	8. 28	8. 36	8. 50	8. 55	9. 7	9. 20	9. 36	9. 54	10. 22	10. 56	15		
18	8. 30	8. 38	8. 47	9. 2	9. 8	9. 21	9. 36	9. 54	10. 27	10. 53		12		
21	8. 39	8. 48	8. 58	9. 14	9. 21	9. 35	9. 54	10. 14	10. 45			9		
24	8. 48	8. 57	9. 8	9. 26	9. 34	9. 50	10. 14	10. 38	11. 27			6		
27	8. 57	9. 7	9. 18	9. 39	9. 47	10. 6	10. 38	11. 8				3		
X	II	9. 5	9. 16	9. 28	9. 51	10. 0	10. 22	11. 8				8	W	
3	9. 13	9. 25	9. 38	10. 4	10. 14	10. 41	11. 28							
6	9. 21	9. 33	9. 48	10. 17	10. 29	11. 2								
9	9. 28	9. 41	9. 57	10. 30	10. 45	11. 32								
12	9. 34	9. 49	10. 6	10. 42	11. 0									
15	9. 40	9. 55	10. 14	10. 55	11. 18									
18	9. 45	10. 1	10. 21	11. 8	11. 47									
21	9. 49	10. 6	10. 27	11. 21										
24	9. 52	10. 9	10. 32	11. 34										
27	9. 53	10. 11	10. 34	11. 47	dierū	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	3		
30	9. 54	10. 12	10. 35	12. 0	22	42	55	65	74	82	89.	20	10	

Dies continuus
Sole teneante
fig. Bor. Nok verò
continua ☽ occu-
pante Sig. Aufst.

8. 45	9. 2	9. 23	9. 51	10. 35															
9. 32	9. 10	10. 0	10. 45																
9. 39	10. 7	10. 53																	
10. 13	10. 58																		
II. I																			
dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	dier.	
110	117.	123.	127.	131.	135.	140.	145.	151.	156.	161.	166.	171.	176.	177.	178.	179.	180.	181.	182.

Praeses Simon Læxlerus:

1. De Geometria Principiis, hoc est praeclaris definitiōnibus axiomaticis et Postulatis, Pf. Johan. F. Ritterus. anno 1655.
2. De Tempore. Disputatio 1ma de anno et anni quatuor Temporibus. Ericus Birningius, Nericius 1661.
3. — Disput. 2da De mensibus: Petrus Scheperus 1661.
4. — Disput. 3ta De Septimanis ut et de diebus et floris. Petrus Pauli Beccchius 1661.
5. — Disput. 4ta de characteribus anni. Pf. Johan Biortz, Suderman: 1661.
6. — Disputatio 5ta, de incensione Lunae ac ejus estate, ad singulos dies, cuiuslibet mensis civilis, inventiā, nec non, a quo mensē civili, lunatio quolibet. Denominanda sit; Pf. Jonas L. Torske Nericius 1661.
7. Disp: Mathematica de observationibus quibusdam astrologicis, quibus adjunguntur cum Signa Runica Pierum Testorum, tum Tabella continentis variorum Calendariorum collationem est. Pf. Jonas Anthelius Angermannus 1661.